

Sastamalan

Joulu
2016

Jouluihoa!

Anna lahjaksi hyvä näkö

1955
 NYSSÖNEN
Sastamala   Huittinen   Eura
03-512 6100   **02-567 700**   **02-865 0999**
Onkiniemenkatu 11   Risto Rytin katu 31   Satakunnankatu 22

optikkoliike.fi

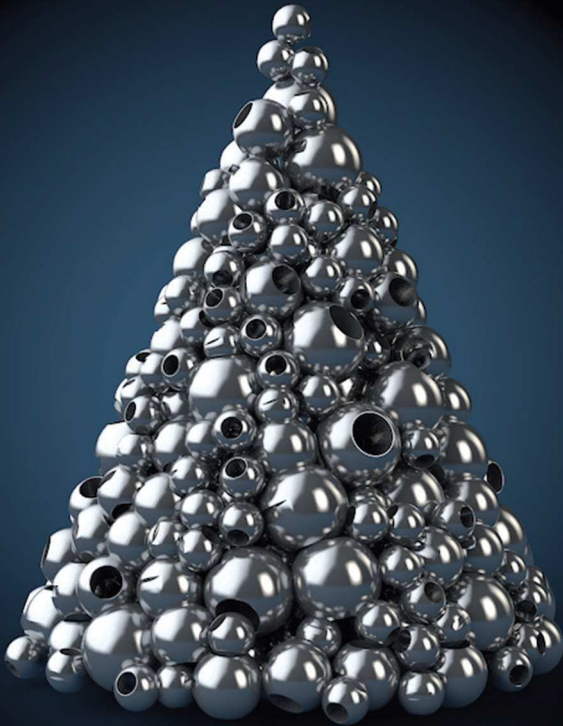
FennO
OPTIIKKA

*Rauhallista Joulua ja onnellista
uutta vuotta 2017*

KIVINIITTY
SASTAMALA - HUITTINEN

 VEXVE

Hyvää joulua!

*Hyvää Joulua ja
Esteetöntä Uutta Vuotta!*

**Esteetön
Elämä**

Pala palalta
esteettömyyteen

www.esteettomyys.fi

Näyttelytalon s. Honkaniemi
A. Kiviniemi 8-16
A. Kiviniemi 0400212350

tuleeko

Hyvää Joulua ja Onnea Vuodelle 2017

Toivottaa: _____

Sastamalan Joulu 2016

nro 29

Kustantaja:
Lions Club
Sastamala/Vammala ry

Lehtitoimikunta 2016:
Pirkko Esko
Kalevi Harmaala
Mikko Lahtinen
Pekka Maaranen
Satu Rantala

Kannen valokuva:
Pekka Maaranen

Ulkoasu ja taitto:
Vammaspaino

Paino: Vammaspaino 2016

Kiitämme

lehtemme kirjoittajia
ja tuki-ilmoittajia.
Lehden tuotto käytetään
nuoriso- ja vanhustyöhön.
Sastamalan Joulu on
LC Sastamala/Vammala ry:n
rekisteröimä tavaramerkki.

Sisältö

Presidentin tervehdys, Cristian Micetic	4
Kaupunginjohtajan tervehdys, Jarkko Malmberg	5
Tästä joulusta ei kerrota, Ari Paavilainen	7
In memoriam, Osmo Ikola, Urpo Vuorenoja, Pentti Lahtinen.....	9
Keräilijän kuolema ja tuntematon Danielsson, Pirkko Esko	11
Ritajärven luonnonsuojelualue – Sastamalan helmi, Katariina Pylsy.....	17
Tyrvään Mantaa juhliitaan koko ensi vuosi	21
Mathilda Gallén on valmiina kohtaamaan matkailijat, Leena Rantala.....	23
Sotamatkoja, perunoita ja sireenejä, Tuomas Rantala.....	25
Hattuaarteet esille kaappien kätköistä, Leena Rantala	31
Kun Veijon enkelit kamelin selän katkaisi, Ilkka Vänttinen	34
Kirkko opetti kansamme lukemaan, Jari Nurmi	37
Edvard Stenholm – Eetu Salmela, valokuvauksen edelläkävijä Vammalassa, Matti Juti	42
Tyllien Lapinvalloitus 50 vuotta sitten, Erkki Tuominen.....	47
Ylipitkänmatkanjuoksun maailma, Antti Lepistö	51
Terve maalaisjärki, Sami Mahkonen	55
Sysimustasta valonkajastuksiin, Lea Harjunen	57
Sattuma korjaa saaren, Jaakko Vainionpää.....	59
Kultainen, oma pikkusisko; Raili Ruohola	61
Seura tarjoaa oppia nuorille, Simo Suominen.....	62
Sveitsiläisiä kokemuksia Lions Clubin nuorisovaihdosta, Venla Härmä.....	64
Nuorisovaihdossa Etelä-Italiassa, Meri Suppula	66
Vaihdossa Pohjois-Italiassa, Iida Nikkilä.....	68
Sanapyramideja ja anagrammeja, Erkki Vainio.....	71
Kirjakaupungin hyvinvointikeskus, Mikko Lahtinen.....	73
Tehtävien ratkaisut	74

▪ **Cristian Micetic**
LC Sastamala/Vammala
Klubin presidentti 2016–2017

Ensi vuonna 2017 itsenäinen Suomi täyttää 100 vuotta ja niin tekee myös Lions International eli kansainvälinen Lions-järjestö. Se on maailman laajin palvelujärjestö, joka toimii yli kahdessasadassa maassa ja jonka jäsenmäärä on noin 1,4 miljoonaa. Suomeen lionismi rantautui vuonna 1950, jolloin perustettiin LC Helsinki. Klubeja perustettiin taajaan tahtiin ja vuonna 1959 oli vuorossa LC Vammala, joka sai järjestysnumerokseen 134. Tällä hetkellä klubeja on yli yhdeksänsataa. Nykyisen Sastamalan alueella niitä on kahdeksan, joista kaksi on naisklubeja. Naiset ovat tulleet voimakkaasti mukaan ja viimeisimmät uudet klubit ovat nimenomaan heidän perustamiaan.

Suomen Lionsliiton tämän kauden teema on: "tue nuorta itsenäisyyteen". Teeman merkeissä liitto järjestää jälleen kerran monille tutuksi tulleen Punainen sulka -keräyksen, jonka tuotto suunnataan kokonaisuudessaan maamme nuorten hyväksi. Jokainen klubi päättää omasta keräystoiminnastaan ja saa siitä osansa käytettäväksi juuri omalla paikkakunnallaan. Keräys on alkanut jo tämän vuoden puolella, mutta pääpaino kohdistuu vuoteen 2017.

Klubimme nykyinen nimi on LC Sastamala/Vammala ja siihen kuuluu tällä hetkellä 33 jäsentä. Klubi on avustujärjestö, jonka hankkimat varat käytetään pääasiallisesti oman paikkakunnan vanhusten ja nuorten hyväksi, unohtamatta osallistumista kansainväliseen avustustoimintaan. Klubin merkittävin toimintakohde on ollut Sastamalakoti, joka aikoinaan perustettiin LC Vammalan toimesta. Toinen jatkuva aktiviteetti on nuorisovaihto. Joka vuosi klubi lähettää useamman nuoren ns. Lions-vaihtoon eri puolille maailmaa. On aina hienoa kuulla

näiden nuorten kertomuksia kokemuksistaan ja taas kerran voitte lukea niitä tämän lehden sivuilta. Varsin voimakkaan panoksen klubimme toimintaan tuovat veljien elämänkumppanit. Heillä on vuosittain oma toimintasuunnitelma ja myös he jakavat avustuksia. Yhdessä toteutetaan monia tapahtumia. Seuraava iso ponnistus on ensi huhtikuussa, jolloin Vammalassa pidetään E-piirin vuosikokous. Järjestelyissä on myös toinen Sastamalan naisklubeista eli LC Annastuuna. E-piiri muodostuu lähinnä Pirkanmaan alueelta käsittäen 87 klubia.

Taloudellisesti klubin tärkein aktiviteetti on juuri kässissäsi. Tämän lehden tuotolla pystymme vuosittain jakamaan avustuksia sopivaksi katsomiimme kohteisiin. Haluan tässä yhteydessä kiittää tämän lehden ilmoittajia saamastamme suuriarvoisesta tuesta monien, monien vuosien ajalta.

Kaikki järjestöt valittavat nykyisin oman yhdistyksensä toimivien jäsenten vähentymistä ja ikääntymistä. Syytetään helposti esimerkiksi työkiireitä, jotka estävät harrastustoiminnan jatkamisen tai aloittamisen. Mutta oletteko huomanneet, että siihen harrastukseen, mistä todella pidätte, ei löytyisi aikaa? Lions-toiminta on tietysti vapaaehtoista ja "aikataulut" väljiä. Mitä jos ottaisit yhteyttä klubimme johonkin jäseneseen ja kävisimme lävitse, mitä Lions-toiminta voi sinulle antaa. Olen itse ollut mukana vasta muutaman vuoden, enkä, laulun sanoin, päivääkään vaihtaisi pois. Tule mukaan mielekkääseen toimintaan!

Lopuksi haluan toivottaa kaikille lukijoille Lions Club Sastamala/Vammalan puolesta rauhallista joulua ja onnellista uutta vuotta 2017!

Joulu- tervehdys

▪ Jarkko Malmberg kaupunginjohtaja

Suomessa joulua on hiljainen ja harras juhla. Jouluna suomalaiset perinteisesti hiljentyvät ja rauhoittuvat viettämään aikaa läheisten ihmisten kanssa. Esimerkiksi Espanjassa joulua on huomattavasti äänekkäämpi juhla, johon kuuluu espanjalaisen perinteen mukaan paljon laulua, tanssia ja kulkueita. Eri maissa on erilaisia tapoja viettää joulua, mutta kaikkia yhdistävät yhteiset perinteet. Yhteiset perinteet voivat olla vanhoja tai vasta hiljattain syntyneitä. Uudet perinteet syntyvät usein pienen hankauksen ja kompromissien kautta, mutta vuosien saatossa ne kasvavat osaksi kyseisten ihmisten elämää ja identiteettiä. Perinteet yhdistävät ja niiden kautta luodaan yhteistä historiaa – yhdessä kokemalla ja tekemällä.

Sastamalan kaupunki on vielä nuori ja sen perinteet ovat vasta hiljalleen muotoutumassa. Hankauksilta ei ole vältytty, kun on sovittu yhteen monien eri kuntien perinnehistoriaa, mutta yhteiseen hiileen puhaltamalla saumat ovat hitsautuneet kiinni ja katseet on suunnattu tulevaisuuteen.

Nuoren Sastamalan perinteitä luodaan nyt uuden tekemisen kautta. Tänä vuonna Valtatie 12:n varteen yksityiset yritykset ovat investoineet mittavasti ja me uskomme, että ensi vuonna myös valtatie 11:ta varrella Häijäässä tapahtuu merkittävää rakentamista. Uudet ja

entisestään kasvavat kauppapaikat parantavat alueen asukkaiden palveluita ja sillä varmistetaan, ettei ostoksia tarvitse jatkossa lähteä tekemään Sastamalan ulkopuolelle.

Toinen merkittävä, yhteisen perinteen muodostumiseen liittyvä hanke on keskustan kehittäminen. Vaikka kyse on keskusta-alueen kehittämisestä, hankkeen halutaan poikivan positiivista hyvää kaikille sastamalalaisille – vauvasta vaariin, Sastamalan pohjoisista osista etelään ja lännestä itään. Hankkeen tahtotila on selkeä: lisää viihtyvyyttä, lisää aktiviteetteja, lisää palveluita, lisää asukkaita ja lisää uusia yrityksiä. Suurena, kaiken kattavana tavoitteena on positiivisen kierteen aikaansaaminen ja sen kasvattaminen.

Sastamalan strategian tavoitteet on tiivistetty kahteen lauseeseen: Rakennetaan Sastamalasta yhdessä hyvän elämän talo. Perusta on kunnossa ja tavoitteet saavutettavissa. Positiivisella asenteella, yhdessä tekemällä ja toinen toistemme perinteet hyväksymällä ja niitä kunnioittamalla pidämme huolta yhteisestä kaupungistamme ja luomme tuleville sukupolville perinteet, joista voi olla ylpeä ja joiden pohjalle on hyvä rakentaa uutta.

Iloista joulua ja menestystä vuodelle 2017!

Liiketoimintamme siirryttyä
Telilän Sähkötyö Oy:lle
kiitämme asiakkaitamme
kuluneista vuosikymmenistä
ja toivotamme

*Hyvää Joulua ja Onnellista
Uutta Vuotta 2017!*

SÄHKÖLIKE
Matti Rantala Oy

**RENGAS
CENTER**

**Palveleva
rengasliike**

**Vammalan
Rengaspalvelu Ky**

Hopunkatu 12
38200 SASTAMALA
Puh. (03) 514 2660
www.vammalanrengaspalvelu.fi

Hyvää Joulua!

KYNNÖS

Elämyksellistä Joulua & Huoletonta Uutta Vuotta!

SataGroup

Tästä jouluista ei kerrota

▪ **Ari Paavilainen**
Sastamalan kirkkoherra

Tyhjänä ammottavan kertomusten padan äärellä on joskus mentävä lautanen kourassa toisten ovelle koputtelemaan. Tämän joulukertomuksen äärellä menin koputtelemaan isäni oven taakse. Yli yhdeksänkymppisen veteraanin kertomukset kiertävät joskus kehää, mutta uusia tarinoita löytyy yhä. Tällä kertaa aloin kyselemään joulusta vuonna 1939 ihan siitäkkin syystä, etten ollut siitä mitään kuullut.

Laskeskelin, ettei joulua tuolloin voitu viettää enää Karjalan Kannaksella Kaukolassa, josta isä oli kotoisin. Isä ei oikeastaan vastannut tuohon kysymykseen tällä kertaa suoraan. Hän ei ollut pannut merkille kalenterin päiviä, mikä siinä tilanteessa oli hyvin ymmärrettävää.

Maassa oli jo lunta, mutta talvi ei ollut vielä päällä täydellä voimallaan. Tiet olivat vielä osin sulia.

Talossa oli kahdeksan porsasta, jotka olivat kasvatettavina eri taloihin lähikylyssä. Ne olivat joulupöytään tarkoitettuja porsaita, ja tuolloin jo täysikasvuisia. Kukaan ei niitä enää tässä tilanteessa huolinut. Porsaat piti kuitenkin teurastaa. Olin 14-vuotiaana vanhin mies talossa. Talon vanhempi naisväki toimi ohjeiden antajina ja evakuoinnista oli myös määräykset, joita oli noudatettava. Minulla oli pieni vasaran tapainen ja sillä porsaat lahdattiin. Se otti kovasti luonnon päälle, mutta mikä siinä auttoi. Porsaat jäivät yhteen kasaan sinne pihamaalle.

Myös iso sonni piti viedä rautatieasemalle. Sonni sidottiin reeni perään. Asemalla sonnin kanssa jouduttiin taistelemaan. Apuun tullut sotilas totesi: "Et sinä poikaparka pärjää tuon elikon kanssa!" Sotilas antoi kuormasta heinäpäalin, vaikka se olikin ankarasti kiellettyä. Sonni kuitenkin rauhoittui ja saatiin matkaan.

Tulkitsin pieniä tarinoita niin, että karjaa ja kalustoa evakuoitiin pois todella suuria määriä. Mieleeni palautui jo omasta lapsuudesta vanhoja maatalouskoneita, joihin oli maalattu valkoisella maalilla "Kaukola". Esimerkiksi iso puimakone "Rauta-Sampo", jonka pois saaminen oli varmasti iso työ. Evakuoinnin ajatuksena oli ilmeisesti viedä pois kaikki se, mikä liittyi tuotantoon ja elantoon, ja mistä hyökkääjä olisi voinut hyötyä.

Neuvostoliiton hyökkäys oli tarkoitettu nopeaksi kertakaikkiseksi iskuksi. Sota alkoi marraskuun lopussa. Suomen itsenäisyyspäivää 6. joulukuuta piti viettää Helsingissä puna-armeijan voitonparaatina. Sitä varten oli jo tuotettu runsaasti materiaalia, muun muassa venäläistä musiikkia, joka oli sovitettu suomalaisista kansanlauluista.

Juna pysähtyi lopulta Äetsän asemalla, jossa väki purettiin junasta pois. Sijoituspaikaksi määrättiin Matikkalan talo Huittisissa lähellä sairaalaa. Sinne tuli talon väki ja myös niitä eläimiä, mitä oli saatu evakuoitua.

Matikkalan navetassa oli osa, joka oli tyhjiillään. Navetassa oli betonista valettuja karsinoita. Talon vanha isäntä Niilo Matikkala otti lekan ja hakkasi navetastaan rikki kaikki valetut osat, jotta mukana tullut karja saatiin mahtumaan suojaan.

Liekö ollut tuo sonni, joka mursi sitten kettinkinsä ja pääsi vapaaksi. Täti lähti kysymään vanunkia. Eihän missään mitään vanunkia ollut eikä kukaan tiennyt mitään sellainen vanunki oikein oli. Pitkään mietittiin, ennekuin hoksattiin, että tarkoitetaan rautalankaa. Ketju sidottiin ja eläimet pysyivät paikoillaan.

Emme koskaan päässeet tarinan siihen osaan, jossa olisi kerrottu itse joulusta. Mietin millaiselta joulusta tuolloin mahtoi näyttää ja miten sitä niissä tunnelmissa osattiin viettää. Siihen en saanut vastausta. Se miten joulusta tuolloin vietettiin, ei tainnut olla kovin tärkeää. Juhlan ulkoinen muoto kertoo ehkä olosuhteista, mutta se ei aina kerro joulun luonteesta tai joulun sanomasta.

Tärkeintä oli tuolloinkin joulun sanoma ja mitä se sanoma sai ihmisissä aikaan. Hyvä sanoma oli saanut aikaan paljon hyvää. Isä perheineen sai turvapaikan. Uusi elämä saattoi alkaa. Miehet olivat siellä jossakin rintamalla. Jouluna 1939 oli kotirintamalla tilaa niin talossa kuin karjasuojassa. Maassa ei ollut rauha, mutta ihmisillä oli hyvä tahto. Noissa vaikeissa oloissa joulun sanoma oli kirkaana läsnä niin sanoissa kuin teoissa.

Tässä lienee kaikki olennainen joulusta, josta ei kerrottu.

Hyvää Joulua

K SUPERMARKET
TORIKESKUS

Torikatu 1, puh. 010 259 9750
ark. 7-21, la 7-18, su 12-18

Tavallista parempi Ruokakauppa

Täyden palvelun
KATSASTUSASEMA
Katsastus Sastamala Oy

VAMMALA Harjukatu 3
Puh. (03) 511 9050
ma-pe 9-17 sekä kk:n viim. la 9-13
HUITTINEN Teollisuustie 5-7
Puh. (03) 511 9055
ma-pe 9-17
www.katsasta.fi

Katsasta.fi
Katsastus
Sastamala Oy

Saatsin kahvila

*Hyvää Joulua ja
onnellista uutta vuotta!*

Jaatsin kahvila

Asemakatu 10, Vammala, puh. 511 2868
Tervetuloa ark. 7-19, la 8-19, su 10-19

**SASTAMALAN
LVI**

ILMANVAIHTO JA VESIJOHDTOLIIKE

SASTAMALAN LVI OY P. 050 - 360 3823
MIKA-PETTERI.RAINIO@SASTAMALAN-LVI.FI
STORMINTIE 116, 38220 SASTAMALA

**MUUTTO-
VALMIS!**

As.Oy Sastamalan Tähtiranta

Lapinmäenkatu 3, 38200 Sastamala

Veden vetovoima

Koti järven rannalla kaupungin keskustassa? Ei pelkkä haave, vaan täyttää totta Tähtirannassa, Liekoveden äärellä. Osta nyt unelmakoti hissillisestä pienkerrostalosta tai yksitasoisesta rivitalosta viiden tähden maisemissa. Kivenheitto keskustan palveluihin ja kaupungin paras uimaranta aivan vieressä. E: C.

Kysy jäljellä olevista asunnoista:

Kiinteistö ja Rakennus Mäkelä Oy
Härkitie 12 A, 37100 Nokia
Jouko Mäkelä, 0400 838 858
toimisto@makelalkv.fi

Vammalan OP-Kiinteistökeskus Oy
Puistokatu 2, 38200 Sastamala
Marko Matoniemi p. 0500 939 891
marko.matoniemi@op.fi

**POHJOLA
RAKENNUS**

Pohjola Rakennus Oy Häme • Itsenäisyydenkatu 17 A,
33500 Tampere • Puh. 020 775 9600 • www.pohjolarakennus.fi

In memoriam

Osmo Ikola 1918 – 2016

Professori Osmo Ikola, yksi Sastamalan seudun suomen kielen tutkijoista, kuoli 98 vuoden iässä huhtikuun 27. päivänä 2016. Pääosan elämäntyöstään hän suoritti Turun yliopiston suomen kielen ja sen sukukielten professorina, kuusi viimeistä vuotta siitä yliopiston rehtorina. Tutkimuksissaan hän keskittyi erityisesti kielemme ja sen murteiden lauseoppiin. Ikolan toimittama, monena painoksena ilmestynyt Nykysuomen käsikirja löytyy monen kielenkäytöstä kiinnostuneen henkilön kirjahyllystä.

Tiedemiehenä Osmo seurasi vahvasti isänsä Niilon jälkiä alkaen Agricolan kielestä, ja hänen väitöskirjansa käsitteli aika- ja tapamuotojen käyttöä ensimmäisessä suomenkielisessä Raamatussa (1642). Merkittävää on myös se, että hän toimi uuden, nykyisen raamatunkäännöksen suomen kielen asiantuntijana.

Osmo Ikola syntyi tyrvääläisen isän Niilo Ikolan poikana. Niilo itsekin oli aikanaan Turun yliopiston ja kaupakorkeakoulun professori ja kansleri. Osmo Ikola ei julkisuudessa esiintynyt korostetun tyrvääläisenä, mutta tänne ja tšekäläisiin ihmisiin hänet yhdisti etenkin isän puoleinen suku. Niilo Ikola ja eversti Aatto Salmio olivat aktiivisia, kun Tyrvälle (eli Niilo Ikolan sanoin Tyrvääseen) perustettiin 1960-luvun alussa Tuomas Ikolan sukuseura, jonka puheenjohtajana eli suvunvanhimpana isä ja poika Ikola olivat vuorollaan useita vuosia.

Osmo tunsikin lukkarinrakkautta Tyrvääseen ja Karkkuun myös sen tähden, että hänen ystävänsä Pertti Virtaranta oli täältä. Kilvan he hakivat työpaikkoja Helsingistä, Turusta ja Ruotsista. Osmo olikin ennen Turkuun siirtymistään Uppsalan yliopiston suomen kielen lehtorina ja Virtaranta Lundin yliopiston vastaavassa virassa. Näin he molemmat saivat hyvän kosketuksen ulkomaiseen yliopistomaailmaan.

Professori Ikola saattoi nuoresta opiskelijasta aluksi kuulostaa jäykältä varsinkin hänen tiukasti kirjakieleen sidotun artikulointinsa perusteella. Pian beaani kuitenkin huomasi vapautuvansa 1950-luvun lukion tiukan saarimaalaisesta oikeakielisyydestä. Ikola nimittäin pe-

Professori Osmo Ikola (kuvassa oikealla) akateemikko Pertti Virtarannan seurassa.

rusteli usein kielemme muotoja kansan kielen ilmiöillä. Näin hän ei pitänyt kaikkea kirjakielistä ainoana oikeana totuutena ja vetosi usein opiskelijan omaan suomalaiseen kielikorvaan. Tiedemaailman erilaiset käsitykset heijastuivat luennoilla esimerkiksi Jyväskylän yliopiston professori Aarni Penttilän Suomen kieliopin ilmestyttyä. Näin jäi opiskelijan omaankin päähän pohdittavaa erilaisista kielen ilmiöiden käsityksistä. Ikolan ”jäykkyyden” alta kirkastui ajan oloon hänen rauhallinen ja hyvin looginen luennoimistapansa.

Helppo on yhtyä Ikolan ystävän ja kollegan, emeritusprofessori Aimo Hakasen toteamukseen, että Ikolan elämäntyö on ansiokas luku Suomen sivistyshistoriaa.

Osmo Ikola voidaan hyvällä syyllä mainita ja muistaa Kirjakaupunki Sastamalan kielentutkijoiden joukossa.

Urpo Vuorenoja
ent. suvunvanhin

Pentti Lahtinen
Ikolan oppilas ja
sukuseuran aktivisti

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

PUTIIKKI
Naiselle

Puistokatu 18,
Vammala, Sastamala
Puh. (03) 514 2665
www.putiikkinaiselle.fi

PENSI

VALMISTETTU SUOMESSA

www.pensi.fi

Raceman
SERVICE

- Autohuollot ja -korjaukset
- Lasinkorjaukset
- Öljynvaihdot
- Valvoline-öljyt ja kemikaalit
- Ilmastointilaittehuollot ja -korjaukset
- Autosähkötyöt ja vikadiagnoosit
- Lisävarusteasennukset

Myös
kilpa-, erikois- ja
harrasteautot

Puh. 0400 229 025

Poikkikatu 12, Vammala. Ma-pe 8.30-17.00

*Hyvää Joulua
ja
Rakentavaa
Uutta Vuotta!*

**VAMMALAN
BETONI OY**

p. 03-5155371 www.vammalanbetoni.fi

FRESTEMS

Flexible Rescue Systems

*Kunnia Jumalalle korkeuksissa,
ja maassa rauha ihmisten kesken,
joita kohtaan hänellä on hyvä tahto!*

**Siunattua
Joulunaikaa!**

SASTAMALAN
SEURAKUNTA

Keräilijän kuolema ja tuntematon

Danielsson

▪ Pirkko Esko

Kohti Sammaata

Istun ison, leppoisan miehen kyydissä matkalla kohti Sammaljokea. En ihan vielä tiedä, mitä perillä on odottavissa, mutta kuskinä on asiasta haltioitunut.

Matka soljuu nopeasti, matkaseurani on sen verran puheliasta sorttia, enkä minäkään ole aivan tuppisuu.

Mies saa minutkin odottamaan jännittyneenä pian esiin putkahtavaa kohdettamme.

Vielä viimeinen mutka ja siinä se on!

Iso, vanha koulurakennus, joka on saanut uuden elämän Leila ja Aulis Ylösen omistuksessa. Rakennus on kuin karamelli keskellä sammaalaista maalaismaista. Aulis kertoo rakennuksen värivalinnan herättäneen runsaasti arvailuja ja se on ollut ihmisten mielenkiinnon kohteena.

Isäntä itse on oikein tyytyväinen lopputulokseen. Väriä valitessaan Auliksella väikkyi mielessä jokunenkin vaaleanpunainen taiteilijatalo. Kuuluisin niistä taitaa olla mestari Picasson merenrantatalo.

Mistä kaikki alkoi

Paikkakuntalaiset tuntevat Auliksensa pitkäaikaisena armoitettuna autokauppiaina sekä suuren autoliikkeen toimitusjohtajana. Nytemmin on nimike vaihtunut hallituksen puheenjohtajan pestiin, mutta töitä mies paiskii entiseen malliin. Niin se taitaa olla, että miten sitä vanha tiikeri raidoistaan pääsisi. Aulis kertoo edelleen ajavansa työn merkeissä kerran viikossa Helsinkiin, kuten on tehnyt viimeiset kaksikymmentä vuotta.

Jossain vaiheessa vain näihin Helsingin keikkoihin tuli olennaisena lisänä taidegallerioissa ja -huutokau-
poissa käynti. Hän kertoo kiinnostuksen heränneen jo

70-luvulla, opiskeluaikoina. Ensimmäinen taidehankinta oli H. Toivosen taulu, mikä ei enää ole edes tallella.

Varsinainen keräily alkoi noin kaksikymmentä vuotta sitten Helsingissä työmatkalla.

Herätys

Harvakseltaan sekalaista keräilyä jatkui noin 2–4 vuotta, mutta sitten 90-luvulla Aulis sai käsiinsä Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistyksen kustantaman ja taiteilija Raimo Viitalan toimittaman julkaisun ”Sydän-Sastamalan kuvataiteilijat” vuodelta 1979. Siitä tuli taiteen kerääjän raamattu.

Keräilijä itse kertoo saaneensa teoksen luettuaan ”herätyksen” paikkakunnan omien taiteilijoiden töiden keräämiseen. Nykyinen kotiseutuneuvos Esko Pietilä oli ansiokkaasti kartuttanut kaupungin taidekokoelmia, mutta Pietilän siirryttyä eläkkeelle ei tehtävää jatkanut kukaan.

Aulis kertoo kokeneensa tämän tehtävän todella tärkeäksi. Nyt tai ei koskaan! Kun sitä ei kukaan muu tee, niin hänen se oli tehtävä.

Perustyrvääläisenä, Nälkälänmäessä syntyneenä hän haluaa tehdä töitä kotiseudun eteen.

Tyrvääläistä ja suomalaista

Aulis mainitsee muun muassa pari pitkän linjan keräilijää, jotka ovat häntä avustaneet keräilijän alkutaipaleella. Toinen on kiikkalainen Reijo Hannu ja toinen Pekka Helin Tampereelta, jonka juuret myöskin juontavat Tyrvälle. Pekka Helin on pitkäaikainen taidekriitikko.

Kuten jo tuli mainituksi, Auliksen keräilyn painopiste on nimenomaan Sydän-Sastamalan taiteilijoissa. Hänen mielestään Ari Virtanen on paikkakuntalaisista nykytaiteilijoista ykkönen. Aulis kerää myös nykytaidetta. Ehdottomaksi helmeiksi kokoelmassaan Aulis nostaa karkkulaissyntyisen Lauri Ahlgrénin "Mustaa punaisella".

Hänellä on myös mittava taiteilija Emil Danielssonin kokoelma, yli 50 teosta. Töitä on kaikilta Danielssonin kausilta, alkaen vuodesta 1900, viimeisin työ on vuodelta 1966, vuosi ennen taiteilijan kuolemaa.

Suremme yhdessä sitä, että Pirunvuoren taiteilijan mittava elämäntyö on pitkälti hajonnut maailmalle. Lapsettoman taiteilijapariskunnan perinnöstä ei huolehdittu ja merkittävä taiteilija on jäänyt suurelle yleisölle aika tunteuttomaksi.

Jossain vaiheessa keräilyharrastustaan keräilijä kertoo hullaantuneensa suomalaisen taidelasiin. Hän kertoo myös että firmansa kaikki liikelahjat, sekä henkilökunnan lahjat, ovat ehdottomasti suomalaisia, suunnittelua ja valmistusta myöten.

Jaatsi ja Gallen-Kallela

Vieraani alkaa lämmitä ja pääsemme seuraavaksi aiheeseen Jaatsi, kansallistaiteilijamme Akseli Gallen-Kallelan lapsuuskoti. Olemme välittömästi samalla aaltopituudella. Aulis paukauttaa, että Jaatsi on kaupungin ykköskohde! Tuosta toteamuksesta on vaikea olla toista mieltä.

Samaan hengenvetoon hän jatkaa, että kaupungin pitäisi EHDOTTOMASTI ja tuota pikaa palauttaa koko Jaatsin alue alkuperäiseen muotoonsa. Omilla näyttelyillään hän on halunnut tuoda esiin ja säilyttää suomalaista ja paikkakuntalaista identiteettiä. Se on meidän tehtävämme. Lisäpainoa hänen sanoilleen tuo se, että Auliksen pappa, Aaltosen Ville, "Kirinä-Ville", vietti lapsena aikaansa Sipin talossa. Samaisessa talossa, missä aloitteleva taiteilija Akseli Gallen-Kallela asusteli vuokrahuoneessa, koska Jaatsin pihapiiri oli liian meluisa ja väkirikas taiteen teolle. Sipin talon liepeillä syntyi taiteilijan ehkä tunnetuin taulu, "Poika ja varis" vuonna 1884. Aaltosen Villen äiti palveli pyykkärinä Sipin talossa, kuka tietää vaikka juuri Ville olisi kuuluisan taulun

Aulis Ylönen entisen Sammaljoen koulun portailla.

Porta Romana Firenze vuodelta 1925

Pihapiiri vuodelta 1931

pikkupoika. Mummu olikin kertonut lapsilleen että Gallenin Akseli oli pyytänyt Villen mallikseen, koska tällä oli lemmikkinä kesy varis.

Keräilijän kotona

Kaiken kuullun jälkeen on pakko kysyä, että miltä siellä keräilijän kotona oikein näyttää? Onko hänellä jatkuva taidenäyttely kodin seinillä? Kuinka usein näyttelyn taulut vaihdetaan toisiin? Valinnan varaahan tuollaisessa noin neljänsadan taulun kokoelmassa todella on. Tässä asiassa on ilmeisesti myös vaimo Leilalla oma painava sanansa sanottavana. Se tarkoittaa sitä, että tauluja ei vaihdella. Kodin seinillä on siis nähtävillä pysyvä näyttely.

Aulis kertoo, että sisään tullessa on ensin näkyvillä Gallen-Kallelan grafiikkaa. Seuraavana on esillä kotimaista taidelasia. Kahvipöytä ja tuolit ovat aitoa tyrvääläisen tekijän tekemää ja signeeraamaa Chippendalea Nälkälänmäestä vuodelta 1932. Olohuoneen huonekalut ovat kaikki tyrvääläistä tuotantoa. Tämä mies asuu ja elää niin kuin puhuu. Hän kertoo vieneensä ranskalaisia yritysjohtajia Järvisen Jukan verstaaseen Nälkälänmäessä. Koristeveistäjä Jukka valmistaa siellä paremmat päivänsä nähneessä verstaassa, edelleen taidokkaita huonekaluja Chippendalen hengessä.

Takaisin Sammaljoelle

Entäpä se karamelli siellä Sammaalla? Mitä suunnitelmia Auliksella on sen suhteen? Autokauppias perheeseen on suunnitellut valtavan talon tiloihin taidenäyttelyitä, huutokauppoja, se voi toimia myös juhlatilana. Talossa on iso, hyvin varustettu keittiö. Perheen nuorempi polvi on ideoinut että taloa voidaan käyttää, paitsi oleskelu- tai majoitustilana, myös harrastetilana vaikkapa erilaisia kursseja silmällä pitäen. Talossa on myös yksi asunto, joka voisi toimia vaikka taiteilijaresidenssinä.

Kunnostusprojekti on ollut valtaisa urakka, joka ei ole vielä valmis. Asiat on haluttu tehdä pieteetillä, ei hutaimella. Esimerkiksi talon noin 100 ikkunaa on kaikki kunnostettu käsin. Sanomattakin on selvää, että työporukkana ovat paikalliset ammattimiehet. Suunnittelussa ja ideoinnissa on tarvittu ja tarvitaan koko Ylösen perheen resursseja ja panostusta. Unelma elää.

Mitä tarkoittaa keräilijän kuolema?

Jokaiselle intohimoiselle keräilijälle tulee se tilanne, että kaikki keräämisen arvoinen on kerätty, jopa se kaikkein himoituin, jota et koskaan kuvitellut saavasi. Sitä tarkoittaa keräilijän kuolema.

Sunnuntaisaarna vuodelta 1935

LOJER® *For easy care*

Paikallista yritystoimintaa lähes 100 vuoden ajan.

LOJER OY, Putajantie 42, 38210 Sastamala • www.lojer.com • Puh. 010-830 6700

INGEN PANIK

HOMMA HOITUU

Me pidämme huolen, että saat rahasi asiakassuhdetta vaarantamatta. Kun haluat saada rahasi kotiin hyvässä hengessä, käänny puoleemme.

www.svea.fi/perinta Kun perinnän aika koittaa.

SVEA
PERINTÄ

TAMPEREEN
KIRJANPITOTOIMISTO

TAMPEREEN KIRJANPITOTOIMISTO - PITKIEN SUHTEIDEN TILITOIMISTO

Tampereen Kirjanpito Oy on toiminut pirkanmaalaisten yritysten luotettavana kumppanina lähes 60 vuotta. Tutustu tarkemmin palveluihimme ja ota yhteyttä. Olemme valmiita pitkään suhteeseen.

Heikki Punkka HTM, KLT

www.tampereenkirjanpitoimisto.fi

Taloushallinto Oy

Tampereen toimipiste

Puh. (03) 254 2200

Faksi (03) 254 2255

Häkiläpolku 3 A, 33100 TAMPERE

Kangasalan toimipiste

Puh. (03) 254 2200

Ainontie 8 B, 36200 Kangasala

Ritajärven

luonnonsuojelualue – Sastamalan *helmi*

- **Katariina Pylsy**
Sastamalan kaupungin maaseutujohtaja

Sastamalan Karkussa sijaitseva Ritajärven luonnonsuojelualue on metsäjärvien ja niiden laskupurojen muodostama merkittävä luontokokonaisuus.

Sastamalan maaseutulautakunta päätti Eero Mäkitanilan ja allekirjoittaneen esityksestä hakea 29.11.2011 Ritajärven aluetta luonnonsuojelualueeksi (87,4 ha).

Erämaisen alueen tunnuspiirteitä ovat isot siirtolohkareet, kauniit pienet järvet, louhikkoiset ja vaihteleva-maastoiset alueet sekä kilpikaarnaiset ja palokoroiset puut. Ritajärven luonnonsuojelualue on Sastamalan ja myös Etelä-Suomen arvokas luontokohde.

Ympäristöministeriö avasi kunnille ensimmäisen kerran vuonna 2010 mahdollisuuden hakea rahoitusta Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) kohteiden inventointiin omistamissaan metsissä ja siinä yhteydessä metsien luonnonarvojen säilyttämistä tukevaan metsien käytön tai luonnonhoidon suunnitteluun. Sastamalan kaupungin Elävä maaseudun osaprosessi haki ja sai inventointirahoituksen vuonna 2010 kymmenen ensimmäisen hakijakunnan joukossa. Tällä 21 500 euron suuruisella määrärahalla inventoitiin kaupungin metsät ja kartoitettiin METSO-kohteet.

Asia eteni hitaasti Pirkanmaan Ely-keskuksessa ja vihdoin syksyllä 2014 hankkeelle näytettiin vihreää valoa.

METSO-kriteerit täyttävä elinympäristökokonaisuus löytyi mm. Ritajärven alueelta ja toteutettu inventointihanke oli ensimmäinen konkreettinen askel ja avain kohti Ritajärven luonnonsuojelualueen perustamista.

Sastamalan maaseutulautakunta päätti kuitenkin 1.10.2014 hakea 127 hehtaarin suuruisen määrään suojelua Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmasta (METSO). Määrään lisäksi alueeseen kuuluu myös 50 hehtaaria vesipinta-alaa, eli virkistysalueen koko on yhteensä 177 hehtaaria. Laadin hakemusasiakirjat Jukka Pohjosen kanssa ja allekirjoitin hakemuksen marraskuussa 2014. Pirkanmaan Ely-keskus antoi 4.3.2015 myönteisen päätöksen luonnonsuojelualueen perustamisesta ja Sastamalan kaupunki sai vastaanot-

taa Pirkanmaan Ely-keskukselta anomani summan eli 282 900 euroa, joka oli korvausta rauhoitusmääräyksistä aiheutuvista taloudellisista menetyksistä.

Ritajärven alueen kunnostustyöt on tehty johdollani. Olen vastannut kohteen rakentamis- ja kunnostusbudjetista sekä alueen kehittämisestä. Useat näkyvimmistä muutoksista Ritajärven maastossa ovat Sastamalassa työllisyyspalveluja tuottavan Työteen käsialaa. Työteen puolelta Vastaava työvalmentaja Kari Mehto on vastannut rakennusteknisten ratkaisujen suunnittelusta ja koordinoitunut kunnostustyöt. Pitkospuiden, tasanneiden ja siltojen avulla pyritään vähentämään luontoarvoihin kohdistuvia haitallisia vaikutuksia, kuten luonnon kulumista. Lapset ja lapsiperheet ovat antaneet kiitosta Ritajärven vaihtelevasta ja mielenkiintoisesta maastos-

ta ja ennen kaikkea kulkua helpottavista pitkospuista, silloista ja sorastetuista poluista.

Alueelle asennettujen opasteiden avulla retkeilijöitä ohjataan käyttämään pitkospuita ja merkittyjä reittejä. Jani Hanhijärvi on laatinut Ritajärven alueen viitoitus-suunnitelman. Viitat (150 kpl) asensivat maaston oikeisiin kohtiin Jani Hanhijärvi, Katariina ja Eero Pylsy

Ritajärven luonnonsuojelualueen polkuverkoston kunnostus- ja kehittämistoimien myötä erämaisen retkeilyalueen kävijämäärä on lisääntynyt. Koulut, yhdistykset ja työpaikat ovat järjestäneet työhyvinvointi- ja liikuntapäiviä Ritajärvellä. Kuulun Sastamalan Oppaisiin ja olen toiminut Vammalan Retkeilijöiden ja Karkun eräoppaiden ohella Ritajärven alueen esittelijänä ja oppaana.

Toivotan Sastamalan kaupungin asukkaille virkistäviä ja voimaannuttavia luontohetkiä Ritajärven luonnonsuojelualan mahtavissa ja jylhissä maisemissa.

Ritajärven luonnonsuojelualan pysäköintipaikan osoite: Ritajärventie 358, Sastamala.

Näkymä Paavinhatulta Valkeajärvelle.

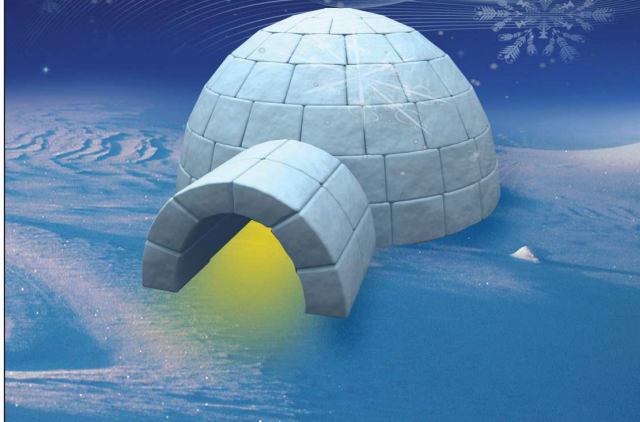

Lapsiperhe Valkeajärven kierroksella.

ThermiSol
THE ART OF INSULATION

www.thermisol.fi

*Joulun
lämpimimmät terveiset
eristämisen elementtien
asiantuntijalta!*

 Shakkitarvike
TANNI
www.shakkitarvike.fi

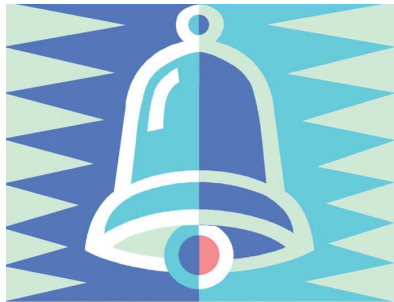

**Vammalan
Väriaitta**

38200 SASTAMALA
ITSENÄISYYDENTIE 10

PUHELIN 511 2895
FAX 03-511 5100

variaitta@kopteri.net

**RAUHALLISTA JOULUA
JA
HYVÄÄ UUTTA VUOTTA!**

PAIKALLINEN ISÄNNÖINTITOIMISTO
**VAMMALAN
ISÄNNÖINTIPALVELU Oy**

Torikatu 1, 38200 SASTAMALA
03-512 7000 www.vipoy.fi

Wienerberger
Tiili. Luotu ihmiselle.

Vain paranee
vuosien saatossa

Puhtaaksimuurattu Terca-tiilijulkisivu on ajaton, arvostettu ja pitkäikäinen. Wienerberger on maailman johtava tiilenvalmistaja, jonka Terca-tiiliä valmistetaan Suomessa Lappilan- ja Korian-tehtailla.

Wienerberger Oy
Aluemyyntipäällikkö
Keijo Laine
GSM 0400 235 268
www.wienerberger.fi
www.koramic.fi

Tiili. Luotu ihmiselle.

 TERCA

Tyrvään Mantaa

juhlitaan koko ensi vuosi

▪ **Teksti ja kuva: Sastamalan seudun museo**

Tyrvääläisen kansanparantajan, Tyrvään Mantan, kuolemasta tulee ensi vuonna kuluneeksi 95 vuotta. Sastamalan seudun museo järjestää yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa Mantaan liittyvän juhluvuoden, jonka ohjelma kattaa ajallisesti koko vuoden 2017. Juhlavuoden tapahtumat pohjautuvat Tyrvään Mantan eli Amanda Jokisen (1853–1922) elämään, mutta käsittelevät aihepiiriä laajemminkin muun muassa lääketieteen näkökulmasta. Juhlavuoden lähtölaukaus on Amanda Jokisen syntymäpäivänä lauantaina 28. tammikuuta.

Aikansa kuuluisin parantaja

"Allekirjoittanut on Teille suuressa kiitollisuudenvelassa terveydestään ja elämästään, sillä 15 vuotta sitten olin tuberkuloosin takia aivan haudan partaalla, mutta nyt olen terve ja voimissani kuin ihminen ikinä olla saattaa". (M.N. Vampulasta, 1920)

Tyrvään Manta eli ja vaikutti syntymäpitäjänsä laajemmin. Amanda Jokinen peri tietonsa isältään ja kasvoi aikansa kuuluisimmaksi parantajaksi. Laajan kirjeenvaihdon perusteella tiedetään, että hänen vaikutuksensa ulottui ympäri Suomen. Amanda Jokisen, jota vasta jälkipolvi alkoi kutsua Tyrvään Mantaksi, kunniaksi pystytettiin 1981 Veikko Haukkavaaran tekemä näköspatsas Vammalan aluesairaalan ja pääterveysseman viereen.

Kokonaisvaltaista hoitoa

Amanda Jokinen on esimerkki vahvasta suomalaisesta kansan naisesta, jonka asiantuntemus kumpusi perimä-

tiedosta ja jota hän lisäsi koululääketieteen opeilla ja kokemustiedolla. Jokinen käytti tietoaan hoitotyössään mutta toimi myös valistajana, jotta *"tunnollisesti asiat punniten tahtoo tehdä sen, mikä on jokaisen ihmisen welvollisuus ja oikeus: auttaa kärsivää lähimmäistänsä"* (Tyrvään Sanomat N:o 14, 1898). Hän hoiti ihmistä kokonaisvaltaisesti ja oli kansanlääkäri ja rohdostelija (herbalisti) mutta myös sairaanhoitaja, sosiaalihoitaja ja psykologi. Amanda Jokinen perusti Vammalaan sairauskodin, jossa hän piti myös vastaanottoa. Sairaiden lisäksi sairaskodissa hoidettiin myös vaivashoidon lapsia.

Virallinen terveydenhuolto alkoi 1880- ja 1890-luvuilla kiinnittää paikallistasolla huomiota terveyden- ja sairaanhoitoon. Amanda Jokinen oli kahdesti syytettynä puoskaroinnista: hän saikin oman tunnustuksensa perustella sakkotuomion, mutta virallista varoitusta hän ei saanut. Hän pystyi siten jatkamaan työtään, ylimmän lääkintäviranomaisen hiljaisen hyväksynnän siunaamana. Paikallisen virallisen terveydenhuollon ottaessa vasta ensiaskeliaan oli luontevaa olla kovin taistelematta kansanlääkinnän perinteisiä muotoja vastaan.

Amanda Jokisen tarina on pienoiskuva kansakunnan kehityksestä, jossa yksilön asema kohentui ammattitaidon ja osaamisen systemaattisen kerryttämisen kautta. Samalla tarina muistuttaa meitä siitä, että kanonisoidun, virallisen asiatiedon rinnalla voi olla tietoa, joka luotettavasti käytettynä lisää kansakunnan hyvinvointia.

Juhlavuoden 2017 tapahtumia koordinoi Sastamalan seudun museo, jota hallinnoi Suomen kirjainstituutin säätiö.

(Ensimmäinen lainaus teoksesta Nummi, Antti: Tyrvään Manta eli vaimo kun sairaita parantaa.)

**UUSI RAV4
HYBRID NELIVETO.
VIHDON SAATAVILLA!**

TOYOTA
ALWAYS A
BETTER WAY

RAV4 **HYBRID POWER**
197 hv tehoa + CO₂ 117 g/km
+ Automaatti + Neliveto

**TOYOTA
HYBRID**

Uuden RAV4 Hybridin käänntekevä voima yhdistää suorituskyvyn, ajonautinnon ja alhaiset päästöt. Vakiona saat mm. aktiiviset Toyota Safety Sense -turvallisuusvarusteet. **Nyt nelivetomallia on vihdoin saatavilla, joten tule ajamaan uusi RAV4 Hybrid meille!**

RAV4-mallin EU-yhdistetty kulutus 4,9-6,7 l/100 km, CO₂-päästöt 115-155 g/km.
Takuu 3 vuotta/100.000 km, korin puhkuruostumattomuustakuu 12 vuotta, hybridijärjestelmän takuu 5 vuotta/100.000 km. HSD-akaturva 10 vuotta/350.000 km.

Rav4 2.5 Hybrid mallisto alk **42.576€** sis toim kulut

• Myynti • Huolto • Varaosat • Peltikorjaamo

**AUTOTALO
PELTTARI** Loimijoen tie 55, Huittinen
Puh. 02-560 5300
www.pelttarinauto.fi

Saluunassa
syöt hyvin.

Tervetuloa!

Vammalan **SALUUNA**

Puistokatu 16 38200 Sastamala
Puh. 03-511 2954

**Peltityö
Lehtimäki**

Trakinkatu 6, 38200 Sastamala.
Puh. 050 527 5745
info@peltityolehtimaki.fi
www.peltityolehtimaki.fi

HYÖTY AJONEUVOHUOLTO

Kuorma-autot   **Linja-autot**   **Pakettiautot**

- Määräaikaishuollot • Jarrujen korjaukset
- Moottorin ja voimansiirron korjaukset
- Ajopiirtureiden tarkastukset • Kolarikorjaukset
- Katsastuskunnostukset • Lisälämmittimien huollot ja korjaukset • Alkuperäiset sekä merkkivaraosat
- Vikakoodien poistot ja korjaukset

Sastamalan Hyötyajoneuvohuolto Oy
Harjukatu 3, 38200 Sastamala, puh. 050 3256 180   hyotyajoneuvohuolto@kopteri.net

Pirkko Esko hyppää 1800-luvulle, kun pukeutuu opaskierroksia varten Mathilda Galléniksi.

Mathilda Gallén

on valmiina
kohtaamaan matkailijat

▪ Teksti ja kuva: Leena Rantala

Sastamalan Oppaat toivovat lisää arvostusta paikalliselle matkailulle

Sastamalassa on noin 25 hengen joukko, joka opettelee vuosilukuja ja knoppitietoja ihan ilman painostusta. He ovat Sastamalan matkaoppaita ja valmiita jakamaan tietonsa niin paikallisille kuin matkailijoillekin.

Opastaminen sijoittuu hieman harrastustoiminnan ja työnteon välimaastoon. Oppaat saavat työstään palkkaa kaupungilta tai seurakunnalta, mutta opastuksia on epäsäännöllisesti ja työt jakautuvat monen henkilön kesken. Toiminta on pääosin eläkeläisten käsissä, koska

opastukset ovat varsinkin kesäaikaan keskellä päivää. Palkka ei siis ole iso motiivi toiminnassa vaan kotiseuturakkaus on huomattavasti tärkeämpää.

Pirkko Esko oli päättänyt jo ennen eläkkeelle siirtymistään liittyä Sastamalan matkaoppaiden joukkoon. Hän suoritti matkaoppaan ammattitutkinnon vuonna 2014 ja on tehnyt opastuksia siitä lähtien. Viime kesänä hän opasti Pyhän Olavin kirkolla ja yllättyi iloisesti kävijöiden määrästä.

"Paikka on niin hieno maisemallisesti, että ihmiset ovat jo sisään tullessaan ihastuneita. Kirkon tarina on

myös niin dramaattinen, että monet liikuttuvat. Siinä opaskin herkistyy, vaikka on moneen kertaan kerrannut kirkon vaiheet”, Esko kertoo.

Sastamalan Oppaat ry (ent. Vammalan Oppaat) on perustettu vuonna 1979. Yhdistys kouluttaa jäseniään aktiivisesti ja toimintaan kuuluu niin vierailuja kulttuurikohteisiin kuin yritysvierailuja.

”Päivitämme tietojamme paikkakunnan yrityksistä ja siitä mitä täällä valmistetaan. Sitten voimme kertoa paremmin ulkopaikkakuntalaisille myös kaupunkimme elinkeinoelämästä”, Esko selittää.

Esimerkiksi tänä vuonna matkaoppaat kävivät Lasi-studiossa Kiiikoisissa.

”Omasta paikkakunnasta oppii koko ajan. On tämä avartavaa.”

Oppaat tekevät välillä pitempiäkin opintomatkoja, joilta haetaan vaikutteita omiin opastuksiin. Näille retkille pääsevät mukaan myös yhdistyksen ulkopuoliset.

”Teillähän on täällä vaikka mitä”

Kukin opas on erikoistunut tiettyyn aiheeseen tai alueeseen. Varsinkin nykyisen laajan Sastamalan aikana erikoistuminen on välttämätöntä. Kaupungin puolesta opastointia ohjaa matkailusihteeri, ja esimerkiksi kaupungin matkailuinfoa pitävät kesäisin nimenomaan matkaoppaat.

Matkaoppaat myös palkitsevat paikallisia yrityksiä Reisuköppi-palkinnolla. Vuoden 2015 palkinnon sai Ylösen perheen luotsaama Galleria Akseli merkittävästä näyttelystään Akseli Gallén-Kallelan 150-vuotisjuhluvuonna.

Gallén-Kallelan juhlavuosi oli voimainponnistus myös Sastamalan matkaoppaille. Silloin aloitettiin rooliopastukset, joissa koulutettu opas on pukeutunut historialliseen asuun ja omaksunut jonkun aikoinaan eläneen henkilön roolin. Rooliopastuksien avulla voidaan elävöittää kierroksia ja tehdä niistä mukaansatempaavampia. Gallénien perheen elämää elävöittämässä ovat olleet Pirkko Esko Mathilda-äitinä, Leena Myllyniemi luottopiika Ruusana, Marjatta Karimäki kertojana sekä Kristiina Myllyniemi ja Mimosa Kankaanniemi Akselina ja Unona. Kuluneena kesänä Pirkko Esko kertoi taiteilijaelämästä Pirunvuorella rouva Saga Danielssonin hahmossa.

Eskoa harmittaa, että Danielssonin ateljeelina on jäänyt hieman syrjään ja unholaan. Ylipäätään hän toivoisi lisää arvostusta matkailulle Sastamalassa.

”Eräs rouva sanoi opastuksella, että teillähän on täällä vaikka mitä. Se pitäisi muistaa.”

Tällä hetkellä suosituimpia opastuskohteita ovat Sastamalan kirkot, Pukstaavi, Pirunvuoren Kivilinna, Jaatsi ja Kiikan Sarkia-museo. Myös hautausmaakierrokset ovat saavuttaneet paikallisten keskuudessa suosiota. Lisätietoa opastuksista löytyy oppaiden omilta nettisivuilta www.sastamalanoppaat.fi.

Lämmintä Joulumieltä ja Valoisaa Tulevaa Vuotta!

Toivottaa sähköasiantuntijasi

Asemakatu 23,
38200 Sastamala
(03) 511 3055
www.tyrvaansahkotyo.fi

+ TYRVÄÄN SÄHKÖTYÖ **-**

Sotamatkoja, perunoita ja sireenejä

Pohdintoja Kuninkaallisen Porin rykmentin vaikutuksista Sastamalan seutuun

Sastamalan alueen historiassa on monia kiintoisia piirteitä. Yksi hieman vähemmälle huomiolle jäänyt piirre on se, miten merkittäväällä tavalla Sastamalan seutu kytkeytyy nykyisen Porin prikaatin edeltäjään Kuninkaalliseen Porin rykmenttiin. Tähän asiaan on nyt oiva hetki luoda pieni katsaus, sillä tänä vuonna on tullut kuluneeksi tasan 390 vuotta siitä, kun kuningas Kustaa II Aadolf antoi helmikuussa 1626 käskyn perustaa Porin rykmentin.

Porin rykmentti ja Sastamalan seutu suurvalta-ajalla

Sastamalan seutu kytkeytyi Porin rykmentin vaiheisiin jo heti alusta alkaen, sillä rykmentin Henkivartiokomppanian toinen rekrytointipitäjä oli Tyrvää ja kapteeni Nödingin komppanian yksi rekrytointipitäjä oli Karkku. Rykmentin kokoontumispaikaksi määrättiin Tyrvää. Jo kohta perustamisensa jälkeen rykmentti lähtikin sotatielle. Sotatie ei ollut sillä kertaa pitkä, koska tämä toinen Puolan sota päättyi Altmarkin rauhaan jo loka-kuussa 1626.

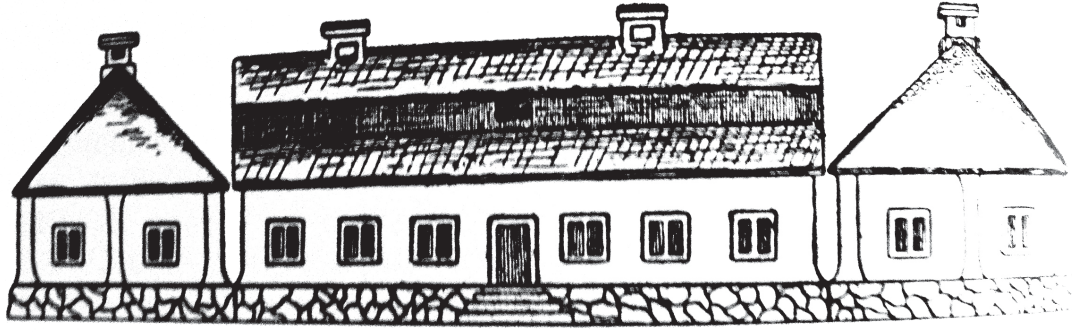
Altmarkin rauhan jälkeen Porin rykmentti ei saanut kauaa levätä kotiseudullaan, kun se jo laivattiin Saksaan. Tosin Saksassa satakuntalaiset joutuivat toimimaan pitkään varusväkenä Stralsundin ja Demminin kaupungeissa. Varusväkenä oloa kesti pitkään ja vasta vuonna 1642 porilaiset pääsivät taistelemaan. Taisteluista, joihin Porin rykmentti otti kolmikymmenvuotisessa sodassa osaa, olivat mm. Zittau, Leipzig ja Olmütz. Kolmikymmenvuotisen sodan aikana myös määrättiin, että satakuntalaisen rykmentin – siis Porin rykmentin – kokoontumispaikka oli Tyrvää. Rykmentin oli siis tarkoitus kokoontua kerran vuodessa harjoituksiin ja tarkastettavaksi tällä määrättyllä paikalla.

Kolmikymmenvuotisen sodan jälkeen Porin rykmentti osallistui niin Kaarle X Kustaan kuin Kaarle XI:n sotiin, mutta sitä niin kuin muutakaan sotaväkeä ei ollut vakinaistettu. Mutta kun niin sanottu Skoonen sota 1670-luvulla oli mennyt huonosti (tosin aluemuutoksia ei tapahtunut), päätti Kaarle XI vakinaistaa sotaväen. Ruotsin armeijasta tuli ruotuarmeija, eli rauhan aikana sotamiehet asuivat torpissaan ja viljelivät maata, ja päällystö sekä alipäällystö asuivat virkataloissaan miestensä keskellä.

Jos oli Sastamalan alueella ollut Pori rykmentille suuri merkitys jo aikaisemmin, niin ruotujakolaitoksen vakinaistamisen jälkeen sotaväki näkyi alueella entistä

Kuningas Kustaa II Aadolf perusti Porin rykmentin vuonna 1626.

Selkeen kartanon vanha päärakennus oli tyypillinen sotilasvirkatalo. Rakennus paloi talvella 1758.

enemmän. Koko rykmentin komentajan, siis everstin, virkataloksi määrättiin Mouhijärven Selkee. Kaikkiaan Sastamalan alueella oli 15 Porin rykmentin sotilasvirkataloa. Ja vaikka kaikissa ei aina upseeri asunutkaan, toivat ne omalta osaltaan kulttuurisia vaikutteita Sastamalan alueelle. Tätä voi olettaa tapahtuneen ainakin 1740-luvun jälkipuoliskolta alkaen. Tuolloin nimittäin uusittiin asuinrakennukset ainakin Selkeellä, Tyrisevän Läykillä (henkikomppanian vänrikin virkatalo), Tupurlan Tiaisessa (henkikomppanian luutnantin virkatalo) ja Kaukolan Juvelassa (everstiluutnantin komppanian vänrikin virkatalo). Kun asuinrakennukset paranivat, muuttivat myös viranhaltijat niihin ja toivat mukanaan vaikutteita, joita olivat maailmalla saaneet.

Ennen virkatalojen kukoistuskautta Porin rykmentti, ja siinä samalla moni Sastamalan alueen mies, oli kokenut siihen mennessä kaikkein kovimman sotatien. Suuressa Pohjan sodassa monen taival päättyi Pulta-

vaan vuonna 1709, mutta sen jälkeen rykmentti koottiin uudelleen. Kun venäläiset sitten 1713 ryhtyivät valtaamaan Suomea ja Tyrvääkin tuli vallatuksi lokakuun lopussa, vetäytyivät ruotsalaiset Pohjanmaalle. Napuen taistelussa 1714 Porin rykmentti kaatui sitten lähes viimeiseen mieheen. Mieskadon käytyä yhdistettiin Porin ja Turun rykmentit yhdeksi jalkaväkirykmentiksi. Tämä joukko osallistui vielä surullisen kuuluisaan Kaarle XII:ta Norjan retkeen, jossa menehtyi ainakin 30 sastamalaista, heistä 18 Porin rykmentistä.

Vapauden ajalta Suomen sotaan

Kaarle XII:n sotaretket olivat osoittautuneet melkoisiksi katastrofeiksi koko armeijalle ja siinä samalla myös niille Sastamalan alueen miehille jotka olivat palvelleet Porin rykmentissä. Kuten jo äsken kerrottiin, toivat virkatalot osaltaan kulttuurisia vaikutteita Sastamalan alu-

Peruna kulkeutui Suomeen sotilaiden mukana Pommerista. Tässä Preussin kuningas Fredrik Suuri tarkastamassa pommerilaista perunapeltoa. Robert Warthmüllerin maalaus.

eelle. Mutta sotaretkiltäkään ei välttytty. Ruotsalaiset halusivat saada revanssin venäläisistä ja hattuhallituksen toimesta aloitettiin kesällä 1741 sota, johon myös Porin rykmentti joutui mukaan. Sotaa ei voi pitää kovin kunniaakaan ja Porin rykmentin osuus tässä sodassa rajoittui lähinnä osallistumiseen yhteen pieneen taisteluun Kymijoella kesällä 1742.

Seuraava sotaretki, johon Porin rykmentti osallistui, oli niin sanottu Pommerin sota. Sota ei ollut mitenkään menestyksekkäs vaan osoitti miten huonossa tilassa Ruotsin armeija oli. Hattujen sodan ja Pommerin sodan välisenä aikana 1750-luvulla – ja sitten vielä uudestaan 1770-luvulla – Porin rykmentti oli mukana rakentamassa Viaporin. Sastamalan seudullekin välittyi näiltä matkoilta paljon vaikutteita. Kun ruotusotamiehet palasivat kotiseudulle, toivat he tullessaan tietoa uusista rakennusmenetelmistä, aloittivat rakennusten punamultamaalaukset ja kaunistivat torppiaan sireenipenssillä. Ja unohtaa ei sovi tietenkään perunanviljelystä, johon sotilaat olivat tutustuneet Pommerin sodassa. Muutenkin ruotusotilaat olivat yleensä melko pätevää väkeä ja jopa oppineitakin siinä määrin, että tiedetään ainakin tyrvääläisen sotamiehen Tuomas Hurtigin toimineen lukutaidonopettajana. Mainittakoon tässä yhteydessä, että myös seutukunnan pappi oli läheisissä suhteissa rykmenttiin, esimerkkinä Tyrvään kirkkoherran poika Georg Hornborg, joka toimi rykmentinpastorina vuosina 1738–1750. Sittemmin Georg Hornborgista tuli Karkun kirkkoherra.

Tavalliset sotamiehet muodostivat rykmentin rungon, mutta merkitystä oli silläkin, minkälainen komentaja rykmentillä oli. Monet 1700-luvun komentajista olivat kelvottomia, eivätkä kaikki edes olleelle juuri Sastamalan seudulla ja Selkeellä. Kaksi komentajaa on kuitenkin syytä nostaa esille: Hans Henrik von Dellwig ja Carl Constantin de Carnall. Eversti von Dellwigin komentaja-aikana Selkeen sotilasvirkatelo paloi. Palo, joka sattui helmikuussa 1758, oli sinänsä traaginen, sillä eversti von Dellwig kuoli siinä saamiinsa vammoihin. Palon jälkeen Selkee sai kuitenkin uuden päärakennuksen joka valmistui vuonna 1786. Uusi päärakennus edusti alueella asumismukavuuden huippua ja se epäilemättä antoi vaikutteita ympäristöönsä.

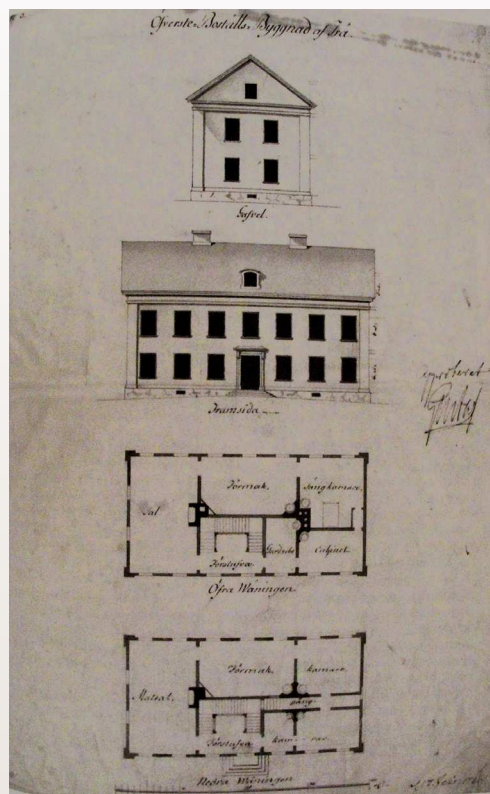
Carl Constantin de Carnall, joka toimi Porin rykmentin komentajana vuosina 1769–1773, oli vaikuttavimpia ja merkittävimpiä Porin rykmentin komentajia. Ensinnäkin de Carnall oli siitä harvinainen upseeri, että hän puhui suomea ja näin hän pystyi olemaan kosketuksissa miestensä kanssa ja toiseksi hän oli myös kuningas Kustaa III:n luottomiehiä. De Carnallin aikana Porin rykmentin koulutustaso nousi ja kuri parani. Hänen toimestaan rykmenttiin perustettiin myös soittokunta. Porin rykmentin soittokunta oli muuten edelläkävijä siinä mielessä, että sillä oli käytössään klarinetit jo vuonna 1771 kun esimerkiksi Kuninkaallinen hoviorkesteri otti klarinetit käyttöön vasta vuonna 1781. Sastamalan seudulla oltiin musiikkielämässäänkin kehityksen mukana – kiitos Porin rykmentin ja sen aktiivisen komentajan.

De Carnallin jälkeen tulleet komentajat eivät olleet niin päteviä ja tämä heijastui seuraavassa, vuosina 1788–1790 käydyssä, niin sanotussa Kustaa III:n sodassa. Porin rykmentti osallistui mm. Porrassalmen ja Parkuinmäen taisteluun. Tässä sodassa rykmentti menetti kaikkiaan kahdeksan upseeria sekä 943 alipäällystä ja miehistön jäsentä. Kaikki menetykset eivät suinkaan johtuneet taistelussa kaatumisesta, vaan suurin uhka olivat taudit. Tämä oli myös melkoinen suonenisku Sastamalan seudulle, josta pääosin oli rekrytoitu kaksi rykmentin kahdeksasta komppaniasta.

1700-luvun viimeisinä vuosina Porin rykmentin merkitys Sastamalan seudulle kuitenkin väheni. Tämä johtui siitä, että vuonna 1793 komentajan virkataloksi tuli Selkeen sijaan Saaren kartano Mietoi-

Porin rykmentin kiväärimiehen univormu mallia 1765 edusti kansainvälistä (lähinnä ranskalaista) tyyliä.

Rykmentin komentajan virkatelo Selkee sai uudenaikaisen päärakennuksen vuonna 1786. Piirustuksen on vahvistanut Kustaa III.

Kuljetusliike
FINSKA OY

010 205 5010

Door Team

- AIDAT JA PORTIT
- NOSTO-OVET
- OVIAUTOMATIikka

Puh. 044 373 7002
teppo.tamminen@doorteam.fi
Savipajakatu 5, 28610 Pori

*Rauhallista Joulua
ja Onnellista
Uutta Vuotta!*

Toivoo

SHELL SASTAMALA

Pesurinkatu 3, 38200 Sastamala
puh. 03-511 2190

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

MULLAT MURTOOLTA

Tuotamme seulottua luomumultaa eri käyttötarkoituksiin. Meiltä myös pihojen ja puutarhojen viimeistelykatteet.

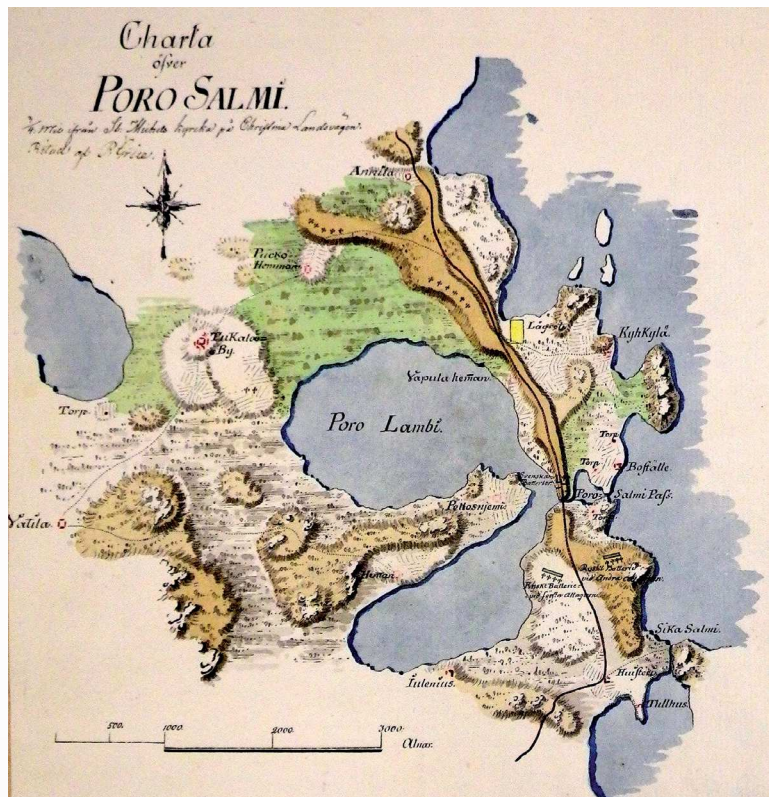
MURKATE
MUR TOON VIIMEISTELY HAKE KATE

Tapio Murtoo
050 3458918 Sastamala

sisä. Toki muita rykmentin virkataloja jäi vielä Sastamalan alueelle ja sotilaita asui alueella torpissaan, mutta samanlaista vaikuttavuutta rykmentillä ei enää ollut Sastamalan seudun elämään. Viimeinen sota, johon Porin rykmentti ja sen sastamalalaiset sotilaat osallistuivat Ruotsin vallan aikana, oli Suomen sota vuosina 1808–1809. Viimeistään tämä sota toi Porin rykmentille legendaarisen maineen, osittain sen ansiosta että osa rykmentistä kuului toiseen prikaatiin, jota johti yksi harvoista Suomen sodan kyvykkäistä komentajista, Georg Carl von Döbeln. Legendaarisen maineen syntyyn oli osuutensa seudulla syntyneellä vänrikki Carl Gustav Polvianderilla. Tämä Mouhijärven kirkkoherran apulaisen poika toimi Suomen sodassa Porin rykmentin lipunkantajana ja sittemmin pitkälti hänen kertomustensa pohjalta Runeberg kirjoitti Vänrikki Stoolin tarinat.

Porin rykmentti ja tämän päivän Sastamala

Entä mitä merkkejä Porin rykmentin historiasta on tänään Sastamalan seudulla? Melko vähän, mutta jotain sentään. Monet sotilasvirkatalojen nimistä ovat jäljellä, kuten asia on esimerkiksi rykmentin henkikomppanian väepelin virkatalon kohdalla. Ojansuun puustellin alueelta hallitaan nykyään Sastamalan kaupunkia. Selkeen kartanon päärakennus seisoo yhä paikallaan muistuttaen omalla olemassa olollaan niistä ajoista, jolloin Porin rykmentti oli seudulla merkitekijä. Mouhijärvellä on myös yhä Tappitorina tunnettu paikka, jossa Suodenniemen ja Lavian ruutusotilaat kokoontuivat ja harjoittelivat. Lisäksi joillakin on yhä sukunimenä sellainen nimi, jonka esi-isä on saanut itselleen sotilana palvellessaan. Ja kesäisin katsellessamme sireenipensaita tai perunamaita, voimme ajatella että niitä nähtiin seudullamme ensi kerran Kuninkaallisen Porin rykmentin sotilaiden ja upseerien asuessa täällä. Porilaisista muistuttaa myös kaksi muistomerkkiä: Selkeen kartanon seinässä oleva muistolaatta sekä Mouhijärvellä niin ikään oleva vuonna 2008 paljastettu Vänrikki Stool -patsas. Unohtaa ei myöskään sovi, että melko moni Sastamalan seudun asevelvollinen suorittaa palveluksensa Porin prikaatissa, joka vaalii Porin rykmentin perinteitä. Samoin ne Sastamalan seudun ylioppilaat, jotka opiskelevat Helsingin yliopistossa, marssivat Satakuntalaisen osakunnan lipun perässä. Lipun, jonka mallina on ollut Ruotsin vallan aikaisen Porin rykmentin lippu.

Kustaan III:n sodassa Porin rykmentti taisteli mm. Porrassalmella Mikkelin lähellä.

Döbeln puhuu porilaisille Juuttaalla. Suomen sota 1808–1809 teki Porin rykmentistä kuolemattoman. Albert Edelfeltin piirros.

K-supermarket Superin
kauppiat Outi ja Petri Vesanen
henkilökuntineen toivottavat

**Rauhallista Joulua
ja Hyvää Uutta Vuotta**
asiakkailleen ja
yhteistyökumppaneille!

K SUPERMARKET SUPERI
Sorvankatu 5, 38200 Sastamala, puh. 010 470 1820

LVI-Palvelu

Janne Räsänen Oy

**LVI-suunnittelu,
-valvonta**

050 522 6466
lvipalvelu.rasanen@gmail.com

*Toivotamme
asiakkaillemme ja
yhteistyö-
kumppaneillemme*

*Hyvää Joulua
ja menestyksestä
Uutta Vuotta!*

Telilän Sähkötyö
Pukintie 242,
38200 SASTAMALA
Puh. (03) 512 8111
www.telila.fi

**Sähkö-
Sinssi Oy**
Kirkniementie 4,
08800 LOHJA
Puh. (019) 332 41
www.sahko-sinssi.fi

Raija Mäkinen teki
ison työn entisöidessään
näyttelyn hattuja.

Hattuaarteet

esille kaappien kätköistä

▪ Teksti ja kuvat: Leena Rantala

Katoavaa käsityötaidetta esillä Sastamalan seudun museossa

Sastamalan seudun museossa avautui lokakuun alussa näyttely nimeltä PääMaja. Tornihuvilaan on koottu kattava otos paikallisten modistien, Bertta Ulvion ja Raija Mäkinen, tekemiä hattuja. Samalla esitellään pala 1900-luvun yrittäjyyttä ja käsityötaitoa.

Näyttelyssä on mukana paitsi Raija Mäkinen keräämiä ja museolle lahjoittamia hattuja myös

*Turbaanimallinen
silkkihattu on valmistettu
häävieraille vuonna 1964.*

Lehdet auttoivat niin modisteja kuin asiakkaitakin pysymään selvillä muodin virtauksista.

hänen asiakkaidensa omia hattuja, joita etsittiin näyttelyyn kuulutuksella. Mäkinen yllättyi miten monet olivat säästäneet vuosikymmenien ajan hänen tekemiään hattuja.

"Tuntuu hyvältä, se on selvää arvostusta työtäni kohtaan", hän iloitsee.

Uusia muotituulia Tyrvälle

Bertta Ulvio perusti Muotiliikkeen Asemakadulle vuonna 1924. Hän oli helsinkiläinen modistimestari, joka toi muodin uusimpia virtauksia maaseudun asukkaiden ulottuville. 1930, -40 ja -50-luvuilla naiset eivät juuri kulkenee ulkona pää paljaan. Karkeasti jaoteltuna maalaisilla oli huivit ja kaupunkilaisilla hatut.

"Sota-ajan naiset olivat kauniita ja hyvin pukeutuneita", vuonna 1933 syntynyt Mäkinen muistelee.

Raija Mäkinen oli jo lapsesta lähtien haaveillut hatujen maailmasta. Muotiliikkeiden kauniit ikkunat lumosivat pikkutyttöä, samoin kuin tyylikkää modistin huoliteltuine asukokonaisuuksineen. Mäkinen päättikin ettei edes hae oppikouluun, vaan lähtee opettelemaan hatuntekoa. Hän oli 13-vuotias mennessään Anna Oksasen liikkeeseen.

"Se oli alkuoppi. Olin Oksasella kolme talvea palkattomana oppilaana ja opin siivoamaan kaikki nurkatkin", Mäkinen muistelee.

Mäkinen teki pienen sivupolun myös Vammalan kirjapainoon, jossa näppäräsorminen tyttö laitettiin kirjansitojaoppiin. Bertta Ulvio oli kuitenkin kuullut, että Mäkinen oli jo aloittanut hatunteon opiskelun ja pyysi hänet liikkeeseensä. Työnjako oli selvä: Ulvio suunnitteli hatut ja Mäkinen toteutti ne. 10 vuotta naiset pyörittivät toimintaa yhdessä kunnes vuonna 1959 liike siirtyi Mäkisen omistukseen.

Nuori yrittäjä

Mäkisestä tuli yrittäjä vain 26-vuotiaana. "Ulvio ei myynyt liikettään muille. Sanoi, että tämä on Raijalle, eivät muut saa sitä menemään", Mäkinen muistelee.

Liikkeen ostaminen onnistui vauhdilla, koska Bertan mies Uno Ulvio oli jo sopinut lainan pankin kanssa valmiiksi. Kuusi takaajaa kuitenkin tarvittiin.

"Sain takaajilta kukat, kun laina oli maksettu viidessä vuodessa", Mäkinen muistelee hymyillen.

Lainan hoitaminen kunnialla vaati kuitenkin hurjaa työtahtia. Onneksi asiakkaita riitti siihen aikaan hyvin. Ovesta tulijat pääsivät "naisten paratiisiin" kokeilemaan kauniita asukokonaisuuksia. Parhaimmillaan liikkeessä oli Mäkisen lisäksi kolme myyjää ja vuosien varrella opissa oli suuri määrä harjoittelijatyttöjä.

Käsityö kunniaan

Hatuntekijä tarvitsee hyvää silmää ja käden taitoja. Näitä Mäkiselle on siunaantunut syntymälahjana. Hän nauttii suunnittelusta ja oikeastaan kaikista työvaiheista. 1950-luvulla hattuja tehtiin paljon myös asiakkaiden omista materiaaleista, koska sotien jälkeen muita materiaaleja ei kerta kaikkiaan ollut saatavissa. Silloin piti olla erityisen tarkkana, että leikkaaminen onnistui hyvin.

Muotiliike pyöri mainiosti 1950, -60 ja -70-luvun.

"Sitten tulivat tuulipuvut", toteaa Mäkinen synkästi.

Tämän uuden kansallispuvun yhteyteen eivät hatut kuuluneet. Vaatteiden valmistuksen siirtyessä halpatuontimaihin, suomalainen – eurooppalaisittain nuori – hattukulttuuri joutui ahtaalle ja monet hattuja valmistavat firmat menivät konkurssiin.

Suomessa voi kuitenkin edelleen opiskella modistiksi. Koulutusta tarjoavat ammattiopisto Tavastia Hämeenlinnassa ja Stadin ammattiopisto Helsingissä. Harva kuitenkaan elättää itsensä modistina, mutta heitä palkataan esimerkiksi teattereiden puvustamoihin ja tavarataloihin.

Mäkinen lopetti muotiliikkeensä Puistokadulta vuonna 2005, mutta hänellä on edelleen kotonaan työpöytä, jonka ääressä hän voi korjata perheen hattuja ja vaatteita.

Tornihuvilassa voi ihastella hattuja eri vuosikymmeniltä.

Heinon Leipomo Oy

Sastamalankatu 70, 38210 SASTAMALA. Puh. 03-5112640
www.heinonleipomo.com

Kun Veijon enkelit

kamelin selän katkaisi

▪ Ilkka Vänttinen

Päijänteen länsipuolella asuvat suhtautuvat eri tavalla kirjoitettuun sanaan kuin ison järven itäpuoliset ihmiset. Myös puhe on itäpuolella ”löysempää” kuin täällä länsipuolella. Tämän kokee esimerkiksi vanhassa hokemassa, jonka mukaan vastuu siirtyy kuulijalle, kun savolainen ryhtyy ”huastamaan”.

Sain tuta tuon suhtautumistavan eron välillä kouriintuntuvastikin, kun asetuin 1980-luvun alkupuolella asumaan eteläiseen Tyrvääseen ja ryhdyin lypsäjän toimeni ohella kirjoittamaan maan vanhimpaan paikallislehteen Tyrvään Sanomiin. Legendaarinen sananvapauden ritari Antti Prusi oli silloin lehden päätoimittaja – onneksi. Ja Risto Koivuniemi jatkoi samoilla linjoilla – onneksi.

Tietämättäni pääsin Julkisen sanan neuvostonkin juttusille jo parikymmentä vuotta ennen kuin siitä tuli varsinainen työpaikkani. Tätä tarinaa ei ole aiemmin julkaistu, joten lienee jo aika paljastaa yksityiskohdatkin sastamalalaisille.

Kaikki alkoi Tällä kerralla -pakinapalstasta, johon Tyrvään Sanomien toimittajat vuoron perään kirjoittivat. Huhtikuun alkupäivinä 1987 julistin palstalla kilpailun, jossa lukijat saivat valita Vammalan kaupunginvaltuustolle lempinimen. Ajatus sikisi valtuuston ryhmäkuvas- ta, jonka Lehtisen veljeksistä nuorempi oli hiljattain ot- tanut. Parhaasta ehdotuksesta lupasin palkinnon.

Valinnan helpottamiseksi annoin lukijoille myös vaihto- tohtoja: Viisasten kerho, Valehtelijoiden klubi, Turha joukko, Vammalan valiot, Matit ja muut sekä Veijon en- kelit. Ehdotukset tulivat mm. tv-sarjojen nimistä. Matit ja muut tarkoitti Matteja Niemi, Pulli ja Hakala. Vei- j o puolestaan oli valtuuston puheenjohta- jan Veijo Mäkelän etunimi.

Voittajaksi tuli Veijon enkelit silloista Charlien en- kelit -sarjaa mukaellen. Sitä ehdotti Paula Syrjälä, joka perusteli valintaansa muun muassa seuraavasti: ”Vai- kutusvaltaiseen asemaan kohonneen serkkuni Veijon kunniaksi” ja ”Valtuutetut ovat ainakin omasta mieles- tään enkeleitä. He tahtovat kaupungin kaikille asukkail- le pelkästään hyvää ja ovat itsekin mielestään tavallista parempia ihmisiä – ainakin ennen vaaleja”. Palkintona ollut kutunjuusto toimitettiin jollakin tavalla perille Mik- kelin maalaiskuntaan. Jos tämä ei pidä paikkaansa, niin Paula voi edelleen karhuta palkintoa allekirjoittaneelta.

Päätoimittaja Prusi sai enkelipakinasta ilmeisen ki- pakkaa palautetta, joka ei kuitenkaan koskaan kantau- tunut pakinoitsijalle saakka. Päätoimittajan rooliin kuu- luu kantaa vastuu alaistensa töistä – olivatpa ne sitten millaisia tahansa. Epäilen myös sitä, että Antti sai pa- lautetta muistakin teksteistäni.

Pari kuukautta myöhemmin Antti ohimennen kantoi pöydänkulmalleni valokopion ja tokaisi, että ”tuommon- nen tuli postissa”. Se ”tuommonen” oli kirje Julkisen sanan neuvostosta, jolta Antti oli pyytänyt lausuntoa enkelipakinasta. Antti oli kysynyt neuvostolta, että ”kumpi on parempaa savolainen vai satakuntalainen huumori?”.

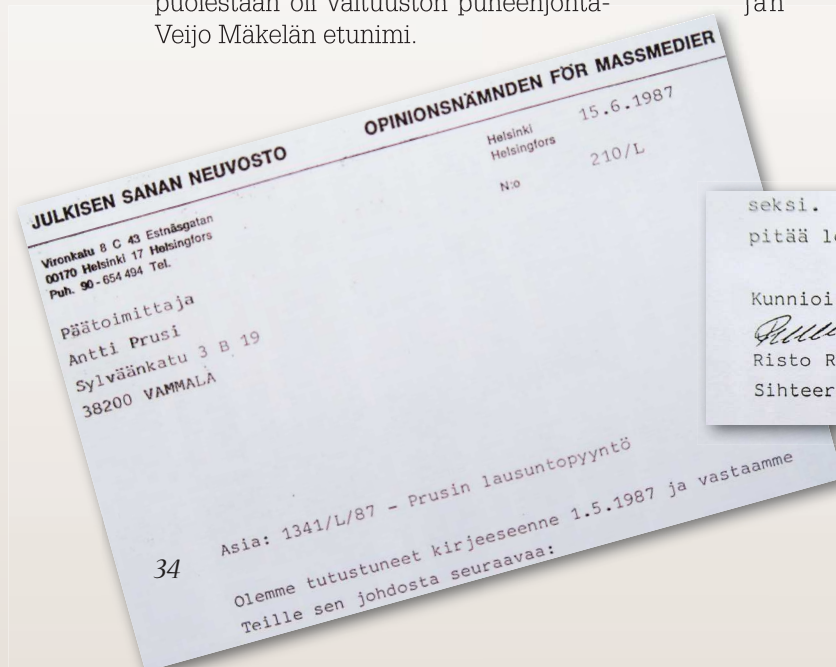
Neuvoston sihteerin Risto Rydmanin (Karin velipoika) vastaus kuului seuraavasti:

”Neuvosto ei puutu maku- ja tyylikysymyksiin eikä saa sääntöjensä mukaan lausua kantaansa mielipiteis- tä. Tämän vuoksi emme valitettavasti voi ratkaista esit- tämäänne kysymystä: kumpi on parempaa savolainen vai satakuntalainen huumori.”

Pakinapalstoilla on hyvän lehtimiestävän mukaan sal- littua yhdistellä asioita totutusta poikkeavalla tavalla ja esittää kärjistettyjäkin mielipiteitä. Lausuntopyynnön kohteena olleessa pakinassa näyttää olleen kysymys

erilaisten asioiden leikillisestä yhdis- tämisestä monen- laisten mielikuvien aikaansaamiseksi. Tämänkaltaisia pa- kinoita ei yleensä voida pitää loukkaa- vina.”

Tulkitsin JSN:n kirjeen ja Antin suhtautumisen

Tällä kerralla Veijon enkelit

Jokunen viikko sitten tällä palstalla julistettu kilpailu on ratkennut. Osanotto oli laimea, mutta korkeatasoinen. Vammalan kaupunginvaltuuston ryhmäkuvan otsikon olette varmasti jo lukeneet ja kuvaa voitte vielä katsella. Sen voi myös leikata tahteen ja kiinnittää vaikka seinälle.

Nykyaikana se on tosin hankalaa, koska nastan upottaminen kaakeliin on vaikeaa. Toista oli ennen, jolloin nastan kärki upposi höyläämättömään lautaan kuin kuuma nas-kali voihin.

Voittajaotsikkoo en voi kehua, koska oma lehmä on ojassa. Perustelut olivat kuitenkin persoonalliset ja voitto tuli lähinnä niillä. Pranttään osan kirjeestä tähän: "Valitsin Veijon enkelit seuraavista syistä:

1) Vaikutusvaltaiseen asemaan kohonneen serkkuni Veijon kunniaksi.

2) Nimi kertoo tietystä ajasta, jolloin Veijo on puheenjohtajana.

3) Valtuutetut ovat ainakin omasta mielestään enkeleitä. He tahtovat kaupungin kaikille asukkaille pelkkää hyvää ja ovat itsekin mielestään tavallista parempia ihmisiä — ainakin ennen vaaleja."

Ja voittaja on Paula Syrjälä Mikkelin maalaiskunnasta. Tyrvään tyttöjä, kuten tuo sukulaisuusviittauskin osoittaa. Palkintona ollut kutunjuusto toimitetaan perille.

□ □ □

Tyrväänkylän teollisuusalueen tontin käypä arvo on 7 markkaa neliöltä. Tällä hetkellä. Tai oli ainakin 18. maaliskuuta, jolloin Vammalan kaupunginhallitus käsiteli Kuljetusliike Kauko Mäkinen Oy:lle rakennettavia toimitiloja.

Kokouksessa käsitellyn lunastussopimusluonnoksen perusteella kuljetusliikkeen 48 000 neliön tontin hinnaksi on ajateltu 336 000 markkaa. Jakolaskun perusteella hinnaksi tulisi tuo 7 markkaa. Pari vuotta sitten hinta oli yksi (1)

markka kolmelta (3) hehtaarilta, kun Epsira osti itselleen tontin.

Muistan nähneeni teoreettisen laskelman Tyrväänkylän tontin neliöhinnasta. Siihen oli laskettu maapohjan lisäksi myös kunnallistekniikka mukaan. Silloin neliöhinnaksi saatiin hieman yli 30 markkaa. Niin ne hinnat vaihtelevat.

Tuossa äsken mainitussa lunastussopimusluonnoksessa on myös työllistämisykälä. Tekstin mukaan "yritys työllistää toiminnan kulloinkin edellyttämän työntekijämäärän, kuitenkin niin, että vuokra-aikana pyritään työllistämään vähintään kahdeksankymmentä (80) vammalalaista työntekijää miestyövuosissa laskettuna.

Samansisältöinen pyrkimys on kirjattu Vammalan Vaneri Oy:n lunastussopimukseen. Siinä lukumäärä on 150. Pyrkimys ja todellisuus eivät kuitenkaan välttämättä ole yhtäpitävät.

□ □ □

Kävin täydennyskouluttamassa itseäni. Luennoitsijana oli muun muassa koko kansan rääväsuu Hannu Taanila. Hän kertoi ruotsalaisten keksimän rasistivitsin norjalaisista. Lainaen sen tähän pakinan loppuun ilman tunnontuskia.

Norjassa rakennettiin parasta aikaa yleisradiolle rinnakkaisohjelmaa eli kakkosverkkoa. Rakennustyö ulottui aikaan Lofoteille saakka ja kallastajaajä ryhtyi kuuntelemaan uutta kanavaa. Kuulutaja aloitti reippaasti ja sympaattisesti: "Hyvää huomenta rakkaat kuulijat, kuuntelette nyt Norjan yleisradion kakkosverkkoa".

Norjalaisajä kävi sangen mietteliään näköiseksi, hieraisi pukinpartaansa ja jupisi puoliääneen: "Mistä perhanasta se sen tiesi?"

Ilkka

"tuommosesta" tarkoittavan, että jatka samaan malliin. Ja niin teinkin.

Myöhemmin JSN:n pääsihteerinä jatkoin Rydmanin viitoittamalla tiellä joitakin kertoja ja kirjoitin vastauskirjeitä kanteluihin, joita neuvosto ei voinut käsitellä. Sellainen oli esimerkiksi Känninen-nimisen henkilön hermostuminen siitä, että juopuneita kutsutaan känniksi. Kantelijan mielestä neuvoston olisi pitänyt kieltää känninen-sanon käyttö tuossa väärässä tarkoituksessa.

Lähetin kantelijalle kohteliaan kirjeen, jossa kerroin synnyinpitäjässäni Heinävedellä asuneesta Toivo Kännisestä. Hän ei sukunimeään koskaan arkaillut tai häpeillyt, vaan kertoi aina sopivan tilaisuuden tullen vielä sukunimensä lisäksi senkin, että asuu talossa, joka on Humalajärven rannalla.

Kirjoittaja työskenteli Tyrvään Sanomissa 1984–2005 toimittajana. Sen jälkeen hän siirtyi Julkisen sanan neuvoston valmistelevalle sihteeriksi ja jäi neuvoston pääsihteerin tehtävistä eläkkeelle heinäkuussa 2016.

Yksi
kumppani
riittää

Lounea www.lounea.fi

SILKKIPAINO
silkkeri

tarrat
teipit
kilvet
kyllit
laserkaiverrus
tekstiilipaino

Painopalveluja jo yli 40 vuotta

Silkkeri Oy
Kiertokatu 6
38210 Sastamala

puh: 03 - 5114 901
fax: 03 - 5114 902
www.silkkeri.fi

Hyvää joulua sekä
onnea ja menestystä
vuodelle 2017!

SASTAMALA
sopivasti sykettä

Kirkko opetti kansamme lukemaan

▪ Jari Nurmi

Tyrväällä oltiin etujoukoissa

"Kirjanlukemisen taito on avullinen ja paraikaa paranemaan päin. Rippiskoulussa vaaditaan selvää sisältä-lukua, ja tämän vaatimuksen täyttävät muutamat nuorukaiset hyvin, enin puoli jotensakin, muutamia (jotka tankaten saavat sanan kirjasta) päästetään ripille parannuksen ehdolla, koska ovat käyneet useamman vuoden rippiskoulua. Tyttöin puoli voittaa aina poikain puolen taidossa."

Kansamme lukutaito on ollut luultua parempi

Edellä on arvio rippikoululaisten lukutaidosta Tyrväältä. Lausuma on pari vuotta Tyrväällä apupappina toimineen Antero Wareliuksen tutkimuksesta Kertomus Tyrvään pitäjstä 1853.

Tunnettua on, että lukutaidon taso Suomessa on maailman huippuluokkaa. Muistiin on jäänyt muuan julkinen tilaisuus, jossa eräs valtion opetushallinnon viranomaisen tuli laushtaneeksi esityksessään, että Suomessa on niin korkea lukutaidon taso siksi, että täällä on ollut peruskoulu, joka on opettanut kansan lukemaan. Lausahdus oli varsin pinnallinen. Peruskoulu on tuota taitoa kyllä ylläpitänyt, samoin sen edeltäjä kansakoulu, josta tuli vuoden 1921 oppivelvollisuuslain myötä koko kansan koulu, mutta yleisen lukutaidon saavuttaminen on tapahtunut jo paljon aiemmin.

Työ lukutaidon saavuttamiseksi on aloitettu jo vuosisatoja sitten. Kuinka vanhaa perua laajempien piirien lukutaito sitten lopulta on ja missä tahdissa se on levinnyt koko kansan omaisuudeksi? Sitä käyn nyt tarkastelemaan. Erityisen huomioni kohdistan Tyrvään seudun väestön lukutaidon kehittymiseen. Tarkastelun ulkopuolelle jätän sen osan koulunkäyntiä, jonka ei ole ollut tarkoituskaan ulottua koko kansaan.

Oivallinen todistus tyrvääläisten lukutaidon tasosta 1850-luvulla on alussa siteerattu Wareliuksen kuvaus. Warelius oli syntynyt Tyrväällä vuonna 1821 ja toimi täällä kirkkoherran apulaisena vuosina 1850–52. Näinä parina virkavuonna Tyrväällä tämä poikkeuksellisen aikaansaava nuori mies osallistui muitten töittensä ohella kansalliseen tutkimusprojektiin. Yhtenä sen tuloksena ilmestyi juuri tuo Tyrväätä kuvaava tutkimus.

Kirjassa on mm. kappale "Sivistyksen tila", jossa Warelius analysoi tyrvääläisten lukutaitoa. Selostuksen mukaan rippikoululaisten lukutaito näyttää olleen jopa niin hyvä, että oma kuvani rippikoululaisten lukutaidosta 1970-luvulta lähtien ei siitä suurestikaan poikkea. Sana "tankaten" voisi kuvastaa monen myöhemmänkin ajan nuoren lukemisen tasoa. Erityisesti kiinnittyy huomio arvioon tyttöjen ehdottomasta paremmuudesta. Jo silloin tytöt olivat parempia kuin pojat.

Kansan lukutaitovaatimus tuodaan Suomeen 1500-luvulla

Yksi jo vanhastaan kansainvälisesti korkealla tasolla olleen lukutaidon perussyistä on kaukana historiassa, protestanttisessa reformaatioissa ja erityisesti luterilaisuudessa, myös muualla kuin Suomessa. Erityisesti uskonpuhdistaja Martti Lutherin (1483–1546) suuria visioita oli se, että kansa on opetettava lukemaan, ottamaan itse selvää asioista, ettei se ole vain joidenkin harvojen lukutaitoisten oppineiden johdettavissa ja siten helposti johdettavissa myös harhaan.

Mikael Agricola kirjoitustyössään 1500-luvun puolivälissä. Kuva Simo Heininen & Markku Heikkilä Suomen kirkkohistoria.

Mikael Agricolan *Abckiria* ilmestyi vuonna 1543. Toisen painoksen nimiölehti vuodelta 1549. Kuva Kauko Pirinen *Suomen kirkon historia I*.

Koko Eurooppa oli uuden ajan kynnyksellä. Myös syrjäinen Suomi ja Tyrvää, jonne oli rakennettu juuri uusi uljas harmaakivikirkko, siis 500 vuotta sitten. Lutherin vaikutuspiirissä Saksassa opiskeli myös muuan suomalainen Mikael Agricola (1510–57), myöhemmin Turun piispa. Hän julkaisi vuonna 1543 ensimmäisen suomenkielisen aapisen eli *Abckirian*. Kirja käsitti aapisosan ja katekismusosan. Se oli tarkoitettu lähinnä lapsille ja nuorille, mutta myös kansan opettajille, papeille. Vuonna 1548 ilmestyi myös Uuden testamentin ensimmäinen suomenkielinen käännös. Työssään Agricola loi suomen kirjakieltä. Hänestä tuli kirjakielimme isä.

Näin oli Suomen kansan lukutaidon oppimisen ensimmäinen työkalu syntynyt ja kansan tie kohti lukutaitoa alkanut. Kirkossa oli kyllä opetettu kansankielellä aiemminkin, mutta nyt alkoi lukutaidon laaja opettaminen. Saarnojen opetusluonne korostui. Ehtoollisen edelle muodostuivat kuulustelut. Pappien jo katolisella ajalla kevättalvella tekemistä ripitysmatkoista kehittyivät sitten kylänluvut eli kinkerit, joilla taitoja testattiin. Kansan lukutaito oli jo reformaatioajan tavoite. Siinä toivossa

julkaistiin ensimmäinen suomenkielinen virsikirjakin vuonna 1583. Laajempi lukutaito vaati kuitenkin useamman sukupolven työn.

Lukutaitoa juurrutetaan 1600-luvulla

Vähä vähältä lukutaito eteni 1600-luvulla, ns. puhdasoppisuuden aikana. Opetuksen välitavoite oli aluksi ulkoluku ennen sisälukutaitoa. Kansanopetuksen edistäjistä on syytä mainita erityisesti tiukka kirkollisen järjestyksen rakentaja Turun piispa Isaacus Rothovius (1572–1652). Suuria seurakuntia ryhdyttiin runsain määrin jakamaan kirkon työn tehostamiseksi, ja jakaminen jatkui vuosisatoja, meidän aikoihimme asti. Jumalanpalveluselämän katekismusopetusta lisättiin, alettiin pitää myös ns. katekismussaarnoja. Tietämystä kontrolloitiin kuulusteluissa ehtoolliselle aikovilta, avioliittoon kuulutettaessa, kummiehdoikkailta sekä kyläkunnittain joko kirkossa tai kinkereillä ja niihin liittyneissä syrjäkyläliien maakirkoissa. Opetustehtävä kuului paitsi papeille, erityisesti kappalaisille, myös lukkareille. Näistä ajoista alkaen alettiin pitää kirkonkirjoja, jotka tulivat palvelemaan myös kansanopetusta. Suomenkielisen kirjallisuuden merkkitapahtumana mainittakoon vuonna 1642 valmistunut koko Raamatun suomennos.

Turun piispa Juhana Gezelius vanhemman (1615–90) aikana kirkonkirjat laajenivat ns. rippikirjoilla, joihin merkittiin myös taidoissa edistyminen. Samat merkinät tehtiin myös kuulusteltavan todistukseen eli luku-seteliin. Kinkereistä tuli kyläkuntien katselmuksia, joissa kirkonkirjoja täydennettiin. Tästä väestörekisteristä tuli myöhemmän sukututkimuksen aarreaitta. Kehittyi myös lukkarinkoulu merkittäväksi kansanopetuksen osaksi. Agricolan aapista enemmän lapsille suunnattu oli Gezelius vanhemman kirjoittama *Yxi paras lasten tawara*, vuoden 1666 katekismusosan aapisosa. Siitä tuli uusi aapinen pitkälle tulevaisuuteen. Gezeliusta on sanottu kansanopetuksemme isäksi. Opetuksen painopistettä alettiin vähitellen kääntää yhä enemmän sisäluvun kehittämiseen, tavaamisesta alkaen. Näin sisäluvun taito pääsi alkuun, erityisesti rintamailla, kärjessä ruotsinkieliset seurakunnat.

Vuoden 1686 kirkkolaki määräsi sitten lukutaidon periaatteelliseksi tavoitteeksi jokaiselle seurakuntalaiselle. Kirkkolaki määräsi vastuun opettamisesta tai opetettavaksi toimittamisesta vanhemmille, viran puolesta lähinnä kappalaisille ja lukkareille. Lain määräys antoi vauhtia sisälukutaidon yleistymiselle. Turun hiippakunnan edistyneimmillä alueilla oli ennen isovihaa lukutaitoisia jopa neljäsosa tai paikoin kolmasosakin ripillä käyneitten määrästä. Nähtävästi näihin edistyneimpiin alueisiin lukeutui myös Tyrvää. Nuorempien taito oli vanhempia parempi. Viipurin hiippakunnassa jäätin vielä selvästi jälkeen Länsi-Suomesta.

Lukutaito yleistyy 1700-luvulla

Isoviha (1713–21) eli raskas venäläismiehityksen aika merkitsi sitä, että erityisesti ylimystö, mukaan lukien

valtion virkamiehet, pakeni Ruotsiin, osa kirkon johtajistakin piispoista alkaen. Pääosa papeista jäi kuitenkin seurakuntalaistensa pariin väkivallan ja hävityksen keskelle. Lukutaidon arvostuksesta kertoo, että näissä vaikeissa oloissa Pälkäneelle paennut kirjanpainaja painoi hävitettyjen kirjojen tilalle puusta kaivertamallaan painolaatoilla uusia aapisia.

Isovihan ja pikkuvihan (1742–43) jälkeisissä rauhanteoissa Venäjän raja siirtyi kahdesti lähteen päin, mikä merkitsi toisen piispakaupunginkin siirtymistä Viipurista Porvooseen. Rajan taakse jääneiden luterilaisten seurakuntien kulttuuriyhteys lähteen kuitenkin säilyi. Isovihan jälkeisenä ns. valituksen aikana lukkarinkoulun merkitys väheni. Se jäi vähitellen ikätoverien tahdista pudonneiden laiskankouluksi, jollaisena se tunnetaan Aleksis Kiven Seitsemästä veljeksestä. Sen sijaan merkittäväksi alkeisopetusta jakavaksi instituutioksi muodostui erikseen palkatun koulumestarin pitämä pitäjänkoulu. Koulut olivat kirkonkylässä toimivia tai kylästä toiseen siirtyviä kiertokouluja. Ensi kertaa ehtoolliselle osallistuvien erilliskulustelusta alkoi sitten rippikoulu 1730-luvulta lähtien. Pääsyvaatimuksena oli katekismuksen osaamista, mutta vähintään sisäluvun taito – minkä tasoinen missäkin, jää arvatavaksi.

Rippikoulun päätökseksi muotoutui konfirmaatio, joka käsitti kuulustelun. Sisälukutaito yleistyi Länsi-Suomessa viimeistään 1700-luvun puolivälissä, kun esimerkiksi Pohjois-Karjalassa jäi laskettavissa oleva lukutaitoprosentti vielä 1770-luvulla alle kuudenkymmenen. Yleiseksi sisälukutaito nousi siellä vasta vuosisadan päättyessä. Lukutaidon yleistyminen näkyi myös kirkko-veisuissa, kun ulkoa laulamisen sijasta ryhdyttiin laulamaan yhä enemmän kirjasta. Vuoden 1701 virsikirjasta tuli aapisen ja katekismuksen jälkeen monen kodin kolmas kirja.

Sitä mukaa kuin lukutaito yleistyi, alkoi koteihin ilmestyä laajoille piireille tarkoitettuja kristillisiä kirjoja, ruotsiksi ja suomeksi. 1700-luvulla alkaa olla näkyvissä lukutaidon yleisempiäkin kulttuurimerkitys. Suomenkielisen maallisen kirjallisuuden perustajaksi on nimetty tyrvääläissyntyinen Mynämäen kirkkoherra Antti Lizelius (1708–

Kirkonkirjojen pito aloitettiin 1600-luvulla. Kuvassa rippikirjan aukeama Tyrvään Evonkylän Korkeenuomen torpasta 1880-luvulta. Kuva www.sukuhistoria.fi.

Kinkeripäivälliset Kempeleellä valokuvien aikakauden alussa. Kuva Museovirasto.

Kiertokoulu Korpilahdella valokuvien aikakauden alussa. Kuva Museovirasto.

Ns. lukuseteli otettiin käyttöön jo 1600-luvulla. Kuvassa Oriveden Lyttikkälän kylän kiertokoululaisen lukuseteli 1920-luvulta. Tekijän hallussa.

95), joka perusti vuonna 1775 ensimmäisen suomenkielisen sanomalehden, Suomenkieliset Tietosanomat. Yhä laajemman lukutaidon luomasta kasvualustasta nousi myös ns. varhaisempi herännäisyys ja seuraavalle vuosisadalle tullessa ns. myöhempi herännäisyys sekä toisaalta suomalaiskansallinen herätys.

Kansallinen identiteetti vahvistuu Venäjän vallan alla 1800-luvulla

Maamme siirtyminen Suomen sodan (1808–09) johdosta Ruotsin yhteydestä Venäjän vallan alle autonomisena suuriruhtinaskuntana merkitsi sitä, että suomalaiskansallinen itsetunto ja kulttuuri saivat uutta nostetta. Alkeisopetuksesta pitkään huolehtineiden työnkuvaltaan vähitellen musiikkimiehen suuntaan muuttuvien lukukarien tehtävän perivät nyt osittain suntiot. 1800-luvun puoliväliä lähestyttäessä syntyi lisääntyvässä määrin koulumestarin pitämiä pitäjänkouluja, jotka toimivat useimmiten kiertokouluina. Koulunpitäjiksi kutsuttiin monesti myös lastenopettajia. Eräänä alkeisopetuksen

tukimuotona syntyivät 1800-luvun alkupuoliskolta lähtien sunnuntaikoulut tai pyhäkoulut. Lisäksi eri puolille maata perustettiin lahjavaroin toimivia yksityisiä kouluja, kuten Hämeenkyrön Sasslinin koulu, jossa Antero Wareliuskin (1821-1904) toimi opettajasaarnaajana ennen Tyrvälle tuloaan. Tunnettuja olivat myös Lapin kautekkoulu.

Kirkon opetusjärjestelmän moninaisuudesta huolimatta tai ehkä siitä johtuen 1800-luvun puoliväliin tultaessa lukutaito lienee ollut jo varsin yleinen. Osaamisen kontrolloiminen tapahtui kinkereillä, jossa saatettiin valikoida myös rippikouluun kypsä nuoriso. Vaatimuksesta tingittiin vain poikkeustapauksissa. Monet joutuivat käymään rippikoulun myös uudelleen. Oppimiseen motivoi osaltaan, että ripille pääseminen oli avioliittoon vihkimisen ehto. Alussa siteerattu Wareliuksen analyysi vuodelta 1853 antaa hyvän kuvan siitä, millaiseen lukutaidon tasoon nuoriso oli tuolloin yltänyt Tyrvällä. Kirjojen ja lehtien määrä kasvoi. Ilmaisjakelunakin levitetty Uusi testamentti alkoi olla jo kaikkien saatavilla. Tyrvälle tilattiin Wareliuksen aikoihin jo 59 sanomalehden vuosikertaa. Kirjastokin oli suunnitteilla. Huomattakoon vielä, että nousevan suomenkielisen kirjallisuuden merkkiteos Seitsemän veljestä ilmestyi vuonna 1870.

Kirkon koulun rinnalle alkaa nousta kunnan kansakoulu Venäjän vallan ajan lopulla

Kehitys 1800-luvun loppupuolella johti teollistumisen ja kaupungistumisen alkamiseen, yhtenäiskulttuurin murenemisen käynnistymiseen ja kansalaisyhteiskunnan syntyyn, mitä seurasi sortovuosien nopeuttama demokraatisoituminen ja valtiollinen itsenäistyminen ensimmäisen maailmansodan pyörteissä. Myös kirkollinen kansanopetus joutui uuteen vaiheeseen, kun vuositaisesta seurakuntahallinnosta erotettiin vuoden 1865 kunnallisasetuksen myötä kuntahallinto. Niin myös Tyrvään emäseurakunnan ja sen kappeliseurakuntien alueille syntyivät Tyrvään, Kiikan ja Kiikoisten kunnat. Kappelien seurakunnallinen itsenäistyminen seurasi perässä. Vuoden 1866 kansakouluasetuksessa kansanopetus jaettiin alkuopetukseen ja varsinaiseen kansakouluopetukseen. Vastuu kansakoulusta tuli kuntien harteille. Alkuopetus jäi edelleen kotien ja seurakuntien tehtäväksi, mikä kirjattiin myös vuoden 1869 kirkkolaikiin.

Kalliin kunnallisen kansakoulujärjestelmän rakentaminen käynnistyi hitaasti. Sitä myös vastustettiin. Samanaikaisesti kirkkokin ryhtyi uudistamaan vanhaa opetusjärjestelmää. Sen perustan muodostivat seurakuntien kylä- tai kiertokoulut, joita täydensivät alkuopetukseen suuntautuneet pyhäkoulut. Rippikoulu säilytti vahvan paikkansa. Kinkerit puolestaan alkoivat etenkin kaupungeissa menettää asemiaan. Toisaalta uudenikäinen seurakuntatyö alkoi tehdä tuloaan modernin yhdistystoiminnan käynnistämänä.

Pohjois-Karjalaa koskevissa tutkimuksissa on arvioitu, että 80-90 % ripille päässeistä eli aikuisväestöstä saavutti lukutaidon 1800-luvun puolenvälin jälkeen.

1870-luvulla kansan lukutaito oli jo verrattain yleinen. Tämän jälkeen päästään tarkkoihin maankattaviin tuloksiin. Kirkonkirjoista kerättyjen tietojen perusteella vuonna 1880 jopa 98 % yli 15-vuotiaista suomalaisista osasi auttavasti lukea. Yleisen lukutaidon saavuttamisesta puhuttaessa on kuitenkin muistettava, että kirjoitustaito tuli kangerrellen perässä.

Vuonna 1886 vasta 8 % maan kouluikäisistä kävi kansakoulua. Yli viidesosassa noin 500 kunnasta ei ollut kansakoulua vielä ollenkaan. Tyrvälle rakennettiin ensimmäinen, Hopun koulu, vuonna 1873. Samoihin aikoihin täällä vakiintuivat myös kiertokoulut, joista toisin kuin muualla tuli nyt kunnan rahoittamia. Vasta 1890-luvulla ryhdyttiin Tyrvälläkin uusien kansakoulujen rakentamiseen samalla kun myös kiertokoulujen määrää lisättiin. Vahvana vaikuttajana oli silloinen voimakastahtoinen kirkkoherra Johannes Bäck (1850–1901), joka pani alulle myös suuren määrän pyhäkouluja. Mainittakoon vielä, että samalla vuosikymmenellä vuonna 1894 tyrväläinen kansakoulunopettaja Oskari Söderholm (1854-1915) perusti lukevalle kansalle maaseudun ensimmäisen paikallislehden, Tyrvään Sanomat.

Kirkollisten kiertokoulujen tai kiinteiden lastenkoulujen määrä kasvoi 1900-luvun alussa lopulta yli 1500:n. Kansakoulunopettaseminaarien rinnalla 1890-luvulla aloitti toimintansa myös useita kiertokoulunopettajaseminaareja. Uuden vuosisadan alussa kierto- tai lastenkoulu oli yhä useimmiten lasten ja nuorten ainoa koulu rippikoulun ohella. Kiertokoulun ja kansakoulun käymisen suhteesta kertovat mm. seuraavat luvut. Esimerkiksi Tyrvällä vuonna 1906 7-14-vuotiaista kävi kiertokoulua 58 % ja kansakoulua 22 %.

Kansakouluasetuksesta lukien kesti yli puoli vuosisataa ennen kun vuoden 1921 oppivelvollisuuslain myötä kansakoulusta tuli jokaiselle lapselle pakollinen. Sen jälkeen kierto- ja lastenkoulut muuttuivat vähitellen kansakoulujen alakouluiksi. Talvisodan alla kirkollisia kouluja oli vielä yli 160 lähinnä harvaanasutuilla seuduilla. Viimeiset suljettiin vasta toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvulla. Näin kunnallinen koululaitos korvasi vuosisataisen kirkollisen alkuopetuksen.

Yleinen lukutaito saavutettiin kansakuntien etunenässä

Unescon määritelmän mukaan yleinen lukutaito on saavutettu, kun 99 % kansasta on lukutaitoista. On arvioitu, että tämä taso saavutettiin Suomessa 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Suomalaiset olivat lukutaidossa aikansa kansainvälistä huippua. Lukutaito oli 1900-luvun alussa yleistä Pohjoismaissa, Keski-Euroopassa, Isossa-Britanniassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa. Luotettavia ja vertailukelpoisia tietoja muista maista on vaikea saada.

Ei liene sattumaa, että juuri em. alueet maailmassa ovat olleet viime vuosisatoina mm. tieteen ja demokratian kehityksen kärjessä. Saavutettiinhan yleinen ja yhtäläinen äänioikeuskin Suomessa jo vuonna 1906 ensimmäisten kansakuntien joukossa – vieläpä Venäjän vallan alla. Näillä asioilla on suora yhteys kansojen jo varhaiseen laajaan lukutaitoon ja sen myötä hankittuun sivistykseen. Kirkko seurakuntineen opetti kansamme lukemaan vuosisatojen aikana, ja kunnat ovat sitten pitäneet saavutettua lukutaitoa yllä sata vuotta.

Kirjallisuutta

Simo Heininen ja Markku Heikkilä, Suomen kirkkohistoria. Helsinki 1996.

Mikko Juva, "Varsinais-Suomen seurakuntaelämä puhtasoppi-suuden hallitsemisena vuosisatoina 1600-1808". Varsinais-Suomen historia 7. 1955.

Erkki Kaasalainen, Antero Warelius. Kirjailija, pappi, suomalaisuusmies. Vammala 1988.

Pentti Laasonen, Pohjois-Karjalan luterilainen kirkollinen kansankulttuuri Ruotsin vallan aikana. Helsinki 1967.

Pentti Laasonen, Vanhan kirkollisuuden hajoaminen Pohjois-Karjalassa. Helsinki 1971.

Juhani Piilonen, Kunnallishallintoa kuttupitäjässä. Tyrvään kunta 1869–1968. Vammala 1969.

Juhani Piilonen, Sastamalan historia 3 1860-1920. Vammala 1997.

Kauko Pirinen, Pentti Laasonen ja Eino Murtorinne, Suomen kirkon historia I–IV. Porvoo 1991–95.

Antero Warelius, "Kertomus Tyrvään pitäjistä 1853". Suomi 1854. (Uusintapainos Vammala 1977.)

TEKNISET

Tuominen

Sastamala: Puistokatu 14 • Avoinna ark. 10–18, la 9–14 • Puh. (03) 511 4000

▪ Matti Juti

Edvard Stenholm

valokuvauksen edelläkävijä Vammalassa

Helmi Salmela (oik.), valokuvaajan tytär. Kuvaaja Kalle Havas. Sastamalan Seudun Museo.

Teatteriseurue Vammalassa. Kuvaaja Edv. Stenholm. Sastamalan Seudun Museo.

Suntio Kustaa Fredrik Stenholm

Kustaa Fredrik Stenholm syntyi Tyrvällä vuonna 1824 ja kuoli vuonna 1903. Hän oli kotoisin Tyrvään Ruoksamon kylän Kolarin talosta, jonka isäntänä hänen isänsä Abraham Juhanpoika oli vuosina 1823–34. Kustaa oli ammatiltaan suutari, mistä johtuen hänellä oli ammatinharjoittajille tyyppillinen ruotsinkielinen sukunimi. Kirkonkirjoissa hänestä käytetään nimitystä pitäjän suutari. Hän oli myöhemmin myös Tyrvään suntio. Kustaa Stenholm avioitui v. 1851 Vesilahdella v. 1828 syntyneen Vilhelmina Petterintytär Bergiuksen kanssa. Puoliso kuoli v. 1891 Tyrvällä. Perhe muutti Ruoksamosta v. 1854 Kallialan kylään, josta he rippikirjan mukaan muuttivat v. 1871 asumaan Marttilan kylän Hopun alustaa olevalle kirkon alueelle eli tulevaan Vammalaan. Perheeseen syntyi yhdeksän lasta: Lydia Vilhelmina (1852), Fanny Augusta (1854), Gustaf Waldemar (1856), Edla Sofia Lindvall (1858), Emilia Eufrosyne Helander (1860), Karl Fredrik (1862), Edvard Emil Stenholm (1863), Hilda Maria (1865) ja Hilda Josefina (1871).

Stenholmin talo Vammalassa

Stenholmin perhe asui Tyrvään kirkon läheisyydessä olevassa talossa. Talo sijaitsi myöhemmän Kirkkokadun varrella. Kyseinen rakennus oli siirretty v. 1848 Kiikasta ja rakennettu kirkonrakentajien asunnoksi. Stenholmin talossa pidettiin kuntakokouksia vuosina 1869–71. Tontti tuli kuulumaan aikoinaan perustettavan Vammalan kauppalan alueeseen. Stenholmin, myöhemmin Salmelan talon edessä oli lisäksi Stenholmin kioski. Talo säästyi vuonna 1918 Vammalan palossa. Vuoden 1923 syyskuussa Urho Hyppönen ilmoitti Tyrvään Sanomissa avanneensa herra E. Salmelan talossa sekataravakaupan.

Rakennus purettiin 1950-luvun alussa ja paikalle valmistui vuonna 1952 Uotila-niminen talo. Uotila purettiin vuonna 1983, kun tontti siirtyi puhelinyhtiölle.

Edvard Emil Stenholm – Eetu Salmela

Edvard Emil Stenholm (1863–1939) avioitui v. 1885 Evon kylän Mustalan talon Vuorenojan torpasta kotoisin olevan Hilda Maria Kustaantytären kanssa. Puoliso oli syntynyt v. 1862. Hän oli ollut palveluksessa apteekkari Wahlroosilla ja ottanut sukunimekseen Aleva. Perheeseen syntyivät lapset Hilda Viola (1886), Erkki Edvard Salmela (1888), Saima Lydia (1889), Kosti Edvin Salmela (1892), Helmi Maria (1895), Helmi Maria Haapanen (1897) ja Arvid Emil (1899).

Valokuvaaja Edvard Stenholm perheineen suomalaisti nimensä vuonna 1906. Edvardista tuli Eetu Salmela.

Tytär Helmi Maria Salmela (myöh. Haapanen) opiskeli

Eetu Salmela

Tyrvään yhteiskoulussa vv. 1909–15 ja toimi mm. postivirkailijana Tyrväällä. Hän muutti myöhemmin Tampereelle. Kirkonkirjojen mukaan poika Erkki Edvard Salmela oli rautatieläinen ja muutti tammikuussa 1909 Amerikkaan.

Edvard Emil Stenholm toimi jonkin aikaa savenvalajana valmistaen mm. savi-kuppeja kotinsa naapurissa sijainneessa Pahlmanin verstaassa. Kirkonkirjoissa Edvardin ammattina mainitaan myös työmies ja 1890-luvun alkupuolelta lähtien valokuvaaja. Hän toimi joskus myös Tyrvään kirkon kellonsoittaja ja urkujenpolkijan tuuraajanakin.

Harrastustoiminnan monitaituri

Edvard Stenholm oli myös yhteiskunnallisesti aktiivinen, sillä Valter Gallenin perustaessa v. 1895 Tyrväälle työväenyhdistystä, valittiin valokuvaaja Edvard Stenholm yhdistyksen sihteeriksi. Lisäksi Edvard oli aktiivisesti mukana Tyrvään VPK:n toiminnassa toimien mm. VPK:n ensimmäisenä sihteerinä vv. 1895–97.

Edvard kuului v. 1903 palokunnantalon rakennustoimikuntaan ja oli v. 1906 valmistelemassa kyseisen talon vihkimisjuhlaa. Lisäksi hän oli VPK:n edustajana perustamassa Tyrväälle torvisoittokuntaa.

Tyrvään ensimmäisen urheiluseuran pyöräkilpailut 2 km:n matkalla 22.7.1900. Kuvaaja Edv. Stenholm. Sastamalan Seudun Museo.

Edellä mainitun lisäksi Edvard otti osaa mm. nuorisoseuratoimintaan osallistuen lukemattomia kertoja esim. iltamien ja juhlien järjestämiseen. Hän myös esiintyi itse näytelmissä ja musiikkiohjelmassa niin soittajana kuin laulajanakin.

Häntä voitaneenkin luonnehtia taiteellisesti lahjakkaaksi monitaituriksi, jolle näytelmä- ja erityisesti musiikkiharrastus oli läheinen.

Entinen sotilas Tuomas Petrell (1833 – 1913) ja vaimo Anna-Liisa Petrell (1834 – 1922). Kuvaaja Edv. Stenholm. Sastamalan Seudun Museo.

Tyrvään ensimmäisen urheiluseuran pyöräkilpailut 2 km:n matkalla 22.7.1900. Kuvaaja Edv. Stenholm. Sastamalan Seudun Museo.

Kauppias Kalle Murto (vas.). Kuvaaja Eetu Salmela. Sastamalan Seudun Museo.

VILUHINTA

**Edullisempia ostoksia
Vammalan ja Toijalan keskustassa**

Puistokatu 30 38200 Sastamala p.040-1380730 ma-pe 9-18 la 9-15
Valtatie 14 37800 Akaa p.0400-808977 ma-pe 9-19 la 9-15

Fysikaalinen hoitolaitos

KARSIKAS

Hyvinvointi on hyveemme

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2017!*

Lakeside Golf & Country Club Oy
Puh. 03-512 9500, Sastamalan tie 1901, 38100 SASTAMALA

MATKA-JOKELA OY

Aittalahdenkatu 6, 2. krs.
38200 Sastamala
03-511 9010
www.matka-jokela.fi

SASTA MARINE

SASTAMARINE KY
Kiertokatu 14
38210 Sastamala

0400 421 994
info@sastamarine.fi
www.sastamarine.fi

Valtuutettu Suzuki Marine myynti-, huolto- ja varaosapiste

Parhaiden
pakkausten taitaja

EPSIRA OY

P.O. Box 72, 38201 Sastamala, Finland
tel. +358 10 2899 800, fax +358 10 2899 819
info@epsira.com, www.epsira.com

Stenholm'n talo

Vuoden 1910 syksyllä Eetu Salmela Tyrväältä otettiin Suomalaisen Teatteriseurueen taloudenhoitajaksi. Kyseessä oli taidemaalarina, graafikkona ja teatterinjohtajana tunnetun Kaarlo Karin (1872–1941) johtama ja yhdessä ystävänsä Erkki Karun kanssa perustama liikkuva teatteri, joka oli esiintynyt ensimmäisen kerran Vammalassa v. 1907 juuri valmistuneessa palokunnantalossa (nyk. Vammalan Seuratalo).

Valokuvaamo Edv. Stenholm – Eetu Salmela

Edvard Emil Stenholm, vuodesta 1906 alkaen Eetu Salmela, aloitti ilmeisesti jo 1880-luvun loppupuolella valokuvaamisen Vammalassa. Edvard teki valokuvaamisen ohella myös muita töitä. Esimerkiksi v. 1896 hän ilmoitti tekevänsä kaikkia kirjansitojan ammattiin liittyviä töitä. Tyrvään Sanomissa oli 1.2.1896 seuraava ilmoitus:

"Edward E. Stenholm, Walokuwaaja, Wammalassa. Muoto-, ryhmä- ja maisemawalokuwausta otan vastaan kaikkina päiwinä. Hinnat halvat, työ ajanmukaista. Myöskin otan tehdäkseeni kaikkia kirjansitojan ammattiin kuuluwia töitä; työ lujaa, hinta halpa, nopea toiminta. Kunnioittaen: Edward E. Stenholm".

Ja 15.12.1901 seuraava ilmoitus:

"Walokuwien suurennusta luonnolliseen kokoon, n.s. nokimaalauksia otan tehtäväksi. Walmis kuwa kehysi-neen ja maalattuine lasineen 18 Smk. Ilman kehystä 12 Smk. Malleja nähtävänä. Edw. Stenholm, walokuwaaja".

Ja 15.10.1903 näin:

"Walokuwaaja Edw. Stenholm Wammalassa walokuwaa joka päiwä, samoin talwella kuin suwellakin sekä

ilmoja walitsematta. Hinnat huokeat! Koneita ja työta-poja uusitaan yhä, joten myös on seurauksena työn pa-remmuus".

Tyrvään Sanomissa 7.6.1907 olleesta ilmoituksesta ilmenee, että Eetu Salmela oli ostanut valokuvaamoonsa uudet ajanmukaiset laitteet. Lisäksi hän oli saanut Helsingistä opetusta uusiin työtapoihin.

"Olen ostanut uudet, ajanmukaiset koneet ja työkalut, sekä pannut walokuwaamoni asianmukaiseen kuntoon, ja Helsingistä saanut opetusta uusista työta-woista, jo-ten nyt walmistan muotokuwia tummille, waaleille y.m. pohjille. Ryhmäkuwia 18x24 cm. kokoon asti. Hinnat halwat! Eetu Salmela. Walokuwaaja"

Eetu Salmela toimi valokuvauksen ohessa myös parturina. Hän leikkasi hiuksia ja ajoi partoja. Tyrvään Sanomissa oli 9.11.1910 seuraava ilmoitus:

"Huomatkaa! Postikortti-walokuwia otetaan 3 mrk. tusina Marras- ja Joulukuun ajalla E. Salmelan kuwaa-mossa Wammalassa. Huom.! Hiuksia leikkaa, partoja ajaa Eetu Salmela".

Eetu Salmela lopetti ammattimaisen valokuvaustoimintansa 1920-luvulle tultaessa. Vammalassa toimi Eetu Salmelan aikaan 1910-luvun lopulta vuoteen 1926 asti myös valokuvaamo K. Havas (Kalle Artturi Havas).

Talonomistaja, ammattimaisen valokuvauksen edelläkävijä Tyrväällä ja Vammalassa poistui aikalaistensa keskuudesta 31.5.1939 Tyrväällä.

Lähteitä:

Tyrvään seurakunnan pää- ja historiakirjat
Tyrvään Sanomat vv. 1896 – 1910, 27.9.1923 ja 8.3.1933.
Koivuniemi Risto; Takkelasti tultapäin, Tyrvään VPK 125 vuotta. Eura Print Oy, Eura 2014.
Miilunpalo Eino; Tyrvään Yhteiskoulu – Vammalan lukio 1904 – 1979, historiikki, matrikkeli. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 1979.
Pietilä Esko; Mennyttä tavoittamassa. Tyrvään Sanomat Oy, Sastamala. 3. uusittu painos, 2009. Vammalan Kirjapaino Oy.
Pietilä Esko; Kaarlo Kari 1872 – 1941. Sastamalan Joulu 2007. Lions Club Vammala, Vammalan Kirjapaino Oy, 2007.
Pietilä Esko; Savituotantoa Tyrväässä. Sastamalan Joulu 2012.
Lions Club Sastamala/Vammala, Vammaspaino 2012.
Piilonen Juhani; Sastamalan historia 3. Sastamalan historiatoimikunta. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 1997.
Sillanpää L.A.; Vammalan kauppalan historia 1897 – 1961. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 1962.
Suomen valokuvataiteenmuseon Kuka kuvasi? – suomalaiset valokuvaajat 1842–1950 –palvelu. (<http://kukakuvasi.valokuvataiteenmuseo.fi/>) Luettu 06.06.2016. Sastamalan Seudun Museo.

Näkymä kirkkokadulta

Edw. Stenholm
TYRVÄÄ.

Vila-Matkat

Kylpylä-, metsästys-, viini-, ratsastus-,
golf-, Formula-1-aiheiset
valmismatkat Unkariin.

Puh: 040-5524368

VEHMAAN TILA

Tampereentie 212, Sastamala

puh. (03) 511 2775

www.vehmaantila.fi

**Siivous- ja kotiapupalvelua
sekä puhdistusaine- ja
siivousvälinemyyntiä
kotitalouksille ja yrityksille**

Vammalan

Löydät meidät

SIIVOUSHUOLTO

Itsenäisyudentie 15, Sastamala
Puh. 03-511 2316

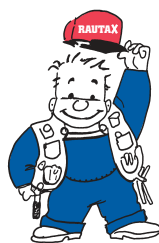
Avoinna: ma-to 9-16, pe 9-17, la 10-14

*Hyvää Joulua
ja Menestyksekkästä
Uutta Vuotta!*

Isännöintipalvelu
Kari Kaaja

Puistokatu 4 B 3, 38200 Sastamala, puh. (03) 514 1496

*Hyvää Joulua
ja Onnea
Vuodelle 2016!*

 RAUTANET

RautaRasti Oy

Harrastajan ja Ammattirakentajan
yhteistyökumppani

Trakinkatu 7-9, 38200 SASTAMALA
Puh. 03-511 5575

 TEKNIKUM
Teknikum Oy

Hyvää joulua!

www.teknikum.com

PL 13, 38211 Sastamala • Puh. (03) 51911

jps-mainos.fi

*Kohti Sokostin huipua:
Raimo Lyytikäinen ja Jyrki Laitinen.*

Tylllien Lapinvalloitus

50 vuotta sitten

▪ Erkki Tuominen

Vuosi oli vierähtänyt siitä, kun olimme perustaneet Tyrvään Yhteislyseoon Tyllit-nimisen valtakunnallisestikin mainetta niittäneen luontokerhon. Tuolloin mainio opettajakuraattorimme Raimo Hanski ehdotti, että eiköhän ensi kesänä tehdä vaellus Lappiin Saariselälle. Raimo kun oli pari kesää aikaisemmin samoillut juuri näillä kairoilla. Ehdotus otti tuulta purjeisiinsa ja ajatusta sekä tavoitteita kypsyteltiin koko tuleva lukuvuosi. Varusteita mietittiin melko perusteellisesti, mutta kuten myöhemmin saatiin todeta, suunnitteluun olisi pitänyt uhrata enemmän aikaa ja järkeä. Puuttuvan kokemuksen ja taidon korvasi kuitenkin nuoruuden into ja luonnossa liikkumisen taito.

Lähdön hetki koitti toukokuun lopulla, jolloin kolme-toista innokasta lähtijää tuppautui rinkkoineen ja reppuineen asemalla lättähattuun. Itse olin vasta neljää viikkoa vaille kahdeksantoista, ja suurin osa joukosta oli vielä nuorempia.

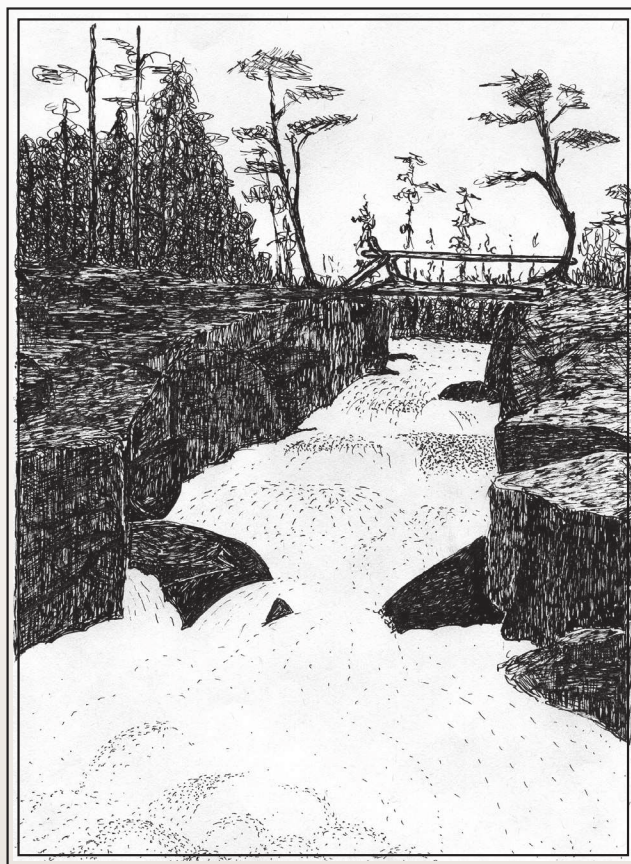
Vuorokauden kuluttua oltiin Saariselän retkeilykeskuksessa, josta seuraavana aamuna alkoi liki kaksiviikkoinen taivallus kohti tuntureita ja outamaita, unohtumattomia kokemuksia ja tuhansia tarinoita. Vaikka kesä Vammalassa jo oli lämmin ja pitkälle edennyt, Lapin koi-vuissa ei ollut vielä edes silmuja ja maasto oli muutenkin väritykseltään talvehtineen kasvillisuuden ruskea. Luntakin oli vielä paikoin runsaasti.

Taival alkaa

Iltta-auringon paistaessa korkeuksissaan saavuumme Taajostuvalle, yhdelle alueen monista autiomajoista. Osalla joukosta oli telttoja mukana, osalla ei. Telttamat ahtautuivat tupaan loppujen jäädessä ulos. Yöllä satoi vettä ja vanhat telttavanhukset vuotivat, joten osalla

aamu alkoi aikaisin ja kului yövarusteita tervasnuotiolla kuivaten. Teltan sadesuoja olisi ollut tarpeen tuona yönä.

Taajostuvalta aamulla lähtiessä iso joukkomme jaettiin suunnitelmien mukaan ryhmiin, joista toinen puoli

Sotavaan Kögäs. Kirjoittajan piirros.

lähti melko tarkasti etelään, 15 kilometrin päässä olevalla uudehkolle Suomunruoktun kämpälle. Toinen ryhmä, jossa itse olin mukana, otti suunnan Suomujokivarren Porttikosken autiotuvalle. Koko porukka tulisi kohtaamaan toisensa seuraavan kerran vasta Luurojärvellä muutaman seikkailukkaaksi osoittautuneen vuorokauden kuluttua. Oma ryhmämme päätti matkan varrella vielä jakautua kahdeksi. Siitäkin huolimatta, että meillä oli vain yksi kartta, joka jäi meille!

Toista joukkoa ei illan kuluessa alkanut kuulua kämpälle ja pieni epäily alkoi hiipiä mieliin. Se ainoa karttahan oli meillä. Illan kääntyessä kohti puoltayötä, päätettiin lähteä katsomaan Suomen alajuoksun suuntaan. Vakaa uskomme oli, että ryhmän olisi ainakin Suomujolle pitänyt päästä. Aamun tunteina kadonneet lampaat lopulta saapuivat kämpälle.

Sirkku-paketin kansi

Päivä hätyytteli jo iltapuolta, kun yökulkijat alkoivat osoittaa heräämisen merkkejä. Yksi joukosta oli sateisessa ja kylmässä yössä vilustunut ja oli nyt lievässä kuumeessa. Pienen pohdinnan jälkeen sovittiin, että muut lähtevät kohti Sudenpesää ja vilustunut jää opettajamme Raimon kanssa kämpälle. Kiire eteenpäin oli suuri, eikä siis vahingosta viisastuttu: se ainoa kartta jätettiin jäljessä tuleville. Paperin puutteessa revin Sirkku-paketin kannesta palan sokerinmakuista pahvia ja piirsin reitistä ylimalkaisen karttaluonnoksen edellisen päivän nappiin menneeseen suunnistukseemme luottaen.

Aivan kuin sattuman kautta tulimme jokivarteen kohdassa, joka vuosien mittaan on muodostunut yhdeksi tärkeimmistä ja sykähdyttävimmistä kulkukohteista, milloin kulku on tänne Saariselän maisemiin vienyt. Nimesimme paikan Sotavaarakönkääksi. Ja kuin tilauksesta sen yli oli kahdesta kelosta rakennettu oiva silta. Mitenkähän kauan lie jo siinä seissyt, aivan uudelta se ei näyttänyt. Nyt, 50 vuotta myöhemmin, silta on edelleen kunnossa.

Juomatauko Kaarreojalla: Raimo Hanski ja Matti Hellevara.

Aikamme Sotavaaranjokea noustuamme tuli eteemme purojen risteymä. Kumpaa siis jatketaan? Vaan sitä Sirkku-paketin karttaapa ei enää takataskusta löytynyt! Kuin ihmehen kaupalla erinäisiä etsintöjä tehden pääsimme lopulta aamun tunteina alueen yhdelle idyllisimmistä autiotuvista, Sudenpesälle. Senkin kämpän tarina päättyi tuleen, sillä kesällä 1971 maja paloi. Nytemmin sen paikalla seisoo melko tarkka kopio, jonne pääsee rahalla yöpymään.

Päivällä Sudenpesällä pilkottiin iso pino puita tulevien kulkijoiden tarpeiksi, tankattiin teen kanssa tukeva pino näkkileipiä ja otettiin koko ryhmästä ikimuistoinen valokuva. Allekirjoittanut hosuu siinä kirveen kanssa.

Luurojärvellä

Päivän etappi oli Luurojärvelle, joka olisi runsaan kymmenen kilometrin päässä etelässä. Järvi on alueen suurin, ja sen löytäminen olikin helpompi tehtävä kuin Sudenpesän. Nimittäin jo puolivälissä etappia näkyi Luuro ja sitä ennen kolme pienempää järveä. Ne olivat vielä hauraan jääkuoren peittämiä. Näin saatiin huokaisista helpotuksesta ja Sirkku-paketin kansi sai tällä erää jäädä mielestä. Eräässä jäälohkareitten reunustamassa sulavesilammessa tavattiin muutama vesipääsky ja pian sen jälkeen toinen pohjoinen lintulaji, keräkurmit. Rinteissä oli runsaasti lunta, ja meitä kummastutti monen poronraadon sattuminen eteemme. Ja ennen kuin huomasimmekaan (muutaman tunnin kuluttua) seisoiimme Luiron rantamilla – Aaro Raappanan vanhan kammin pihapiirissä. Vielä pari kilometriä ja Luiron uudemmilla kämpillä kohtasimme Suomunruoktun ja Immonkammin kautta taivaltaneen toisen osan joukostamme. Siinä riitti tarinaa illan vaihtuessa yön tunneiksi.

Seuraava aamu eteni kokemuksi vaihtaen ja aamupuuroja ja muita eväitä syödessä. Jokisen Usko jatkoi koko matkan jatkunutta myyrien tutkimistaan. Kiinni saamansa myyrät Usko mittasi, punnitsi ja kirjasi tiedot muistiin vihkoonsa. Sen jälkeen myyrä pääsi nahastaan taitavalla nykysuorituksella ja lopuksi parhaat nahat pingotettiin mukana olleille huokoslevyn palasille nuppineuloilla kuivumaan. Se olikin aika erikoinen näky, kun Usko aamuisin taipaleelle lähtiessään viritteli levyt vanhan satulareppunsa päälle. Tänään nämäkin nahat ovat esillä Sylvään koulun yläkerran seinällä muiden Uskon preparoimien piennisäkäsnaikkojen joukossa.

Aamulla ensi töiksemme me muutamat järjestyksen ihmiset siivosimme rinkkamme. Suureksi yllätykseksemme ja muiden riemuksi yhden rinkkan pohjalta löytyi melkoisen suuri ja resuinen mollamaija, jonka rinkkan kantajan pikkuväli oli sinne sujauttanut. Muita huomion arvoisia seikkoja olivat sekä Elovena- että Sirkku-paketit, jotka olivat hajonneet riekaleiksi. Sekä palasokeri että kaurahiutaleet olivat sulassa sovussa rinkkan pohjalla. Seuraavilla reissuilla muovipussit olivat jo kovassa huudossa. Siivouksen lomassa havainnoitiin järven yllä komea maakotka.

Sokosti on alueen korkein huippu, ainoa yli 700-metrinen, ja se luonnollisesti oli yksi Tyllien päätavoitteista. Tuo Itä-Lapin korkein huippu saavutettiin kirikkaassa

aurionpaisteessa. Rinteessä oli paikoin runsaastikin lunta, mikä toisaalta helpotti nousua ja paluumatkalla ehkä vielä enemmän laskua. Onhan Sokostin ylärinne varsin louhikkoista ja kivikkoista, jossa tottumattoman nilkat ovat useamman kerran vaarassa. Onneksi mitään ei kuitenkaan tällä kertaa tapahtunut. Koko ryhmästä otettiin muutamia valokuvia ja valloitus oli sillä kertaa ohi. Osa joukosta palasi samaa reittiä takaisin ja osa lähti vielä Ukselmapäälle ja sen takana olevalle tarunhoitoiselle Paratiisikurun lammelle, palatakseen sieltä myöhemmin illalla takaisin Luiron kämpälle ja lämpimään saunaan. Uskaliaimmat kävivät vielä uimassa, ja vieläkin olen kuulevinani jääpuikkojen helinän yhden uimarin kroolatessa jäiden seassa.

Paluu

Paluu Luirolta kohti maantietä sujui tällä kertaa lähes yllätyksittä. Paluutaipaleella olin toisessa ryhmässä, johon myöhemmin lyöttäytyi yksinäinen poliisimies tuoden mukanaan kokemusta. Ryhmät pidettiin nyt sellaisina, että kaikilla oli kartta. Itse siirryin em. Uskon vetämään ryhmään.

Paluureitti kulki uusia uria mutta autiomajat olivat samat kuin tullessa. Kun pari vuorokautta myöhemmin tavoitimme Porttikosken, oli se ikäväksemme tupaten täynnä saksaa puhuvia taivalta. Erämaan kulkijain laki, jonka mukaan aina viimeksi tulleella on etusija kämpän suojaan, ei näyttänyt tällä kertaa toteutuvan. Liekö sitten Keski-Euroopassa totuttu muihin tapoihin. Koska teltoja ei ollut, päätettiin päivän pitkästä taipaleesta huolimatta uhmata voimia ja jatkaa yön ja aamun tunteina vielä Taajostuvalle, jonne totuttua väsyneimpinä saavuimme seuraavana aamuna kahdeksan maissa.

Sen verran iso urakka oli takana, että mukanamme ollut poliisi ehdotti yllättäin seuraavaksi etapiksi Saariselän retkeilykeskuksen lähistöllä olevaa liikkuvanpoliisin Hirvaspirttiä. Vaellus päättyi tämän ryhmän osalta siis Hirvaspirtille. Toinen puolisko oli samaan aikaan saapunut Saariselän retkeilykeskukseen.

Niin sitten koitti lopulta kesäkuun kymmenes päivä, jolloin kaikki olimme taas koossa, kolmetoista vaeltajaa ja Uskon pyydystämä vikkeläjalkainen punamyyrä, joka myöhemmin ristittiin Viljamiksi. Kesä ei vielä lähtiesäkään ollut oikein saavuttanut Lapin leveyksiä, vaikka auton radiosta kuulimmekin, että Ivalon lentokenttä oli mitattu sinä päivänä Euroopan lämpimimmäksi paikaksi.

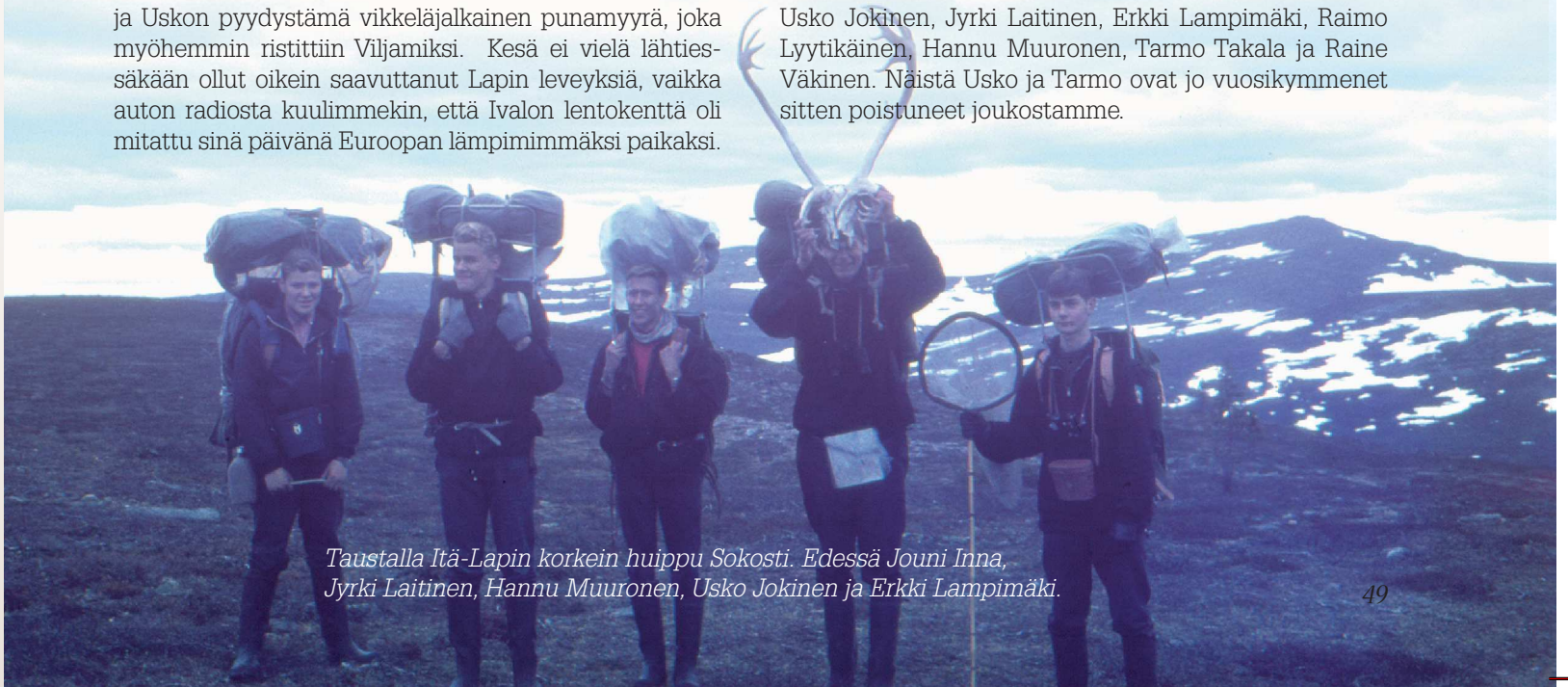
Luirojärvi. Kirjoittajan piirros.

Eikä kai mikään ihme, että kun lauluääneltään kyvykkäimmät olivat tulomatkalla lauleskelleet Paula Koivunien silloista läpimurtohittiä: "Oon ehkä perhonen..." niin nyt laulettiin linjurissa suuremmalla innolla Tamara Lundin hittiä: "Kun kerran matkallain Lapin maahan eksyin..."

Ensimmäinen kosketus Lapin erämaiden luontoon ja mahtavuuteen oli ainakin itselleni erittäin voimakas kokemus. Eksymisen mahdolliset seuraukset olivat hahmottuneet mieleen ja tietoisuus omasta vähäpätöisyydestä suuren luonnon keskellä muokkasivat voimakkaan ja parantumattoman lapinhulluuden tartuttaman mieleni varmasti oikeaan suuntaan. Tämä retki antoi kipinän, jonka palossa taival tuli viemään kairojen kätköihin vielä lukemattomat kerrat – eikä koskaan enää ilman karttaa. Monta vaellusta tein mm. Raimo Hanskin kanssa.

Tämän vuoden syksynä tein juhlareissun yksin. Samoin viikon verran näillä samoilla selkosilla. Tänäpäin alue kantaa nimeä Urho Kekkosen kansallispuisto. Saariselkä on saanut uusia autiotupia ja polut ovat vahvistuneet mutta samat rauhan tunnot kohtaa edelleen.

Kuvaamalleni ensimmäiselle vaellukselle osallistuivat itseni lisäksi opettajamme Raimo Hanski sekä Matti Hellevara, Maija Hellevara, Matti Härmä, Jouni Inna, Usko Jokinen, Jyrki Laitinen, Erkki Lampimäki, Raimo Lyytikäinen, Hannu Muuronen, Tarmo Takala ja Raine Väkinen. Näistä Usko ja Tarmo ovat jo vuosikymmenet sitten poistuneet joukostamme.

Taustalla Itä-Lapin korkein huippu Sokosti. Edessä Jouni Inna, Jyrki Laitinen, Hannu Muuronen, Usko Jokinen ja Erkki Lampimäki.

Alan monipuolisin nettikauppa

Laaja valikoima ompelualan tarvikkeita ja välineitä yleistä hintatasoa selvästi edullisemmin!

OMPELIJAN TARVIKETUKKU
ompelijanmaailma.fi

Ompelijanmaailmasta löydät myös tunnetuimmat ompelukonemerkit

SINGER
Husqvarna VIKING
BERNINA

Varastomyymälät:
Pispalan valtatie 53, TAMPERE, puh. (03) 344 0022
Asemakatu 21, VAMMALA, puh. (03) 514 2280
Aukioloajat ja lisätietoja: www.ompelukonekoivu.fi

Finny **Glöver**
elnapress
Tefal **finny**

Ompelukonekeskus Koivu Oy

Pyymäen Konditoria
Torin laidassa

Pyymäen Leipomo
Nuutilankatu 2, Vammala, p. 03-512 3100

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

 suunnittelutoimisto
HAKALA

KOSKITIE 3 32700 HUITTINEN PUH +358 (0)3 514 2111

Mukavaa matkaa ilmastoiduilla 14 ja 20-paikkaisilla busseilla.
Taksi 1+8
Pyörätuoli- ja parivarustus

Erkki Haliseva
Puh. 0400 234 947 tai 0500 234 947

Tyvään Tilausliikenne Oy

Kiitämme kuluneesta vuodesta ja toivotamme asiakkaillemme

*Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta!*

HAKASEN SAHA
Harjulantie 10, 38250 SASTAMALA
Puh. 03 5130 182, 040 5443 159

**KIINTEISTÖNVÄLITYSPALVELUA
TURVALLISESTI 29 V KOKEMUKSELLA**

Vankalla paikallistuntemuksella ja ammattitaidolla hankittu asiakkaiden luottamus yksityistalouksista aina rakennusliikkeiden uudistuotantoon saakka.

**Kiitokset teille kuluneesta vuodesta
Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta 2017.**

Kiinteistötalo
ARTO VORMISTO LKV
arto.vormisto@kiinteistotalo.fi, Puh. 0445 654 773

HYÖTYKERÄYS
Kierrätyspalvelut yli 20 vuoden kokemuksella

Kiertokatu 1, 38210 Sastamala
P. 050 5559352
www.hyotyperays.fi
info@hyotyperays.fi

Indonesian Mount Rinjani Ultralla lähes kaikki ovat varustautuneet jyrkissä mäkinousussa ja -laskuissa auttavain juoksusauvoihin. (Wikimedia Commons: Mount Rinjani Ultra 3).

Ylipitkänmatkanjuoksun maailma

▪ Antti Lepistö

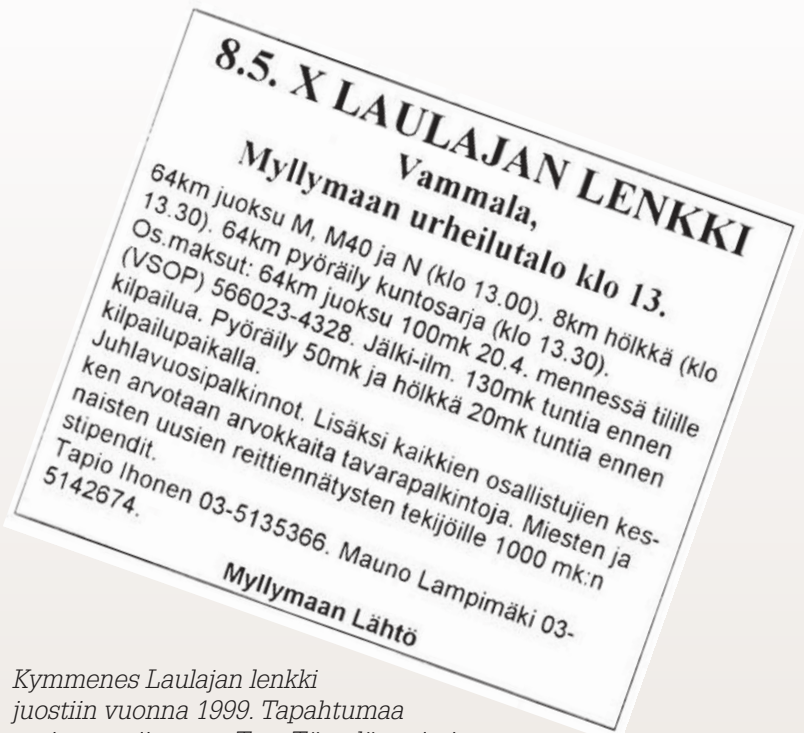
Vain he, jotka asettavat itsensä alttiiksi kulkea liian pitkälle voivat saada selville, kuinka pitkälle voi kulkea.

- T.S. Elliot

Ultrajuoksu – omin voimin tuolle puolen

Kestävyys- eli tuttavallisemmin pitkänmatkanjuoksun lajit jaetaan yleisurheilussa keskipitkiin (800-3000m), pitkiin (5000-10000m) sekä maantie- ja maratonmatkoihin. 42 195 metrin mittaista maratonia pidempien juoksumatkojen taittamista kutsutaan ultrajuoksuksi. "Ylitse" tai "toiselle puolelle" menemiseen viittaavan ultra-sanan mukaisesti voidaankin näiden kohdalla puhua ylipitkänmatkanjuoksusta.

Ylipitkillä juoksumatkoilla juoksija koettelee fysiologisia ja henkisiä kykyjään lyhyemmistä matkoista poikkeavin, usein itseäänkin yllättävin tavoin. Ultrajuoksu vaatii harjoituksen myötä kehitettyä lihasten ja nivelten työkykyä, jalkojen ja keskivartalon iskunkestävyyttä, tehokasta rasvanpolttoon perustuvaa energia-aineenvaihduntaa, psyykkistä väsymyksensietokykyä, itsemäärystä ja tilannetajua rasituksessa. Mitä pitempi matka, sitä pienempi merkitys on kilpailemisella toisia vastaan, ja sitä enemmän omat tuntemukset ja elämykset hallitsevat matkantekoa. Ultramatka vie juoksijan jaksamisen ääriarjoille - tyypillisesti kilometri- ja tuntuluville, joita tämä ei harjoittelunsa puitteissa ole lainkaan kohdannut.

Kymmenes Laulajan lenkki juostiin vuonna 1999. Tapahtumaa mainostettiin mm. Tero Töyrylän toimittamassa Ultrajuoksija-lehdessä, jonka elämäankaari kattoi myös lähes koko 1990-luvun. (Ultrajuoksija 1/1999).

Lyhyimpinä ultramatkoina pidetään 30 mailia ja 50 kilometriä. Näiden ohella 50-mailiset, 100-kilometriset sekä kuuden tunnin juoksut lasketaan ns. lyhyiksi ultriksi. 100-mailiset sekä 12, 24 ja 48 tunnin juoksut ovat

Tuu illaksi kotio!

Parikymmentä pitkän matkan juoksijaa kiersi lauantaina kymmenennen kerran järjestetyn Laulajan lenkin. Matkaa kertyi 64 kilometriä. Ilmankos lähtöpaikalla kuultiin vaimoväen vieno toivomus: Tuu illaksi kotio!

Huoli oli turha, sillä kisan huoltojoukot varmistivat, ettei vaimoväen tarvinnut viettää äitienpäivää yksinään.

Miesten sarjan voitti Ari Aarre kangas, joka on voittanut lenkin aiemminkin. Tällä kertaa aikaa kului 4.33.01.

Aarre kangas on kovassa kunnossa, sillä runsas viikko sitten hän voitti Tuusulassa järjestetyn maratonin. Lauantaina kello näytti 42 kilometrin kohdalla minuutin päälle kolme tuntia.

Toiseksi sijoittui Kaj Kuusi saari (4.52.02) ja kolmanneksi juoksi Jyrki Koski. Kosken loppu aika meni yli viiden tunnin.

Naisten sarjan voitti Laulajan lenkin ensikertalainen Senja Lukkarinen ajalla 5.55.36. Naisia oli mukana hänen lisäkseen vain kaksi.

Pyököilyn (64 km) nopeimman ajan teki Kauko Hirvonen ja kahdeksan kilometrin hölkin voitti Marko Reunanen.

Tapio Ihonen kisan nestori

Yli viisikymppisten sarjassa nähtiin juoksun pioneirit, Tapio Ihonen ja Mauno Lampimäki.

Laulajan Lenkki juostiin Vammalassa 8. toukokuuta jo kymmenennen kerran. Ohessa Tyrvään Sanomien juttu tapahtumasta. Mukana olleiden kirjoitukset Laulajan Lenkistä ovat tervetulleita vielä seuraavaan numeroon.

Alun kolmattakymmentä juoksijaa sta

sipuhelimen Keijo Lakkinen ja polkupyörän Susanna Lehtonen.

TEKSTI JA KUVAT:
ULLA PUUSTINEN

Tulokset:
Juoksu 64 km:
Naiset: 1) Senja Lukkarinen
(maraton 3.47.40) loppu aika
5.55.36 2) Marko Reunanen

64 km, miehet

1 Ari Aarre kangas	4.33.01
2 Kaj Kuusi saari	4.52.02
3 Jyrki Koski	5.02.58
4 Jussi Salminen	5.26.03
5 Unto Peltoniemi	5.52.15
6 Pekka Salmi	5.52.20
7 Pauli Pyy	6.21.33
8 Markku Koskinen	6.42.22
9 Heikki Kankaanpää	6.48.09
10 Asko Kaskinen	6.52.28

Tyrvään Sanomien raporttia viimeiseksi jääneestä Laulajan lenkistä 1999. (Ultrajuoksija 2/1999).

edellä mainittujen lisäksi varsin yleisiä tie- tai ratakilpailumatkoja. Maailmanennätys 100 kilometrillä on naisten puolella 6h33min ja miehissä 6h10min. Vuorokaudenjuoksussa nopeimmat ovat ehtineet 255 ja 303 kilometriä. Pitkissä ultrissa varsinaista maksimirajaa juostavan matkan tai ajan suhteen on mahdoton asettaa. Tarjolla on esimerkiksi kuuden päivän juoksua, viikkoja kestäviä etappijuoksua ja maan tai maanosan halkijuoksua. Lisäksi kaikenlaiset omatoimultrat ja hyväntekeväisyysjuoksut ovat nostaneet suosiotaan.

Juoksua historiaan ja henkisyteen

Ultrajuoksun tuntijat mainitsevat usein pitkien juoksmatkojen olleen elimellinen osa ihmisen kulttuurista ja evolutiivista historiaa. Muista nisäkkäistä poiketen ihminen on mukautunut sietämään pitkiä taipaleita mm. hikoilemalla tapahtuvan lämmönsäätelyn, pystyasennon ja jalkojen rakenteen avulla. Riistan väsyttäminen juoksemalla on edistänyt proteiininrikkaan ravinnon saamisessa etenkin Afrikan savannivyöhykkeillä sekä Amerikan kansoittamisen yhteydessä. Juosten on eri aikoina välitetty milloin rakkauskirjeitä, sotaviestejä ja hallinnollista tietoa. Juoksukuriirit (vrt. lat. *currere* - juosta) ovat huolehtineet puolustusjärjestelyistä mm. muinaisessa Persiassa, Inkojen valtakunnassa, Baskimaalla, Etiopian ylängöillä

ja Japanissa shogun-hallintojen aikaan. Tiibetissä ja Japanin Hiei-vuoren buddhalaisalueilla juoksulla on ollut merkittävä rooli uskonnollis-henkisessä elämässä. Japanin Tendai-munkkien tarkoin rituaalein rytmitetty vaellus pyhille vuorilleen koostuu seitsemän vuoden mittaisesta rukousharjoituksesta, jonka viimeisenä vuonna suoritetaan 84km:n ja 40km:n kipaisuja päivässä - kumpainkin matka jopa sata kertaa yhden vuoden sisällä!

Viime vuosien paljasjalkajuokсутrendin myötä tunnetuksi on noussut myös Meksikon Kuparikanjonissa asuva Tarahumara-intiaaniheimo. Tarahumaroille juoksusta kehittyi tärkeä sosiaalisen tunnustuksen ja yhdessäolon muoto. Tarahumarat saattavat juosta päivässä paljain jaloin ja nykyään autonrenkaista tekemillään sandaaleilla yli 100km päivässä, välillä puista palloa mukanaan kuljetellen ja rajajipari-peliään pelaillen.

Monilla nykyisillä tiejuoksuillakin on historialliset taustapontimensa.

Tiejuoksuista tunnetuimpiin ja rankimpiin lukeutuu jokasyksyinen Ateenan Akropoliilta Spartaan Kuningas Leonidaan patsaalle juostava 246km:n pituinen Spartathlon. Tämän aikarajoin ja tarkistuspistein tiukasti säädellyn tapahtuman historiaan liittyy myös vahvaa

suomalaislähtöinen Seppo Leinonen on läpäissyt Spartathlonin peräti 15 kertaa, ja Noora Honkala on nuorin maaliin päässyt juoksija (22v). Kilpailuun osallistuu joka vuosi kymmenkunta suomalaista. Suuruisen kuuluisan viestimies Feidippideen 490eaa taivaltamaa reittiä - minkä mukaan myös maratonjuoksu syntyi - seurailevan Spartathlonin ihmeellinen reittinäytös 20h25min kuuluu kreikkalaiselle runoilija-säveltäjä-ultrajuoksija Yiannis Kourokselle. Kourosin tulokset vuorokauden (303,5km) ja 1000 mailin (10pv10h30min) juoksujen välillä ovat omaa luokkaansa. Spartathlonille osallistuaakseen ei kuitenkaan tarvitse olla maailmanluokan ultraaja, sillä maksimiaika juoksussa on 36h, ja viimeistä maaliin päässyttä juhlistaan yhtä paljon kuin ensimmäistäkin.

Etelä-Afrikassa vuodesta 1921 järjestetty Comrades-maraton on vanhin ja osallistujamäärässä mitattuna suosituin ultra maailmassa. Comradesin alkuperäisideana on muistaa I maailmansodan etelä-afrikkalaisuhreja sekä juhlistaa ihmisyyden henkistä voimaa vastoinkäymisten edessä. Se juostaan joka toinen vuosi 87-kilometrisenä "ylös" Durbanista Pietermaritzburgiin ja joka toinen "alas" 89-kilometrisenä päinvastaiseen suuntaan Intian valtameren rannikolle. Lyhyt reitti on yläävoittoisuutensa vuoksi pitempää hitaampi. Etelä-Afrikassa ultrajuoksu on Comradesin johdosta yksi näkyvimmistä urheilulajeista, ja juoksussa menestyvistä kehkeytyy usein kansallisia julkiksia.

Ruotsin Taalainmaalla järjestettävän Ultravasan-juoksun reitillä oma historiallinen taustansa. Maailman suurimman massahiihdon, 90-kilometrisen Vasaloppetin reittiä mukailevaa Ultravasia mainostetaan legendalla Kustaa Vaasasta, joka vuonna 1521 Västeråsin piispa Peder Svartin sanelumuistion mukaan hiihti reitin ensin taalainmaalaisia pakoon Morasta Säleniin ja sitten - kun nämä uskoivat hänen uutisensa Tukholman verilöylystä - kapinajohtajana Sälenistä takaisin Moraan. Tämän jälkeen Kustaa Vaasa kukisti Kristian II:n julman tanskalaisvallan ja nousi Ruotsin kuninkaaksi. Vuodesta 2014 juostuun Ultravasiin osallistuu noin tuhat juoksijaa, mukaan lukien liuta maailman terävintä kärkeä.

New Yorkissa kokoonnutaan vuosittain yli kuukaudeksi 3100 mailin Sri Chinmoyn korttelijuoksun merkeissä. Tämä 4988-kilometrin reissu suoritetaan alle kilometrin mittaisella, betonisella katureitillä. Suomalainen Ashprihanal Pekka Aalto on voittanut juoksun peräti kahdeksan kertaa, kerran alle 41 vuorokauden ajalla. Aallolle kuten monelle muullekin tähän juoksuun osallistuvalla kysymyksessä on pitkä meditaatio- ja keskittymisharjoitus.

Polku- ja vuoriultrat ovat oma lajinsa

Vuorilla ja poluilla käytävien ultrajuoksujen historia on vähintään yhtä pitkä kuin maantieversioiden. Nykyään suosittua polkujuoksua (trail running) on harrastettu pitkään mm. Ison Britannian yläämailla, Alpeilla osana monilajista alppinismikulttuuria sekä eri puolilla Yhdysvaltoja. Yleisesti ottaen ihmiset ovat aiemmin juosseet niin asiointi- kuin urheilutarkoituksissa reittejä, jotka nykymittapuilla muistuttavat enemmän polkuja kuin varsinaisia teitä. Polku-ultrissa juostavat tapahtumat ovat matkaperusteisia, ja tärkeitä muuttujia pituuden ohella ovat polkujen teknisyyt eli vaikeustaso sekä kokonaisnousumäärä. Vuori- ja polku-ultrissa aikaa voi siten samalla matkalla ja rasiustasolla kulua tuplasti enemmän kuin tasaisissa maantiejuoksuissa. Polkujuoksuissa juoksija hoitaa juoma- ja muun huoltonsa usein itse. Lisäksi osallistuja on vastuussa reitillä pysymisestä sekä luonnon kunnioittamisesta ja velvollinen tarpeen tullen auttamaan kanssajuoksijoitaan juoksun aikana.

Marathons.ahotu.com-sivuston tapahtumakalenterin mukaan noin 3200:sta seuraavan vuoden sisällä järjestettävästä ultrasta yli 2200 juostaan polulla. Polku-ultratapahtumat ovat monesti koko viikonlopun tai viikon kestäviä usean startin juoksujuhla. Kuuluisin ultratapahtuma lienee Mont-Blancin juurella pidettävä UTMB (Ultra Trail du Mont-Blanc), jonka suosituimmalla 166 kilometrin ja 9600 nousumetrin matkalla kierretään tuon "Valkoisen vuoren" massiivi suosittua vaellusreittiä pitkin. Samaan aikaan juostaan pareittain ja merkkaamattomassa vuoristossa kuljettava PTL (La Petite Trotte à Léon): 300km ja 28000 nousumetriä!

Polkujuoksujen puolella ei maailmanennätyksiä tunneta, eikä kansainvälisille arvokilpailuillekaan anneta sellaista arvoa kuin tie- tai ratajuoksuissa. Reittiennätykset ja omakohtaiset onnistumiset merkitsevät enem-

Maailman parhaimpiin vuoriultraajiin lukeutuva Kilian Jornet vuonna 2008 juoksemassa kohti ensimmäistä voittoaan 166km:n UTMB:llä. (Wikipedia: Trail running).

män. Kilpailuista saa tietyn määrän kansainvälisen polkujuoksujärjestö ITRA:n myöntämiä pisteitä. Pisteillä kilpailujen vaativuutta voidaan verrata toisiinsa, ja niiden kautta harrastajat pääsevät hakemaan osallistumisoikeutta suurimpiin kilpailuihin, kuten UTMB:lle. Pisteitä saa jo pelkästä läpäisemisestä, ja maailinjan ylittäminen onkin monelle tärkein tavoite ylipitkissä polkujuoksussa.

Yhdysvaltain puolella sadan mailin kisoja pidetään kunnan vuoruiltrien standardina. Maasta voikin löytää satamailisia lähes joka lähtöön: suhteellisen nopeita ja vuorijuoksuiksi vähänousuisia ultria kuten Coloradon Leadville 100 (4800 nousumetriä) ja Californian Squaw Valleysta starttaava Western States 100 (5500 nousumetriä) ja rajuja "kiipeilyjuoksuja" kuten Coloradon Hardrock 100, joka juostaan keskikorkeudeltaan 3400 metrissä. Edellisten satamailisten reittiennätykset ovat noin 15h, Hardrockin samanpituisen osalta 23h. Tennesseeen vuorimaille sijoitettu Barkley Marathons taas on aivan omintakeisensa 5x20 mailin seikkailu. Tähän piikkipensaiden, viemäreiden, mutaisten mäkien ja jyrkänteiden keskellä järjestettävään reittimerkittömään ja huollottomaan juoksuun haetaan vapaamuotoisella kirjeanomuksella, osallistuminen siihen maksaa vain yhden dollarin ja 60 centiä ja sen läpäisyprosentti on edelleen prosentin luokkaa, vaikka yrittäneitä on jo miltei tuhatkunta. Toiselle kierrokselle pääseminenkin on jo saavutus. Tapahtuman reitti vaikeutuu aina läpäisijöiden määrän mukaan. Maksimijaltaan 60-tuntinen Barkley alkaa ennalta ilmoittamattomana ajankohtana, ja lähtölaukauksen roolia näyttölee hetki, jona järjestäjä Gary Cantrell sytyttää tupakkansa.

Ultrajuoksu Suomessa

Suomen legendaarisin ulrajuoksu on ehdottomasti Suomi-juoksu. "Hartolan satasenakin" pitkään tunnettu Suomi-juoksu järjestettiin ensi kerran Järvenpäässä vuonna 1972, mutta siirrettiin jo seuraavana vuonna Hartolaan. Skotlantilainen Don Ritchie juoksi Hartolan yössä 1978 huippuajan 6.18, jota ei reitinmittausepäselvyyksien

vuoksi kuitenkaan voitu noteerata uudeksi maailmanennätykseksi. Onpa Hartolassa satasen jolkkinut muutama kerran myös Kiikan Tapio Ihonen, joka 52-vuotiaana ennätti maaliin mahtavassa ajassa 7h45min. Vuoden 1998 jälkeen Suomi-juoksu on pidetty Turussa, Siuntiossa, Perniössä ja tänä vuonna Joensuussa.

1980-luvun alussa myös Oulussa juostiin yöllä – eurooppalaisittain harvinaisempaa 50 mailin kilpailua nimeltä Kesäyön Unelma. 1990-luvulla kotimaiseen kalenteriin ilmestyi tavanomaisten maratonien rinnalle vammalalainen tulokas, Mauno Lampimäen organisoima Laulajan lenkki. Myllymaan urheilutalolta startanneen Laulajan lenkin 64km nylkyteltiin Putajan, Häijään ja Lousajan välisellä kolmioreitillä.

2000-luvun alussa ultrakilpailuja alkoi ilmestyä rutkasti enemmän. Vuodesta 2000 on Helsingin Paloheissä koettu 100km:n juoksun kamalaa ihanutta Masokistin unelman merkeissä. Kymmenen vuoden sisällä on aloitettu mm. 24 tunnin sisäratajuokset Espoossa, Hämeen Härkätietä kulkeva sadan mailin Oxroad-ultra, Lappajärven ympärijuoksu (68km), Pirkkahallin liepeillä juostava Wihan kilometrit (50/100km), Ponnenjärven Non Stop 24h ja Kokkolan 6, 12, ja 24 tunnin juoksu.

Suomessakin ultrajuoksu on viime vuosina räjähdysmäisesti laajentunut nimenomaan polkujuoksujen puolelle. Ensimmäinen suomalainen polku-ultra oli Vaarojen maratonin yhteydessä juostava, Kolin Herajärven kierrosta seuraileva Vaarojen Ultra (86km). Nyttemmin Vaaroilla on tarjolla 90km:n ja 131km:n mittaisia matkoja. Jälkimmäinen juostaan pääosin pimeään vuorokaudenaikaan. Muita suomalaisia polku-ultraa ovat Ylläs-Pallaksen kansallispuiston läpi Ylläkseltä Hettaan keskikesän yöjuoksuna nautiskeltava 134km:n NUTS Pallas, sekä Karhunkierroksen reitillä juostava 80 ja 160km. Molemmista löytyy myös lyhyemmät, hieman yli 50-kilometriset reittivaihtoehdot. Vaikka suomalaiset polku-ultrat kalpenevat 3000-4000 metrin kokonaisnousuillaan lukuisille vuoristovertaisilleen, ovat ne polkualustaltaan vaikeahkoja ja maisemiltaan ainutlaatuisia ultraelämyksiä.

**Hyvää Joulua ja
Menestyksellistä Uutta Vuotta!**

ASFALTTI
Rakennus

Terve maalaisjärki

▪ Sami Mahkonen

Terveen maalaisjärjen käyttöön turvautuminen ja vetoaminen on yleistä. Näin tapahtuu monessakin eri yhteydessä, niin yksittäistapauksissa kuin yhteisöllisessä päätöksenteossa. Kun esimerkiksi lapsen vanhemmat päättävät tyttärensä tai poikansa kotiintuloajasta, se tapahtuu luottamalla terveeseen järkeen. Ja kun otetaan kantaa vaikkapa uuden ydinvoimalan rakentamiseen, sekin pohjautuu terveeseen maalaisjärjen hyödyntämiseen.

Keskeistä on luottamus omaan näkemykseen siitä mitä on pidettävä parhaana mahdollisena ratkaisuna. Silloin itse kukin luottaa siihen, että hän kykenee ajattelemaan omilla aivoillaan ja perustamaan kantansa omaan elämäkokemukseensa. Hyvä näin. Mutta myös huono näin.

Hyvä puoli on se, että terveeseen maalaisjärkeen pitäytyttäessä ihminen arvostaa itseään ja omaa aintulaatuisuuttaan. Mehän emme ole sopuleita, vaan oman elämämme parhaita asiantuntijoita. Luottamalla varauksetta toisten ihmisten mielipiteisiin tai erilaisiin selvityksiin taikka tieteellisiin tutkimuksiin lähellä on tilanne, jossa terveeseen maalaisjärjen hyödyntäminen muuttuu "sairaana kaupunkilaisjärjen" käytöksi. Silloin vilkuillaan koko ajan sivulle yrittäen toimia samalla tavoin kuin muutkin. Se voi kyllä olla muodinmukaista massamenettelyä, mutta ei omaan viisauteen perustuva viisautta.

Huono puoli asiassa on taas se, että samasta asiasta voidaan perustellusti olla jopa vastakkaista mieltä. Asennoituminen ydinvoimaan kertoo tästä. On mahdollista vastustaa tai kannattaa uuden ydinvoimalan rakentamista vedoten terveeseen maalaisjärkeen ja korostaa sitä, että päätöksenteon tulee tapahtua luonnonsuojelullisin perustein. Tällöin ollaan kuitenkin heikoilla jaloilla sikäli että eihän toisilleen vastakkaisia näkemyksiä voi perustella samaan näkökohtaan – terveeseen maalaisjärjen käyttöön – vedoten.

Juristina olen miettinyt mitä epäselvää ja toiselta puolen selvää nyt tarkasteltavana olevaan aihepiiriin liittyy. Asia on tullut ajankohtaiseksi saatuaani tavata lainopillisissa täydennyskoulutuksissa sosiaalipuolen, terveydenhuollon ja opetustoimen asiantuntijoita. He vetoavat toistuvasti siihen, että arkiset ongelmat poistuvat luotettaessa ensisijaisesti terveeseen maalaisjärjen käyttöön.

Epäselvää on, voiko asianlaita todella näin olla. Ei nimittäin ole sanottua, että jokin ammatillinen ja samalla

oikeudellisella sääntelyllä kehystetty ongelma olisi hoidettavissa pois päiväjärjestyksestä luottaen omaan sisäiseen näkemykseen tai oivallukseen, joka ei perustuisi sekä omaan ammatilliseen kokemukseen että voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa koulukiusaaminen. Siihen puuttuminen tapahtuu käyttäen sekä ammatillista arkijärkeä että eräänlaista pykäläjärkeä. Ne eivät mahdollista kaikkein luontevimmalta tuntuvaan ratkaisuun päätymistä eli sitä, että koulukiusaaja määrätään vaihtamaan koulua. Voimassa oleva laki on otettava huomioon. Se sääntelee koulukiusatun asemaa. Hän voi vaihtaa koulua. Järjestely saattaa tuntua eriskummalliselta, koska terve järki saattaa sanoa, että koulukiusaaminen vähenisi painottamalla koululaissa kiusaamiseen syyllistyneen velvollisuuksia.

Lainsäädäntö ja erityisesti Suomen vuonna 2000 voimaan tullut perustuslaki rajaavat merkittävästi niitä tilanteita, joissa terveeseen maalaisjärjen käyttö olisi suotavaa. Ja syykin on selvä: oikeudellisia ratkaisuja ei voi tehdä mutkat suoriksi oikoen. Jos esimerkiksi joudutaan pohtimaan sitä, saavatko lapsen vanhemmat vapaasti päättää lapsensa rokottamisesta ja rokottamatta jättämisestä, juridisesti kyse ei ole joko-tai-tilanteesta vaan sekä-että-asetelmasta.

Sivistys- ja oikeusvaltiossa on otettava huomioon muitakin näkökohtia kuin se, mihin itse kunkin sisäinen näkemys, terve järki, viittaa. Tässä mielessä muun muassa erilaiset ihmisoikeusperiaatteet ja Suomen perustuslain pykälät menevät joissakin tilanteissa yksilöllisen terveeseen maalaisjärjen käytön edelle.

Kokonaisuutena ottaen on kuitenkin niin, että vaikka terveeseen maalaisjärjen käyttö on suotavaa, sitä ei käytetä riittävästi jokapäiväisessä elämässä hyväksi. Tämä koskee esimerkiksi tilanteita, joissa toisen ihmisen huomioon ottaminen olisi paikallaan. Silloin toiselle häntä ilahduttavien ystävällisten kysymysten esittäminen ja hänelle hyvien tekojen tekeminen, kuten vanhan ihmisen auttaminen julkisella paikalla tai liikenteessä, on aina terveeseen järjen mukaista.

Itse kunkin oma kokemus sanoo, että mikäli lähtee väittelemään omantuntonsa kanssa, silloin jää toiseksi. Kuuntele sydämesi ääntä ja käytä päässäsi oleva tervettä maalaisjärkeä! Eikä ainoastaan joulun aikoihin, vaan muutoinkin.

www.lauhamo.fi

Tilausmatkalle,
soita

(03) 513 0412

LINJA-AUTOLIIKENNE ANTTI LAUHAMO OY

SASTAMALA, Telefax (03) 513 0411 toimisto@lauhamo.fi

 NETLAND.

Marttilankatu 5, 38200 Vammala
Puh. (03) 512 5000 | www.netland.fi

Hotelli
Ravintola
Pub
Yökerho

Toivotamme kaikille
hyvää joulunodotusta!

Puistokatu 4 * puh. 03- 519 41 * www.vammalanseurahuone.fi

APTEEKKI

Auttaa lähelläsi.

HOPUN APTEEKKI

Itsenäisyydentie 53, Sastamala

Uudistunut

TYRVÄÄN APTEEKKI

Asemakatu 10, Sastamala

TÄYSIN UUSI FORD
EDGE
5 VUODEN TAKUULLA.

Enemmän kuin katumaasturi. Rohkeasti erottuva ja ainutlaatuinen. Tunnet mukautuvan ohjauksen tuoman varmuuden. Aistit älykkään nelivedon valmiudet. Nautit vastamelujärjestelmän luomasta rauhasta. Ihastut 2.0 TDCi-dieselmoottorin ja PowerShift-automaattivaihteiston tehokkuuteen.

5 FORD TAKUU
v / 100 000 km

Koe täysin uusi Ford Edge meillä Levorannassa!

Ford Edge 2.0TDCi 210 hv PowerShift A6 AWD alk. 58.953,41 e, sis. toimituskulut 600 e, Ford Edge-malliston CO₂-päästöt 149-152 g/km, EU-yhdistetty kulutus 5,8-5,9 l/100 km. Ilmoituksen auto erikoisvarustein. Takuu 5 vuotta/100 000 km. Tiedot 3.10.2016.

Kauppakaari
FordStore
Valtatie 12

Vammala
Itsenäisyydentie
Valtatie 12

FordStore
Levorannan Autoliike Oy

www.ford.levoranta.fi

Kauppakaari 10
38200 Sastamala
Ark. 10-18.30, la 10-15
03-512 7710

Mikään ei ole kuten ennen, ei syksyn pimeyskään

Sysimustasta

valonkajastuksiin

▪ Lea Harjunen

Pimeänä syysiltana siirryn ajatuksissani lapsuuteni syksyn ja alkutalven pimeyteen. Elettiin 1930-lukua. Kotikylässäni ei ollut silloin edes sähkövaloja, öljylampun valossa elettiin. Ulkona kuljettiin myrskylyhtyä kantaen. Sen valossa tehtiin navettatyöt, käytiin kaivolla ja huusissa sekä peseydyttiin saunassa. Kyläreissullakin lyhty oli tarpeellinen. Silloin metsät olivat synkkiä, tuuheita suuria puita kasvoi kapean kylätiemme reunaan asti, ylettyivät oksat korkealla tien päällekin. Kun pimeällä kulki, ei nähnyt kun kapean vaalean vanan taivaasta tien yläpuolella, jos sitäkään. Meidän pihassakin kasvoi suuria kuusia – joka puolella oli pimeys. Kun valkoinen lumi sitten peitti mustan maan, oli kohta paljon valoisampaa.

Tässä yksi tosi tapaus niiltä ajoilta. Se kuvaa kuinka pimeätä voikaan olla: Honkasen Martti käveli kotiaan kohti ja Kivilahden Elli tuli vastakkaiselta suunnalta. Listenmaan tienhaaraan he tulivat yhtä aikaa ja kävelivät suoraan päin toisiaan, eivät nähneet mitään, kun kummallakaan ei ollut pienintäkään valon tuikkua. Pelästyivät tietysti ja taisivat huutaakin!

En muista ennen sotia kertaakaan nähneeni auton valoja kylätiellä. Jos sellainen ihmeellinen kapine sattui ehkä kerran viikossa kulkemaan ohitse, niin se tapahtui päivällä. Polkupyöräilijöitä kulki joskus pimeän aikana, joillakin oli karbiinilamput valaisimina. Kuoppaisella tiellä valo vilkkui ylös ja alas, siinä lapselle ihmeteltävää.

Tällaista taustaa vasten saattaa olla ymmärrettävää se ihmeellinen elämys jonka sain kuusijuhlassa. Olin neljävuotias ja pääsin isän mukana juhlaan. Veljeni oli jo koulussa, siksi oli tärkeää mennä mukaan. Kuusijuhla oli koko kylän yhteinen suuri juhla ja sinne mentiin niistäkin taloista, joissa ei ollut kouluikäisiä lapsia. Sinä vuonna joulun alla tiet olivat aivan kaljamolla, ja kaiken lisäksi satoi vettä. Kelkoilla mentiin suurella joukolla. Istuin isän kelkassa ja minut oli sidottu pitkällä villahuvilla kiinni, etten putoaisi. Muutamilla oli myrskylyhdyt mukana kelkan tolpassa ja niiden valo keikkui mukavasti. Tämä menomatkin oli jo pikkutyölle elämys, siihen aikaan ei lapsia otettu useinkaan mukaan. Vaikka nyt oli synkän pimeä metsä ympärillä, niin ei isän turvallisessa kyydissä yhtään pelottanut. Matkaa koululle oli kolme

kilometriä, pian jo valot vilkkuivatkin koululta. Ei koululakaan ollut silloin vielä sähkövaloja, mutta kaikille ikkunoille oli aseteltu palavat kynttilät. Kun päästiin eteiseen, siellä oli mielestäni kovin valoisaa, vaikka katosta riippuikin vain yksi öljylamppu. Kun luokan ovet vähän ajan kuluttua avattiin, niin sieltä loisti kirkkaus, katossa oli useampia lamppeja juhlan kunniaksi. Opettajan pöydän yläpuolella oli katosta riippumassa havuseppele, jossa palavat kynttilät antoivat lisää valoa.

Peränurkassa oli kuusi ja siinä myös kynttilät. Kaiken tämän pikkutyttö huomasi, kun hän käsi isän kädessä ja isän housun punttiin nojaten arasti asteli sisään. Paljon oli väkeä koolla ja taiteovet toiseen luokkaan oli avattu, että siellä istuvatkin näkivät ohjelman. Sitä oli paljon, kestäen monta tuntia. Nukahdin välillä. Havahduin siihen, kun isä sanoi herää, nyt tyttö katsomaan. Niinpä avasin silmäni ja näin neljä enkeliä laulamassa kaunista laulua. Silloin luulin niitä todella enkeleiksi, myöhemmin käsitin niiden olleen enkeleiksi puettuja tyttöjä, joille oli laitettu siivet selkään. Näin myös lumihuutaleitten tanssin. Ehkä samat tytöt valkoisissa puvuissaan menivät piirileikkiä ja heidän pukuihinsa oli kiinnitetty lankoja ja niissä riippui pieniä pumpulipalloja. Muuta ohjelmaa en muista, mutta mitään niin kaunista, kuin tämä, en ollut luullut olevankaan, siksi ajattelin olevani taivaassa. Monena päivänä sen jälkeen kerroin äidille käyneeni taivaassa, koska oli kerrottu siellä olevan kaunista ja enkeleiden laulavan. Nyt olin sen itse nähnyt. Niin syvän taivaselämyksenä silloin koin, että vielä nytkin, kahdeksankymmentä vuotta myöhemmin, sen elävästi muistan ja tunnen.

Kaksi päivää kuusijuhlan jälkeen oli jouluaatto ja kotonakin oli vähän valoisampaa, kun isä kiersi öljylampun sydäntä ylemmäksi, jotta liekki suureni. Joulukuusen kiinnitettiin kynttilät, ja ne antoivat lisää valoa. Silti ei ollut mielestäni läheskään niin kaunista kuin koululla oli ollut.

Muutaman pimeän talven vielä vietin kotona. Elämä oli monella tapaa synkkää: Isä kuoli ollessani 6-vuotias. Tätä synkkyyttä ja pimeyttä lisäsi talvisodan sytyttyä vielä pimennysmääräys, joka koski kaikkia asuntoja niin kaupungeissa kuin syrjäkylilläkin. Valoa ei saanut näkyä ulos ikkunoista, ne peitettiin illan hämärtyessä hyvin tarkkaan. Joihinkin isoihin taloihin ostettiin mustat paperiset kaihtimet, niitä sanottiin Molotovin verhoiksi. Pimennysmääräystä valvoivat sitä varten joka kylään asetetut tarkkailijat, jotka heti huomauttivat, jos vähänkin näkyi valoa jostain rakosesta. Tämä kaikki siksi, etteivät viholliskoneet olisi havainneet asuntoja.

Vuonna 1941, heti tammikuun alkupäivinä, äiti lähetti minut kasvatuskotiin naapuripitäjään. Se oli sukulaisperhe. Vaikka minun aluksi olikin ikävä kotiin, niin pian sopeuduin siellä oloon. Osaltaan siihen varmaan vaikutti se valoisa ympäristö, joka sukulaisperheessä oli. Sähkövalot olivat kaikissa huoneissa, jopa ulkovalokin, ja puuvessaankin tuli valo, kun ovenpielen napulasta painoi. Tämä kaikki oli minulle suurta ihmettä. Huoneet muutenkin olivat valoisammat kuin kotona.

Katot oli valkoiseksi maalatut ja seinissä oli vaaleat tapetit. Koulussakin oli mukavaa, kun oli hyvät valot. Kylätiekään ei ollut niin pimeää kuin kotikylässäni. Metsää ei kasvanut aivan lähellä tietä, ja monet valot loistivat lähekkäin olevista taloista. Sen ajan tavan mukaan valot sammutettiin aina, kun lähdettiin huoneesta pois, ja ulkovalokin sytytettiin vain kun menttiin ulkona käymään tai kun odotettiin vieraita tulevan. Siitäkin huolimatta minusta tuntui kuin pimeys olisi loppunut kokonaan elämästäni.

Vuoden 1941 syksyllä tulivat taas pimennysmääräykset, sillä jatkosota oli alkanut kesällä. Muistan ettei pimennys olisi ollut niin tarkka kuin talvisodan aikana. Määräystä noudatettiin kai tarkemmin vain ilmahälytysten aikana. Kun sota sitten loppui syyskuussa 1944, niin valot saivat taas vapaasti loistaa. Muistelen kuinka meijerillä paloivat valot jo aikaisin aamulla, rautatieaseman valot loistivat, samoin rukkitehtaan monista ikkunoista. Vammalan katuvalot heijastuivat taivaalle ja sitä kautta antoivat pientä valon kajastusta entiseen kotikyläänikin, jossa ei silloin vielä ollut tievaloja. Pian sodan jälkeen tapahtui sellainen ihme, että luistinradalle asennettiin valot. Kauppojen näyteikkunoihinkin ilmestyi valoja, ulkovaloja laitettiin moniin taloihin, junat ajoivat kylän läpi pimeän aikana kirkkain valoin, samoin autot kylätiellä. Elämä "kirkastui" nopeaan tahtiin sodan jälkeen. Tässä vilkkaassa kirkonkylän keskustassa asuin aina vuoteen 1951 asti. Sitten muutin takaisin lapsuuteni kotikylään, jossa olen jo asunut yli 60 vuotta.

Olin ollut poissa tästä kylästä 10 vuotta ja elämä sielläkin oli monella muotoa muuttunut. Ennen kaikkea tännekin oli saatu sähköt. Kylätie oli leveämpi ja suuret puut sen reunoilta kaadettu. Metsiä joka puolelta oli harvennettu, enää ei ollut niin pimeää, kuin silloin lapsuudessani. Metsien kaataminen on jatkunut joka vuosi, hakkuuaukkoja on syntynyt ja jäljellä olevat metsät harvennettu. Nyt kun kuljen pimeällä tiellä, niin taivas kaartuu vaaleana puiden välistä. Lapsuudessani se näkyi vain pienenä vaaleampana vanana, kun katsoi suoraan ylöspäin. Kirkonkylän katuvalot heijastavat valoaan pilvien kautta tännekin asti ja naapureitten valot näkyvät. Enää ei ole sellaista synkkyyttä kuin lapsuudessani.

Kun käyn hakemassa Tyrvään Sanomia laatikolta iltamyöhällä, niin siinä eron oikein hyvin huomaa. Eipä ole juuri niin pimeää koskaan, että pitäisi taskulamppuun laittaa valoa tällä neljänsadan metrin matkalla, näen kulkea muutenkin. Naapurin valot näyttävät menomatalla edestä ja takaisin tullessa oman kodin valot ja ne taivaalta tulevat heijastukset auttavat. Siellä laatikolla usein katselen ja lasken, että seitsemästä asunnosta näkyy elämisen merkit. Kotipihaan päästyäni katselen Koivuniemen kuttulasta näkyvää pitkää valaistua ikkunariviä. Se on tullut näkyviin vasta kaksi vuotta sitten.

Tämmöisistä pienistäkin asioista osaa syrjäkulman ihminen nauttia! Luulenpa, että taajamien asukkaat eivät osaa, kun pitävät kirkasta valaistusta itsestäänselvyyttenä.

Salluma

korjaa saaren

▪ Jaakko Vainionpää, Vaasa

Vain neljä lyhyttä vuotta Vammalassa. Paljon ehti tapahtua töissä ja vapaa-aikana.

Tuona lyhyenä aikana opin tuntemaan kaikki kunnallisen elämän syöverit teknisen viraston päällikön ja monitoimiarkkitehdin virassani. Siinä samalla sain tutustua paikalliseen omintakeiseen ja monipuoliseen kulttuuriin, kansanperinteeseen, ihmisten luonteeseen ja tapoihin. Seudun maisemat, joskus karutkin, jättivät jälkensä ja vaikutelmansa. Kaikki muistot otin mukaani, kun aikanani palasin valtion virkaan Vaasaan.

Kun Harmaalan Kalevi tämän kirjoitustehtävän antoi, niin heti palasi mieleeni mökin osto ongelmiseen, vaikka se ei jouluun liitykään.

Vietimme viikonloppua tuttaviemme luona, saarella Karkun vesillä. Tavanomaista saarielämää. Sää suosi. Paljon ulkona. Saaren tutkailua. Saunoimme ja grillausimme. Otimme aurinkoa. Juttelimme niitä näitä. Nauttimme virvokkeita. Kivaa oli.

Yöpuullekin vetäydyttiin. Herättiin varhain. Juotiin aamukahvit ja haukattiinkin jotain. Mitä lie ollut. Suolaista varmaankin.

Mökin isännän kanssa lähdimme soutelemaan peilitynnele järvelle. Siellä täällä leijui kevyt aamu-usva. Soutelimme päämäärättömästi vähäpuheisina aamusta nauttien. Olimme yksin. Ketään ei näkynyt.

Hiljaisuuden rikkoi kiireetön airojen loiske. Meitä lähestyi yksinäinen outo soutaja. Tuli kohti ja rupesi juttelemaan. Oli seuramies. Juttua riitti, mutta loppui ai-

kanaan. Ikään kuin lopetuksena vieras osoitti sormella läheistä saarta ja sanoi: Tuo on myytävänä. Ei siitä sen enempää puhuttu.

Vieraan lähdettyä uteliaisuus sai vallan ja lähdimme tutustumaan saareen. Ihastuin ja sanoin: Tämä on minun! Palasimme isännän saarelle ja jatkoimme puhetta ja pohdiskelua myytävästä saaresta. Veneilijää ei tuntenut kumpikaan. Myyjästä ei ollut hajuakaan. Ainoa mahdollisuus oli vene. Näimme suunnilleen, minne se meni. Samaan suuntaan oli lähdettävä. Viimein vene löytyi ja myös etsitty mies. Muutamien mutkien jälkeen myytävän saaren omistajakin sai nimen mutta muuta tietoa ei irronnut.

Palasimme, vaimoni ja minä, sivistyksen pariin ja kaihoin puhelinluettelon esiin. Etsin lähiseudun tuon nimisten numerot esiin. Niitä oli useita eri paikkakunnilla. Sitten vain soittelemaan. Toinen yritys, muistaakseni, tärppäsi. Omistaja löytyi ja kertoi, että saarta myy muuan Tamperelainen pankki. Se tieto riitti. Tein tarjouksen. Sain vastatarjouksen. Tein oman ja ilmoitin sen olevan voimassa viikon ja sitten raukeavan. Vielä keskustelu omistajan kanssa. Pieni viilauksia hintaan ja saari oli meidän – ja on edelleenkin.

Saaren alkuperäiset asukkaat kertoivat viettäneensä joulunsa aina saarella ja varoittelivat voimakkaista viirtauksista. Meille tätä tapaa ja perinnettä ei syntynyt, vaikka joulu saarella olisi varmaan ollut elämys.

Toivotan Hyvää Joulua kaikille lukijoille! Missä sitten itse kukin lienettekään.

*Rauhallista Joulua
ja Hyvää
Uutta Vuotta!*

T:mi Matti Forss
puh. 040 586 0245

Huonekaluliike Pekka Ahonen

SASTAMALA
Itsenäisyydentie 62
P. (03) 514 1840

HUMPPILA
Kennintie 3
P. (03) 437 7866

www.hklahonen.fi

SASTAMALAN OP-KIINTEISTÖKESKUS LKV
Puistokatu 2, 38200 Sastamala
www.opkk.fi/vammala

Marko Matoniemi
Kiinteistönvälittäjä, LKV, KiAT
Puh. 010 257 5270
Gsm. 0500 939 891
marko.matoniemi@op.fi

Petra Högström
Kiinteistönvälittäjä, LKV, KiAT
Kaupanvahvistaja
Puh. 010 257 5271
Gsm 0500 631 038
petra.hogstrom@op.fi

Haapaniemen juhla- ja pitopalvelu käytettävissänne!

- * perhejuhlat
- * yritys-tilaisuudet
- * mukava retkikohde; tilauksesta lounas/kahvi
- * viihtyisä rantasauna

Haapaniemen Pidot Ky

Vanha Kärppälä 131, 38140 Sastamala
SASTAMALA, p. 040 515 4121

TERVETULOA TUTUSTUMAAN!

LVI-TAMMINEN OY
www.lvi-tamminen.fi
Hanakat
Verkkokauppa

Hopunkatu 6, 38200 Sastamala. Puh. 035 112 112

SUUNNITTELUTOIMISTO Insar Oy

Torikeskus 3. krs, 38200 Sastamala
Puhelin 03-512 7200, fax. 03-514 2233
Sähköposti: juhani.puukka@kopteri.net
jarmo.jarventausta@kopteri.net
Kotisivut: www.insar.fi

Kaikki jouluun Säästömarketista

Huittisten Säästömarket Oy
Kauppakulma 2, 32700 Huittinen
p. 050 368 7023

Häijään Säästömarket Oy
Kiveläntie 2, 38420 Sastamala
p. 050 368 2645

www.saastomarket.com

Hyvää Joulua!

Kultainen, oma pikkusisko!

▪ Raili Ruohola

Voi kiitos siskoni, kul lähetit mulle löytämäs isäm muistilehtiö. Se on nin arvokas, vaikka kaikki lehret onkin irronnu. Saatiin taas lissää historiatiatoo isästä. Jotakik kohtaa piti kylä kattoo suurennusklasilla, ku teksti oli menny nin heikoks. Miälenkiinnolla mää vartoon uutta postia. Ans kattoo ny, mitä mahrat siältä laatikosta viä löytää?

Mää sain iilin kirjottaa sulle nyh heti, ku kaikki värssyt tuli lujetuks. Oliko noi irtolehret siä laatikosa pitkimpokim postikortteij joukosa vai kuinka? Äiti oli ernomasev viisas ihmine, kuj jätti meitille nimpaljol lujettavvaa ja katteltavvaa. Että jaksoki kuljettaa monisa muutoisa isoja laatikoita täynnä kirjeitä ja postikortteja. Ninkun ne isän sorasta lähettämäk kirjeekki. Mulla meni paljo aikaa, kum mää pistin ne aikajärjestykseej ja tiatokonneella puhtaaks kirjoti. Se oli vähän ninko olsin jännitysrommaania lukenu.

Luulen, että isä piti sitä lehtiöä aina taskusansa. Ei paksup pahvikannet muuten olsi nim pehmeeks menny. Mutta kaunis se on ollu. Kannet korreesti kuvioitua pahvia. Ja piänen kokonsa tähre se oj juur sopiva miähen taskuu. Metallinastakki om matkav varrella hukkunu. Kuv viä sais selville, mitä tosa kannesa lukkee vai lukkeeko mittää.

Ninkus tiät, meitin isä oli semmoner reisumiäs nuarena miähenä. Kottoo Karkusta lähti kulkeem mettä- ja sahatöihi eri paikkakunnille. Kun yhresä paikasa tyät tuli tehryks, nin siirty toisee. Lehtiösä om pari osuvaa sanontaa: *Me ropsitöitten ritarit ja kuusten kukistajat ja Lähtö täältä, sano Hakala, kun saunan lavolta putos.* Lopusa ei ollun nimmee, mutta vissiin ovat ollee lupsakkaita mettämiähiä. Muut onki sitten naisten kirjottamia värssyjä.

Muistot on kirjoitettu vuasina 1930-1931. Paikkakuntina näkky olleem mm. Tampere, Juupajoki, Pälkäne ja Ruavesi. Kirjottamansa muistom perrääj joku om prän-tänny koko nimensä, toinem pelkän etunimensä. Joku om pannu salaperäsesti kysymysmerki, joku toinem peräti kolme kysymysmerkkiä. Yhrellä lehrellä om piirros. Eikä mikkääh huano piirros okka. Ylhäällä lukkee Katin-ka. Kysseesä on ilmeisesti kapakka. Pöyrän ääresä istuu kaks miästä. Takana on kramohvooni, josa soi Marjaana-niminen kappale.

Aikasemmin toimitit mulle äitim muistovihkoja. Enpä o ennen tiänny, että myäs nuaret miähet on keränny muistoja tapaamiltan naisilta.

*Kukkasta suuteli etelätuuli
Neitosta poika purppurahuuli
Suutelon muiskeen tytön äiti kuuli
Hän satehen räystäästä tippuvan luuli
Erehtyipä vanha muuli*

Täsä värssysä on humoristinel loppu. Mutta seuraava pistää jo vähä ajattelleenki:

*Kaikki kato
pysyy ikuisuus
J. Linnankoski*

Tarkottaa vissiij Johannes Linnankoskee. Kylä maar ikuisuus on ihmistä ikusesti kiinnostanu. Satukkos siskoni kattoon, ku avaruustähtitiäteen prohvessori Esko Valtaoja oli telkkarisa "Helil kyläs" -ohjelmasa, josa runoilija Heli Laaksone kysy hältä lempisannaa ja Valtaoja vastas aikailemati, että "ikuisuus". Se on kai hänen seuraavan kirjansa nimiki.

Ikusuuresta johtu miäleeni Lauri Viita. Hän kirjotti hianosti Luaminen-runonsa alun näin:

*Avaruus
Ikuisuus
Taivas täynnä auringoita
Meri täynnä pisaroita
Aallon alla aalto uus
Tuuli, tuuli vaeltaa*

Näij joulun alla mulle tullee viä miäleev Vexi Salmen kirjottamasta kauniista "Sydämeen joulun teen" -laulusta *Vain tähdet öistä avaruutta pukee loistaen ja ikuisuutta kaipaa avoin mieli.*

Tästä tais ny tulla oikeej joulukirje ja toivotanki sulle ja koko perheelles

Onnellista Joulun aikaa!

Ikusesti sun
Isosisko

Lions-klubin kansainvälisen nuorten leiriläisten ryhmä tutustumassa urheilukalastajien opastuksella kalastuksen taitoihin.

Seura tarjoaa *oppia nuorille*

▪ **Teksti ja kuvat: Simo Suominen**

Lähirookaa itse kalastamalla

Luonnonvaraisen kalan käyttö on sangen vähäistä, jos sitä vertaa vesien tuottoon. Miten kalastajia saataisiin lisää ja veden vilja paremmin hyötykäyttöön? Sitä on kysytty ja pohdiskeltu kalaseuramme Urheilukalastajien keskuudessa. Jotakin pitäisi tehdä, sillä kalaporukka vanhenee huolestuttavasti.

Urheilukalastajain kerhohuone Asemakadulla on hiljainen. Seinillä loistaa värikkäät julisteet ja luontokuvat, hyllyillä on kalastuskirjallisuutta, brossyrejä sekä kala-lehtiä ja askartelutarvikkeita. Seuran arkistoa on metritolkulla. Mistä löytyy tänne aktiiviset kalastuksesta kiinnostuneet nuoret?

Kerhohuone on ollut viimeiset vuodet pääasiassa ko-

kouskäytössä. Toista se oli joskus aiemmin. Kerhoillat kokosivat nuoria ja vähän vanhempiakin säännöllisesti askarteluun ja opiskeluun. 1970–80-luvulla tehtiin useita kalaretkiä Pohjois-Norjaan. Mukaanpääsemisen ehtona oli opiskelu kerhoilloissa. Aiheina olivat mm. suunnistus ja kartanluku, ensi-apu, vaellukset, eräretkien ruoka, leiriytyminen, kalastusvälineet ym. Myöhemmin yhteisistä Lapin retkistä luovuttiin, ja moni jatkoi matkailua ja tunturikalastusta pienemmissä ryhmissä. Urheilukalastajien järjestämät matkat Ruijaan jättivät moneen osanottajaan ikuisen Lapin kuumeen.

Kalastus oli sotavuosien aikaan ja jälkeenkin paljon aktiivisempaa kuin tänä päivänä. Silloin oli kysymys myös enemmän jokapäiväisestä leivästä ja ruuan jat-

kosta. Samalla siitä kehittyi myös mukava harrastus ja monelle ihan terveellinen elämäntapa.

Kun olot paranivat, ruokapuoli hoidettiin helpommalla tavalla. Kalan perkaus koettiin kotitaloudessa hankalaksi ja tuli makkarakulttuurin aika, monelta kala unohtui. Osalle kalastus meni veriin, ja jos ei aina kalaa satuttu saamaan, voitiin reissun plussaksi kirjata raittiissa ulkoilmassa vietetty aika. Niin kuin usein nykyisinkin.

Nuorille on nyt tarjolla nettipelit, monenlaisia joukkuelajeja ja kaveriporukoita. Pilkintä ja onginta ja muu vapaa-ajan kalastus on jäänyt kokonaan vanhojen eläkeikäisten harrastukseksi. Kalastuskilpailuissa ei juuri nuoria ole mukana ja ikäihmisiäkin vuosi vuodelta yhä vähemmän. Aika tekee tehtävänsä.

Eikö kalastus enää kiinnosta nuoria?

Vuosikymmeniä mukana olleena voin uskoa, ja todistaa, että kyllä kiinnostaa. Parhaana esimerkkinä ovat vuosittaiset Sastamalan koululaitosten 5-luokkalaisten retkeilypäivät, joita on viimeisinä vuosina järjestetty Otamuksella Karkussa. Urheilukalastajien ongintarasti on ollut nuorten mielestä päivän paras kokemus. Jokainen on saanut ongen käteensä ja ohjausta sen käytössä. Kerrallaan on voitu ottaa onkimaan kymmenhenkisiä porukoita siimasotkujen ja muitten vahinkojen välttämiseksi. Pian on huomattu kuka on onkinut aiemmin ja pieni kilpa paremmuudesta on alkanut. Muistaakseni puolen tunnin ongintajaksossa paras on kiskaissut ylös 27 pik-

kukalaa. Hyvin harva on jäänyt ilman kalaa.

Nuorena saatu innostus kalastamiseen, luontoretkeilyyn ja kalan käyttöön säilyy koko ihmisiän. Siksi nuoria olisi otettava mukaan kalareissuun jo hyvin nuorena. Isät ja äidit, mummit ja vaarit, tarjotkaa lapsille kyytiä ja mahdollisuutta kalastusharrastukseen.

Vammalan Urheilukalastajat on paikkakunnan virkistyskalastusseura, joka auttaa alkuun harrastuksessa. Kerhoilloissa voi oppia vaikka sitomaan omat ottiperhonsa.

Lähivesien kalaa enemmän pöytään

Sastamalan vesissä on suunnaton määrä kalaa. Sitä toivoisi enemmän päätyvän ruokapöytiimme. Toki siitä on hurjasti enemmän vaivaa, sen käsittelyssä ja valmistuksessa kuin valmiiksi fileoidussa tuontikalassa. Meiltä kun on monelta myös hiipunut taito kalojen käsittelyssä ja näin kalaa vähätellään ruokataloudessa.

Kalastuslaki muuttuu

Kalastuslaki on uusiutunut joiltakin osin, ja virkistyskalastajan kannalta hyvään suuntaan. Vammalan seudun kalastusalue, joka on kolmenkymmenen vuoden ajan ansiokkaasti ollut kalastajien asialla, on kohta historiaa. Maamme jaetaan suurempiin kalatalousalueisiin, mutta kalastusmahdollisuuksia se ei tule tiettävästi heikentämään. Kalaan pääsy Sastamalassa on edelleen helppoa ja saaliit ovat varmasti parasta lähiruokaa.

Otamussillalla on vuosittain saanut noin 250 koululaista tutustua ongintaan. Kaikkiaan noin 500 nuorta on tänä kesänä ollut Urheilukalastajien opastuksessa.

Piano ja minä

Sveitsiläisiä

kokemuksia
Lions Clubin
nuorisovaihdosta

Leiriläiset ja vuohet patikoimassa

▪ Venla Härmä

Lensin Sveitsiin Zurichiin aamulla 9. heinäkuuta. Isäntäperheeni äiti ja 15-vuotias tytär olivat minua lentokentällä vastassa. Ajoimme heidän kotiinsa lähelle Zurichin keskustaa. Perheen majoittama toinen tyttö saapui Thaimaasta vasta saman päivän iltana. Hänet haimme perheen tyttären kanssa yhdessä lentokentältä. Perheeni oli todella mukava ja sydämellinen, minusta tuli hyvä ystävä perheen tyttären kanssa. Läheiseksi tulin myös Thaimaalaisen tytön Pianon kanssa, mikä oli hyvä, sillä vietimme yhdessä kaksi viikkoa isäntäperheessämme sekä kaksi viikkoa leirillä.

Isäntäperhe oli innokas keksimään meille aktiviteetteja. Ensimmäisinä päivinä kävimme vaeltamassa, kiertelemässä Zurichin keskustaa sekä katsomassa vesiputous Rhein Fallia. Neljän päivän jälkeen pakkasimme kaikki tavaramme ja siirryimme asumaan perheen kesäasunnolle Bächtiin. Siellä vietimme kolme päivää, minkä jälkeen lähdimme perheen tyttären, hänen ystävänsä sekä Pianon kanssa reppureissaamaan ympäri Sveitsiä. Vietimme yhden yön Luzernissa, kaksi yötä Zermattissa sekä kaksi yötä Locarnossa. Matka onnistui hyvin, lukuun ottamatta pientä flunssaa. Reissun jälkeen vietimme vielä pari päivää kesäasunnolla, minkä jälkeen isäntäperhe vei minut ja Pianon leirille. Leiri sijaitsi pienessä kylässä nimeltä Beinwill am See. Leirin ohjelma oli erittäin kiireinen, ja lähes kaiken vapaa-aikamme vietimme järven rannalla.

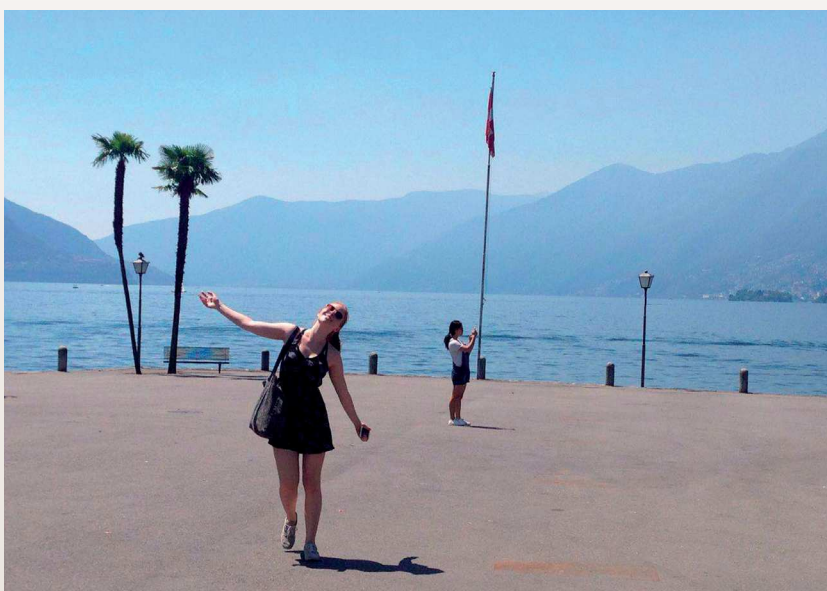
Leiriltä sain paljon hienoja kokemuksia, mutta mieluisampina mieleeni jäivät vierailu pienellä maatilalla, vuohien kanssa patikoiminen sekä käynti suklaatehtaalla, missä saimme valmistaa omat suklaalevyimme! Leirillä oli todella hyvä yhteishenki ja sain paljon uusia ystäviä, joiden kanssa olen vieläkin yhteyksissä päivittäin. Erittäin paljon nautin myös kahdesta viikosta perheessä!

Piano ja minä Zermattissa vuorilla

Leiriläiset

Minä Locarnossa

Nuorisovaihdossa

Etelä-Italiassa

▪ Meri Suppala

Olin kolme ja puoli viikkoa Italiassa Lions Klubin kesävaihdossa viime kesänä. Viikon isäntäperheessä ja lopun ajan leirillä noin 40 muun ympäri maailmaa tulleen 16-22 vuotiaan nuoren kanssa. Leirin aikana kiersimme bussilla ympäri Etelä-Italiaa.

Heinäkuun alussa saavuin lentokoneella Venetsiaan, josta isäntäperheeni tuli hakemaan minut lähellä olevaan pienempään kaupunkiin, Coneglianoon, jossa he asuivat. Isäntäperheessäni oli minun ikäinen tyttö, joka tutustutti minut paikallisiin nuoriin. Kiersimme kaupunkia, kävimme merenrannalla ja Venetsiassa sekä vietimme aikaa muiden nuorten kanssa.

Ensimmäisen viikon jälkeen lensin Venetsiasta Bariin, jossa minut ottivat vastaan leirini Campo Italian järjestäjät. Ensimmäisen yön yöyimme hotellissa Barissa, jonne meille oli järjestetty hieno illallinen. Täällä

tapasin muut leiriläiset ensimmäistä kertaa. Leirin aikana kävimme muun muassa Napolissa, Caprin saarella, Calabriassa, Sisiliassa ja Roomassa. Napolissa yöyimme kaksi eri kertaa, yhteensä noin 10 yötä. Kiersimme nähtävyyksiä ja museoita, shoppailimme, kävimme tapaamassa toisen leirin nuoria, tanssimme diskoissa, kävelimme lippuraateissa Lions Club Italian juhlassa sekä söimme Leijonien kanssaan. Söimme myös melkein joka päivää pastaa ja jäätelöä, usein myös pitsaa. Kävimme Etnalla ja Pompeijissa, vietimme yhden kokonaisen päivän rannalla, vierailimme pastatehtaalla ja kiipeilimme Flow park -tyyppisesti puissa. Leirin aikana kaikki me nuoret lähennyimme todella paljon, ja sain uusia ystäviä joka puolelta maailmaa, muun muassa Georgiasta, Brasiliasta, Taiwanista, Ranskasta ja Yhdysvalloista. Kokemus oli ikimuistoinen!

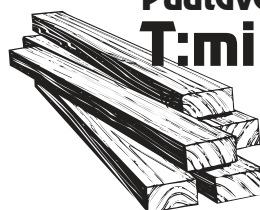
Minä ja georgialainen ystäväni Etnalla.

Isännöintitoimisto
RYYPÄ Oy
ryypa.fi

Puistokatu 7 B 7, Sastamala, teemu@ryypa.fi

Puh. 044 742 3618

Puutavaramyynti
T:mi SAMI KOIVU

Koivulantie 78, 38250 SASTAMALA
Puh. 03-513 0100, 0500-832 740
050-303 0827

Vaihdossa

Pohjois- Italiassa

▪ Iida Nikkilä

Matkani kohti Italiaa alkoi 2. heinäkuuta, jolloin lähdin Helsinki-Vantaan lentokentältä kohti Venetsiaa. Isäntäperheeni odotteli minua lentokentällä, ja suuntasimme heidän kotikaupunkiinsa Bellunoon, jossa vietin ensimmäisen viikkoni. Perheeni oli todella mukava, enkä ollut ollenkaan tottunut moiseen vieraanvaraisuuteen. Perheeseen kuului isä, äiti ja 17-vuotias poika, jonka kanssa vietin suurimman osan ajasta. Loppuviikosta sain myös tutustua perheen tyttäreeseen, joka saapui kotimaahansa Bristolista, missä hän opiskeli. Perheen tytär oli myös ohjaajana leirillä, jossa vietin seuraavat kaksi viikkoa muiden Lions club -kesävaihtoon osallistuneiden nuorien kanssa.

Kansainvälisellä leirillä oli osallistujia monesta eri maasta. Muiden nuorien kanssa keskusteltaessa opin paljon uutta muiden maiden kulttuureista. Yleisivistystä lisäsi myös esitelmät, jollaisen jokainen leirille osallistunut piti omasta

kotimaastaan. Muut leiriläiset olivat hyvin kiinnostuneita kotimaastani, ja sain olla erittäin ylpeä Suomesta.

Leirillä vietimme kaksi viikkoa kierrellen ympäri pohjoista Italiaa ja yövimme monessa eri hotellissa. Ikimuistoisimpia kokemuksia olivat muun muassa vierailu Dolomiiteilla, sekä turistikierrokset Venetsiassa, Firenzessä ja Veronassa. Päälimmäiseksi jäi kuitenkin mieleen ihmiset, jotka tapasin. Sain uusia ystäviä, ja toivon että tulen tapaamaan heitä vielä tulevaisuudessakin.

Vietimme yhden yön Dolomiittien vuoristossa lähes 2800 metrin korkeudessa. Sumusta ja kylmyydestä huolimatta pääsimme ihailemaan kauniita maisemia.

Vierailin Venetsiassa kaksi kertaa, toisen kerran host veljeni kanssa ja toisen leiriläisten seurassa.

**NEON
SPORT**

Torikatu 1
38200 SASTAMALA
03-5141290

DEF Diner
DEF Diner
Itsenäisyysentie 66
Sastamala
03 511 2111
FACEBOOK: Def Diner

**Nälkälän
Autogrilli**
Varikonkatu 30
38210 Sastamala

*Hyvää Joulua
ja
onnea vuodelle
2017!*

Edustin leirillä Suomea yhdessä toisen suomalaistytön kanssa.

Kuvassa leirin osallistujat ja ohjaajat.

Täysin uusi Tiguan.

Tiguan-mallisto alk. 31 954 €
Tiguan 4MOTION -mallisto alk. 37 091 €

Tiguan-mallisto hinta CO₂-päästöllä 137 g/km,
 Tiguan 4MOTION -mallisto hinta CO₂-päästöllä 153 g/km.
 Yhdistetty EU-kulutus 4,7-7,8 l/100 km, CO₂-päästöt 123-180 g/km.
 Hinta sisältää toimituskulut 600 €. Kuvan auto erikoisvarustein.

Hyvää Joulua ja uutta Autoiluvuotta 2017.

Volkswagen

Huittisten Laatuauto Oy
 Korkeakoskentie 75, Huittinen, vaihde 02-560 1670
 Automyynti 02-5601 680: ma-pe 9-18, la 10-14
 www.huittistenlaatuauto.fi

MYynti • HUOLTO • VARAOSAT

SASTAMALAN
KONE
CENTER

Pesurinkatu 4, SASTAMALA
P. 0400 603 024

LIDNALEX
 tulkkaukspalvelut

puh. 040 5679 558
 SASTAMALA

Rudolfin Keidas

Elämyksiä ja tunnelmaa luonnon rauhassa. Yksilöllistä palvelua haluaville ryhmillä ikimuistoiset hetket puron solinassa lammen rannalla. Keidas sijaitsee Rudolf Koivun lapsuuden maisemissa. Palvelemme teitä kaikkina vuodenaikoina.

- savusauna • kota • laavu • fiirsimökki
- ruokailuhetket terassilla, kodassa tai mökissä
- luontoaktiviteetteja • uutuutena suuri lämminvesipalju

Tervetuloa
 Pekka Tilli 050-596 0704
 Maila Tilli 0500-998 328
 www.rudolfinkeidas.fi
 info@rudolfinkeidas.fi

elä.
 tunne.
 ajattele.

Alueensa asialla
ALUEVIESTI

Yli 35 vuoden ajan alueellista tiedotusta.
 Jaetaan 8 kunnan alueella
 Painos 32 000-45 000 / uko

ALUEVIESTI-FI
 Kävijöitä kuukaudessa yli 50 000

ISKELMÄ
 LÄNSI-SUOMI
 Kuuntelijapotentialiaali 315 000

ALUEpaino
 Väriä 35 vuoden kokemuksella

RadioCity

Hopunkatu 1, 38200 Sastamala • Puh. 010 229 0400 • www.alueviesti.fi

Sanapyramideja

▪ Laatinut E.V.

Kirjoita yläriivin viivoille kolmikirjaiminen sana, joka on vastine tai täydennys vihjesanalle. Muodosta toiselle riville nelikirjaiminen sana, joka syntyy edellisen rivin kirjaimista ja yhdestä lisäkirjaimesta vihjesanan avulla. Täytä seuraavat rivit samaan tapaan. Ratkaisut löytyvät toisaalta tästä lehdestä.

Esimerkki

t i e
i t s e
s e i t i
v i e s t i
v e s i t i e
v i i s t e e t

kulkua varten
minä
kala
sanoma
jokikin
poistetut särmät

1.

---- pistooli
---- laskelma
---- lähete
---- haitta-aine
---- sinne tänne
---- puomiläjä
---- likatutkimus

2.

---- "Erkki"
---- luisto
---- suussa
---- tulesta
---- voi leluilla
---- nättäyspaikka
---- lempikukkuja

3.

---- kosteikko
---- sattua
---- kohteeseen
---- opi!
---- sisäistää
---- eräsuoritus
---- roinaperintö

4.

---- toimi
---- rappiorakennus
---- saasta
---- Isost' /Vähäst' ____
---- hävyttömyys
---- köpelyys
---- keruuhomma

5.

---- johtaa Roomaan
---- unisija
---- työhön otto
---- ruoskia
---- isän Urpo-veli
---- kaukoavustus
---- syöpäläispuhdistamo

6.

---- aikomus
---- profeetta
---- Lönnrot
---- ranskal. kaupunki
---- purjehtia
---- pyssyluettelo
---- Pohjois-Afrikassa

7.

---- Aspelund
---- nilja
---- pinnoite
---- viranomaisilla
---- viestiä
---- maneerit
---- taikapalaset

8.

---- runossa
---- sukulainen
---- olla tiellä
---- kestää
---- vuolla
---- kastella
---- patsaan tekijät

9.

---- ei toisen
---- sievä
---- Bin Laden
---- - juoksu
---- jalkaväen taistelu
---- lieroläjä
---- aineen häviö

Anagrammeja

▪ Laatinut E.V.

Kun panet allaolevien rivien kirjaimet toiseen järjestykseen, saat syntymään kodin kalusteiden ja varusteiden nimiä. Ratkaisut löytyvät sivulta 74.

1. vesiliote
2. nelikuutio
3. hevospalo
4. ota Mattilat
5. P Taikapaasi
6. Sakkokatu
7. poista

8. teema-arvoko
9. jano-olut i
10. vyötä opas H
11. Kallu + Jamppa
12. Karjala l=k
13. Ollien kesä
14. Eini Jyräys

15. Jari L Hylky
16. pyörätauko
17. K Kaljamo
18. Sen Solki
19. savikaakku
20. Katin laivasto

LC Sastamala-Vammala
toivottaa Sastamalan Joulun lukijoille

*Hyvää Joulua ja
Onnea vuodelle 2017!*

FORTACO

Fortaco Oy • Vammaksentie 1 • FI-38210 SASTAMALA, Finland
www.fortacogroup.com

FINLAND • ESTONIA • POLAND • SLOVAKIA • HUNGARY

Kirjakaupungin

hyvinvointikeskus

▪ Mikko Lahtinen

Vapaapäivä keskellä viikkoa on monelle ylellisyyttä, josta kannattaa tilaisuuden tullen ottaa kaikki ilo irti. Kun itselleni aina joskus tarjoutuu moiseen tilaisuus, hypään polkupyöräni satulaan ja suuntaan kulkuni Sastamalan uimahalliin Rautaveden rannalle. Niin nytkin.

Virittäytyminen uimareissun tunnelmiin alkoi oikeastaan jo edellisenä iltana pakatessani reppuuni uimavarusteita ja muuta tarpeellista, kuten hyvää lukemista. Halusin hypätä pyöräni selkään heti kukonlaulun aikaan. Reipas pyöräily pitkin kevyenliikenteenväylää Stormista Rautavedenkadulle tarjosi nautinnollisen aloituksen riemukkaaseen päivään. Nautinnolliselta tuntui myös siirtyä kirpeästä pakkasilmasta uimahalliin viihtyisiin sisätiloihin. En malttanut heti mennä pukuhuoneen puolelle, vaan istahdin ensiksi yhdelle aulan lepotuoleista voidakseni nauttia sydäntalvellakin kukoistavista sisääntulotilan viherkasveista. Vielä runsaammin vihreää iloa on tarjolla kahvilan vieressä sijaitsevassa talvipuutarhassa. Kuivan pakkasilman jälkeen tuon mainion ansarin kosteanmuheva mikroilmasto tuntuu keuhkoissa todella hyvältä.

Niin aamuvirkku en sentään ole, että voisin ylpeillä olleeni päivän ensimmäinen asiakas. Parikymmentä todellista varhaista lintua – oikeastaan kalaa! – oli jo suorittanut heti aamukuudelta alkaneen uintiurakkansa. Nyt nämä varhaisen polskuttelun energisoimat kelpo kuomat olivat siirtymässä töihinsä ja muihin puuhiinsa ja samalla tartuttamaan hyväntuulisuuttaan kanssaihmissiinsä. Vaikka kello oli vasta puoli kahdeksan ja ulkona kylmää ja pimeää, aulassa, kahvilassa ja pukuhuoneissa kävi iloinen puheensorina kuin auringonpaisteisella kesätorilla. Ei ihme, että moni paikallinen työnantaja on lunastanut palkollisilleen uimahallin vuosikortin. Pienen kunnallispoliittisen väännön jälkeen yhteisiä varoja on puolestaan osoitettu työttömien ja muiden vähätuloisten kuntalaisten uimautintoihin. Kaukaa viisas ratkaisu kerta kaikkiaan!

Uima-asua pukiessani päätin yrittää "lipposia" eli suorittaa tuhannesta metrillä alle kahdessakymmenessä minuutissa. Ennen kuntouintiin varatulle radalle siirtymistä vetristelin lihaksiani saunan leppeissä löylyissä. Vaikka en olekaan sähkösaunojen ystävä, on myönnettävä, että uimahallimme tunnelmallisesti valaistu ja hyvän ilmaston ansiosta happirikas löylyhuone pärjää vertailussa lähes mille tahansa puulämmitteiselle saunomisaikalle. Eikä vähiten siksi, että lähes aina lauteilla on luvassa leppoosaa juttuseuraa. Nyt sitä oli tarjolla

enemmänkin, sillä heti jälkeeni löylyn lämpöön nousi toistakymmentä mouhijärveläistä ikämiestä – kiitos viikoittaisten bussikuljetusten Mouhijärveltä ja muilta kulmilta Vammalaan uimahallille. Äijän kuin äijän täytyi myöntää, että kaupungin keskustaan rakennettu uimahalli ei olekaan koitunut pelkästään vammalalaisten iloksi ja huvitukseksi, kuten moni aikoinaan epäili. Monelle mouhijärveläisellekin reissu Vammalaan on viikon huippuhetki, johon sisältyy uimailun ja muun kuntoilun lisäksi hilpeää seurapitoa paitsi oman seurueen myös paikkakunnan muista osista saapuvien kuntalaisten kanssa. Sastamalan uimahalli on yhdessä jaettua sastamalalaisuutta parhaimmillaan!

Lipposteluni eivät menneet aivan nappiin (aika painui reilusti päälle 20 minuutin), mutta nautintojeni määrää tämä ei mitenkään vähentänyt. Siirryin lämpimän veden altaaseen, jossa voi lihaksia rentouttaessaan samalla ihaila uimahallin rannanpuoleisen suuren panoraa- maikkunan takana avautuvaa talvisen auringon kirkastamaa kansallismaisemaa tai vaikka seurata sitä kuinka todelliset vesipedot suuntaavat kulkunsa uimahallin saunojen lämmöstä Laiturikahvilan viereissä sijaitsevalle avanto- eli kylmäuintipaikalle. Kiitos kahvilanpitäjän kanssa harjoitetun yhteistyön komeilla laitureilla on tarjolla kolme kylpytynnyriä. Niiden alla roihuaa lämmittävä tuli ainakin kolmesti viikossa.

Lämminvesialtaassa seuraani liittyi eräs ystäväni, joka on toipumassa rankoista hoidoista, joita hän on saanut sairastuttuaan runsas vuosi sitten syöpään. Uiminen ei toki vakavaa sairautta yksin taltuta, mutta tarjoaa oivan kuntoutuskonstin. Parasta on kuitenkin se elämänriemuinen tunnelma, jota uimahallimme tarjoaa runsaskätisesti aamuvarhaisesta iltamyöhään. Myös vertaistukea on tarjolla, sillä moni paikallinen potilasjärjestö on omaksunut uimahallikäynnit kiinteäksi osaksi virkistystoimintaansa. Saatoimpa itsekkin pikkuriikkisen edistää ystäväni toipumista, sillä pieni rupattelutuokiomme lämmitti kummankin mieltä siinä missä lämmin vesi teki hyvää luita ja ytimiä myöten.

Potilasjärjestöjen lisäksi lukuisat muut sastamalaiset yhdistykset ja seurukset ovat ottaneet uimahallin omakseen. Moni yhdistys pitää uimahallin kahvilan tilavaa Akvaariokabinettia kokoontumispaikkanaan. Kokouksen jälkipuinti tapahtuu saunomisen ja uimisen merkeissä. Luonnollisestikin jokaisella urheiluseuralla on uimahallissa omat vuoronsa, sillä sopiihan uiminen peruskuntoharjoitteeksi lajiin kuin lajiin. Myös urheilu-

vammoista kuntoutumiseen vesi tarjoaa ihanteellisen lempeän elementin. Valepan pelaajien ja muiden paikallisten urheilijoiden toipuessa rasitusvammoistaan vesijuoksulla onkin aivan keskeinen asema.

Myös uimahallin avara ja valoisa kuntosali on saavuttanut suuren suosion. Moni sellainenkin kuntalainen, joka ei aiemmin ole voinut kuvitellakaan huhkivansa voimailulaitteissa on toden teolla innostunut lihaskuntoharjoittelusta. Itse olen käyttänyt uimahallin kuntosalia alusta saakka. Erityisen helpoksi asian teki se, että salin toiminnasta vastaa sama yritys, jonka Onkiniemenkadun varrella sijainneen salin asiakas olin jo ennestään. Uudet tilat uimahallilla ovat ainakin kolminkertaiset entisiin verrattuna. Lisäksi tarjolla on fysioterapiaa, hierontaa ja muita hoitomuotoja. Uimahallin vaikutuksesta sastamalalaisten kuntoiluinnostus on kohonnut sellaisiin mittoihin, että alan aikaisempien toimijoiden lisäksi asiakkaita on riittänyt myös uusille yrittäjille. Vähävaraisempikaan ei jää palveluista osattomaksi, kiitos yhteisistä varoistamme rahoitetun kuntosetelijärjestelmän. Aiemman kaupunginjohtajamme Sallin ajatus Sastamalasta "pahoinvoinnin torjunnan paikkana" on nyt täyttä totta!

Siviileihin pukeuduttuani oli aika siirtyä kahvilan puolelle ja kaivaa luettavat esille. Kirjan kaupungissa kun ollaan, niin pitäähän sen näkyä myös paikallisessa uimalaitoksessa! Uimahallimme kahvila ei olekaan mikään tahansa kahvittelupaikka, vaan korkeatasoinen kirja- ja kulttuurikahvila. Siitä pitää huolen kirjastomme, jonka yksi suosituimmista toimipaikoista sijaitsee juuri uimahallilla. Päivän sanomalehtien lisäksi tarjolla on kelpo kattaus aikakauslehtiä sekä kauno- ja tietokirjallisuutta. Kahvilassa on myös muutama lepotuoli, joissa voi täydellistää lukuhetkensä nautinnon kuuntelemalla kuulokkeista mielimusiikkiaan. Myös sosiaalisempi kirjallisuuden harrastaminen on mahdollista, sillä joka toinen viikko Akvaariokabinetissa kokoontuu Sastamalan Opiston lukupiiri.

Iltapäivisin uimahallin kahvilassa käy todellinen vilke. Siitä pitävät huolen lähikouluista vapautuvat oppilaat. Järjestyshäiriöitä ei ole juuri esiintynyt, sillä alusta saakka kaikille on ollut kuin itsestäänselvyys, että Sastamalan uimahalli on jokaiselle kuntalaiselle yhtä lailla kuuluva yhteinen tila. Uimahallin kahvilassa ja muissa tiloissa voikin todistaa riemastuttavia kohtaamisia nuo-

rempien ja vanhempien sastamalalaisten välillä. Tässäkin suhteessa uimahallimme on kunnan erilaisia asukkaita yhdistävä "tosisastamalalainen" tekijä. Eikä vain sastamalalaisia yhdistävä tekijä!

Tuskinpa kukaan osasi ennustaa, että uimahallimme vetäisi magneetin lailla puoleensa myös vieraspaikkakuntalaisia. Samalla hallista on muodostunut Marttilankadun Kirjakorttelin merkittävä osatekijä. Yllättävän moni muualta tuleva kirjan ja kulttuurin harrastaja on osoittautunut myös kylpemisen ystäväksi. Sastamalaan tullaan kauempaakin viettämään yhdistettyä kirja- ja uintipäivää. Osa matkalaisista myös majoittuu paikkakunnalla voidakseen kaikin puolin nauttia Kirjakaupungin ainutkertaisesta tunnelmasta, jonka perustana on ammoisten roomalaisten – todellisen kylpyläkulttuurikansan! – vankka viisaus *Mens sana in corpore sano / Terve henki terveessä ruumiissa*.

Kellon lähestyessä yhtätoista oli aika sulkea lukemani kirja ja päättää tämänkertainen uimahallikäyntini. Eläkeläisryhmätkin tekivät lähtöään, sillä seuraavien tuntien ajan uimapaikkoja kansoittaisivat koululaiset opettajineen. Sastamalalaisten lasten ja nuorten keskuudessa uiminen onkin tosi suosittu harrastus – sunnuntaiaamun vauvauinneista teini-ikäisten kilpauinteihin ja rentoihin allasbileisiin. Vastikään aloittanut Sastamalan uimaseura on vetänyt satamäärin nousevaa polvea uimaharrastusten pariin, mutta ei aikuisten kuntoutijaostonkaan tarvitse väen vähyyttä valitella. Itsekin aion kohentaa selvästikin vajavaista uintitekniikkaani itsensä Jani Sievisen piakkoin vetämällä uimahallin viikonloppukurssilla. Eiköhän sen jälkeen myös lippostelujeni kahdenkymmenen minuutin haamuraja tule kirkaasti alittumaan!

Sastamalan uimahallista poistui onnellinen mies. Uimahallimme on todellinen hyvinvointikeskus, ei vain "halli", joka olisi rakennettu muutaman uimaradan katteeksi. Sastamalan uimahalli hoitaa ja hellii ihmisyyksilöä joka tasolla: fyysisesti, henkisesti, sosiaalisesti, kulttuuriolentonakin. Siksi on aivan oikein, että uimahallimme seinässä lukee kissakalan korkuisin kirjaimin

KIRJAKAUPUNGIN HYVINVOINTIKESKUS

Tehtävien ratkaisut

Tehtävät sivulla 71

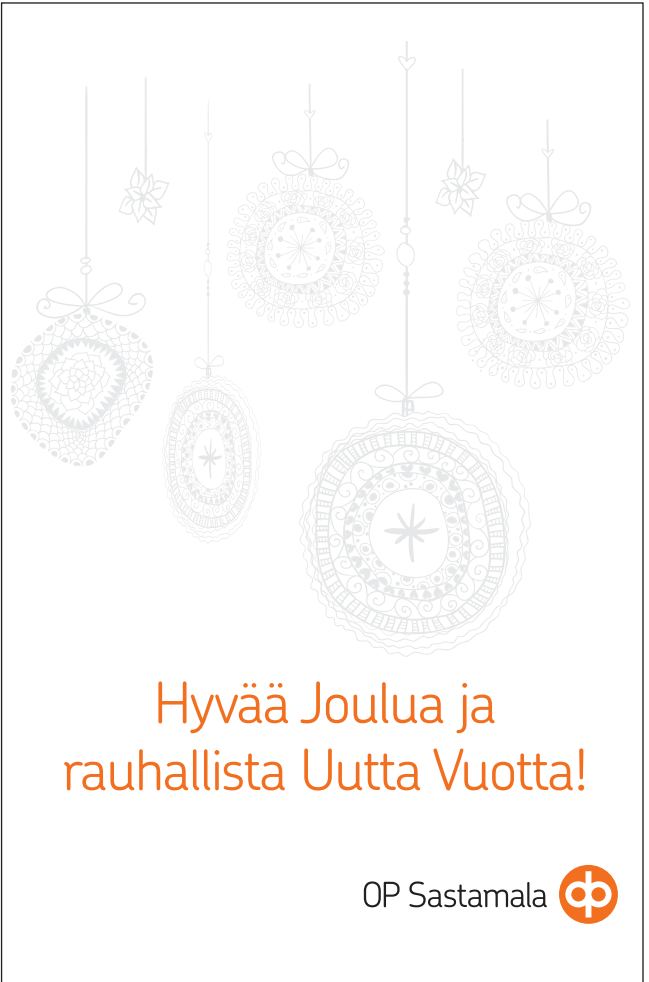
Sanapyramidin ratkaisut:

1. ase, tase, saate, saaste, eestaas, estekasa, saastekoe
2. eki, keli, kieli, liekki, leikkiä, meikkilä, mielikäki
3. suo, osua, osuma, omaksu, omaksua, osamaksu, kamaosuus
4. työ, rytö, törky, Kyröst', törkeys, tökeryys, keräystyö
5. tie, peti, pesti, piestä, Upisetä, etäisapu, täipesula
6. aie, Elia, Elias, Alesia, seilata, aselista, usalaiset
7. Ami, lima, emali, leimat, meilata, ilmetapa, ihmepalat
8. säe, setä, estää, sietää, veistää, vesittää, veistäjät
9. oma, soma, Osama, maasto, maasota, matokasa, massakato

Anagrammien ratkaisut:

1. televisio. 2. keinutuoli. 3. leposohva. 4. lattiamatto. 5. astia-kaappi. 6. kukkataso. 7. lipasto. 8. vaatekomero. 9. nojatuoli. 10. sohvapöytä. 11. jalkalamppu. 12. jakkara. 13. seinäkello. 14. seinäryijy. 15. kirjahylly. 16. ruokapöytä. 17. maljakko. 18. seslonki. 19. kukkavaasi. 20. kattovalaisin.

Tyrvään Sanomat tulee monella kanavalla ma

Hyvää Joulua ja
rauhallista Uutta Vuotta!

OP Sastamala

*Lämmintä Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!*

SASTAMALAKOTI

Tehostettua hoivaa ja Senioritukiasumista

Hossantie 3, 38210 Sastamala . Puh. (03) 511 2721

sastamalakoti@sastamalakoti.fi

www.sastamalakoti.fi

Hyvää Joulua!
VAMMASPAINO

Kotimainen ammattilainen
UUSI NÄKÖASIAN TUUNTIJA

AINEISTO

SASTAMALAN NÄKÖASIAN TUUNTIJA

SUOMALAISTA PALVELUAA

Puistokatu 18, Puh. 03 511 4109
www.sastamalannakokeskus.fi

Rauhallista Joulua!

Sastamalan Silmäasema kiittää asiakkaitaan kuluneesta vuodesta ja toivottaa rauhallista joulua!

SASTAMALA
Puistokatu 18, (03) 511 4299
Palvelemme ma-pe 9.30 - 17.30
Lauantaisin 9.30 - 13.30
www.silmaasema.fi

 SILMÄASEMA

Huittisten Säästöpankki toivottaa
HYVÄÄ JOULUA!

 Huittisten Säästöpankki

puh. 010 841 5700 | www.saastopankki.fi/huittistensp

Hinta: **10 €**

